

activate

Enhancing the anti-Trafficking Identification,
prevention and support mechanisms

Ръководство за обучение на специалисти, работещи с лица, търсещи и получили закрила

Трафик на хора

Проектът е финансиран от фонд
“Убежище, миграция и интеграция”
на Европейския съюз

Партньори

КМОР – Гърция
www.kmop.gr

DIFFERENZA DONNA NGO – Италия
www.differenzadonna.org

ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“ – България
www.animusassociation.org

SOLWODI Deutschland e.V. – Германия
<http://www.solwodi.de>

Автори

Илария Бояно, Кристина Чекини, Джулия Фиораванти, Киара Спампинати – DD, Италия
Мария Ели Дуфекси Каплани, Ейрини Атанасиу – КМОР, Гърция
Антоанета Василева, Диляна Маркова, Надя Кожухарова – „Асоциация Анимус“, България
Ева Данър, Катарина Хайн, Бернадет Нямекие, Аня Уелс – SOLWODI, Германия

Съдържанието на тази публикация отразява единствено възгледите на нейните автори. Европейската комисия не поема отговорност за използването на информацията, която се съдържа в нея

Съдържание

Списък на съкращенията.....	4
ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
ЧАСТ I: РЪКОВОДСТВОТО.....	6
1.1. Концептуална рамка.....	6
1.2. Цели и задачи на ръководството.....	7
1.3. Методология.....	8
1.4. Как да използвате ръководството.....	9
ИНСТРУМЕНТ №1: ПРЕДВАРИТЕЛЕН ВЪПРОСНИК ЗА УЧАСТНИЦИТЕ.....	10
ЧАСТ II – ОБУЧИТЕЛНИ МОДУЛИ.....	13
МОДУЛ I: ТРАФИК НА ХОРА: ПРАВНА РАМКА И ПОЛИТИКИ ЗА ЗАКРИЛА.....	13
1.1. Какво е трафик на хора?.....	13
1.2. Данни на ЕС за трафика на хора: идентифицирани жертви и лица, преживели трафик и форми на експлоатация.....	14
1.3. Трафикът на хора като престъпление, основано на пола.....	17
1.4. Правна рамка.....	18
1.5. Защита на жертвите и лицата, преживели трафик, в рамките на международната система за закрила.....	22
1.6. Политика на ЕС за борба с трафика на хора.....	27
1.7. Национална правна рамка в България.....	28
ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ.....	33
ИНСТРУМЕНТ №2: КАРТА НА ПРАВНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ТРАФИК НА ХОРА.....	34
МОДУЛ II: СПЕЦИФИЧНИ ПОДХОДИ.....	35
2.1. Перспектива, основана на пола.....	35
2.2. Междусекторен подход.....	36
2.3. Подход, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите.....	37
2.4. Как да подходим към жертвите.....	38
ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ.....	41
ИНСТРУМЕНТ № 3: РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ.....	45
МОДУЛ III: ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА.....	48
3.1. Форми на експлоатация.....	48

3.2. Индикатори за виктимизация.....	52
3.3. Вторична експлоатация.....	57
3.4. Рискови фактори при трансевропейския трафик	58
3.5. Мерки за смекчаване на рисковите фактори, произтичащи от процедурите	64
ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ.....	66
ИНСТРУМЕНТ №4: СКРИНИНГ ИНСТРУМЕНТ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА.....	77
МОДУЛ IV: ЗАКРИЛА И ПОДКРЕПА	87
4.1. Закрила.....	87
А. БЕЗОПАСЕН ПРИЕМ.....	89
Б. ЗДРАВНА ПОМОЩ И ПСИХОЛОГИЧЕСКА ПОДКРЕПА.....	91
4.2. Интеграция и овластяване	94
4.3. Насочване	99
4.4. Насочване според Закона за социалните услуги в България.....	101
4.5. Обезщетение	103
4.6. Право на обезщетение в България	105
Библиография.....	116

Списък на съкращенията

ВКБООН	Върховен комисариат на ООН за бежанците
ГРЕТА	Експертна група за борба с трафика на хора
ДАБ	Държавна агенция за бежанците
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЛГБТИК	Лесбийки, гей, бисексуални, трансджендър, интерсекс и куйър
МОТ	Международна организация на труда
НМН	Национален механизъм за насочване
НОП	Насилие, основано на пола
НПО	Неправителствена организация
ООН	Организация на обединените нации
ОССЕ	Организация за сигурност и сътрудничество в Европа
ПТСР	Посттравматично стресово разстройство
РПЦ	Регистрационно приемателен център
СВКПЧ	Служба на Върховния комисар на ООН по правата на човека
СЕ	Съвет на Европа
СООННП	Служба на ООН по наркотиците и престъпността

ВЪВЕДЕНИЕ

Специалистите от Регистрационно-приемателните центрове (РПЦ) към Държавната агенция за бежанците (ДАБ) и от други услуги за лица, търсещи и получили международна закрила, имат важна, но често подценявана роля в превенцията на трафика на хора, насилието, основано на пола (НОП) и закрилата на жертвите. Същевременно не всички имат достатъчно знания и опит в тези сфери на работата. РПЦ и останалите услуги за мигранти често остават извън официалните системи за сътрудничество и координация за противодействие на трафика на хора и за закрила на жертвите (ЕИРП, 2018 г.).¹

Проектът ACTIVATE: „Подобряване на идентификацията на жертви, превенцията на трафика на хора и механизмите за подкрепа“ е финансиран от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ на ЕС (ФУМИ) и има за цел да допринесе за намаляване на трафика на хора и за подкрепа на жертвите чрез по-добра превенция и по-ефективни механизми за идентификация и подкрепа на жертвите, със специален фокус върху жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация.

Настоящото ръководство представя широк обзор от теми, свързани с трафика на хора и подкрепата на жертвите, както и обучителни материали, които могат да бъдат използвани в обученията за специалистите, работещи в РПЦ и други услуги за лица, търсещи и получили международна закрила. Целта е те да имат активна роля в борбата с едно от най-тежките престъпления срещу човешките права и достойнство. Ръководството е предназначено за провеждане на обученията за предотвратяване на трафика на хора, подобряване на идентификация и подкрепа на жертвите.

Мултидисциплинарният подход е основен принцип, заложен в Ръководството. Моделът на обучение е разработен от мултидисциплинарни екипи, съставени от експерти, адвокати, социални работници, психолози и криминалисти с опит в работата по случаи на трафик. Ръководството е създадено от екипа на Консорциума по проекта в периода декември 2020 г. – юни 2021 г. и е изпробвано в дванадесет обучения в Италия, Гърция, Германия и България. След обратна връзка от над 120 участници и анализ на резултатите от тези обучения Ръководството е преработено и подобрено. На база на тази методология ще бъде разработен и инструмент за електронно обучение за специалисти в сферата на убежището и миграцията, който ще бъде публикуван на интернет страницата на ACTIVATE: <https://www.activateproject.eu/>.

¹ В България такава система за взаимодействие между държавни институции, граждански и международни организации представлява Националният механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик. В него гражданите на трети страни са една от специфичните уязвими групи, жертви на трафик.

ЧАСТ I: РЪКОВОДСТВОТО

1.1. Концептуална рамка

Международното законодателство и законодателството на ЕС задължават държавите членки да гарантират, че на всяко лице, за което компетентните органи преценят, че има разумни основания да се смята, че е жертва на трафик, трябва да бъде предоставена незабавна подкрепа. Като се имат предвид индивидуалните нужди, помощта трябва да включва подходящо и безопасно настаняване, материална помощ, медицинско лечение, психологическа подкрепа, информиране и консултиране, информиране за правата, писмен и устен превод. Най-уязвимите жертви на трафик, като децата, бременните жени и хората с увреждания, се нуждаят от специално отношение.

Съгласно *Стратегията на ЕС за премахване на трафика на хора* (ЕК, 2012 г.), ефективното и ранно идентифициране на жертвите представлява първата стъпка, за да бъдат третирани като носители на права, които имат и могат ефективно да упражняват, което означава, че имат достъп и до услуги за помощ и защита.

Както е посочено в заключението в доклада за транспониране на *Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и Съвета на Европа относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и замяната на Рамката на Съвета* (наричана по-долу Директива 2011/36/ЕС), националните органи полагат значителни усилия за въвеждане на Директивата в националното законодателство. Въпреки това все още достъпът до информация за правата на жертвите е недостатъчен и механизмите за насочване на национално и международно ниво не са ефективни. Трябва да добавим и пропуските да се идентифицират всички, които стават жертви на трафик на хора, особено в смесените миграционни потоци. Гореспоменатите проблеми продължават да са пречка жертвите на трафик да се възползват на практика от правата, които им принадлежат (ЕС, 2016 г.).

За да бъдат жертвите на трафик идентифицирани на ранен етап и за да се предотврати повторен трафик или вторична виктимизация, всички заинтересовани страни, които влизат в контакт с мигранти, трябва да разполагат с общи инструменти и процедури за бърза идентификация на лицата, изложени на насилие и виктимизация² по време на миграционния път. В контекста на формалната и неформалната регистрация и настаняване служителите постоянно се сблъскват със смяна на местоположението на мигрантите, които често биват премествани между различни центрове, структури и услуги.

² Виктимизацията е процес, при който отделно лице или група от хора стават реални или потенциални жертви на престъпление.

Подобна липса на добра организация на структурите и процедурите, свързани с миграционните и бежанските потоци, води до непоследователни интервенции, липса на единни индикатори за нарушаване на човешките права и риск от виктимизация, както и до липса на интервенции, адаптирани към реалните нужди на хората. Друг важен проблем е тенденцията мерките за защита на жертвите да се прилагат автоматично и формално, за да се ускори процесът на предоставяне на убежище и да се намали рискът от грешки. Това има сериозни негативни последици върху качеството на социалната работа и съобразяването ѝ с индивидуалните нужди.

За кого е това ръководство?

Това ръководство е за обучители, които ще обучават служители на РПЦ към ДАБ и на други услуги, до които имат достъп лицата, търсещи и получили международна закрила. Участници в обучението могат да бъдат специалисти с различен профил, умения и компетенции, които предоставят услуги за мигранти, бежанци и лица, търсещи убежище, специалисти от услуги за настаняване в подслон или приют за жертви на трафик, за информиране и консултиране, застъпничество и посредничество, терапия и рехабилитация, обучение за придобиване на умения, подкрепа за придобиване на трудови умения и др.

1.2. Цели и задачи на ръководството

Ръководството има за цел да предложи на обучителите практически насоки относно различните подходи на работа, съществуващата правна рамка, идентификацията, закрилата и подкрепата на жертвите на трафик.

Ръководството предлага гъвкав инструмент за продължаващо обучение и си поставя следните задачи:

1. Да послужи като наръчник за обучители, които ще обучават служители на РПЦ и на други услуги за чужденци.
2. Да подобри бързото и навременно идентифициране на жертвите на трафик, като обърне специално внимание на свързаните с пола форми на експлоатация, тяхното въздействие и последици.
3. Да предотврати експлоатацията в страната на дестинация.
4. Да подобри достъпа до правосъдие, включително достъпа до мерки за специална защита, обезщетения и компенсации.
5. Да предотврати риска от повторен трафик, особено между европейските държави, да предотврати риска от репатриране и връщане („отблъскване“, pushbacks) в нарушение на принципа на забрана за връщане.

Учебното съдържание подпомага специалистите да прилагат междусекторни подходи, подходи, основани на пола, да стимулират участието на потребителите на услуги или на самите жертвите на трафик.

И накрая, темите, включени в Ръководството, имат за цел да подготвят специалистите да общуват по различен начин с потребителите (жертвите на трафик). Предложеният подход отрича процедурите, които третира хората като унифицирани обекти на еднакви интервенции. Вместо това се залага на автентичен контакт с жертвите и на активно слушане на техните лични преживявания през призмата на нарушените човешки права.

1.3. Методология

Ръководството се основава на многосекторен подход и на перспектива, основана на пола³, които предполагат навременно и ефективно идентифициране на жертвите на трафик. То следва подход за учене чрез опита, като съчетава теоретична основа с практически упражнения и допълнителни материали по представените теми. Ученето чрез опита променя нагласите на специалистите към жертвите, така че да уважават индивидуалните им нужди и воля, а не автоматично да следват формалните процедури.

Ръководството отговаря на необходимостта да се споделят знанията и уменията за трафика на хора и неговите разновидности, които се придобиват в директната работа с жертви. Това ще намали негативното въздействие от голямата мобилност на мигрантите върху идентификацията на жертвите.

В този смисъл Ръководството е насочено към изграждане на капацитет. То предлага по-скоро подходи на работа, а не конкретни интервенции и инструменти. Приоритет имат човекът, човешките права, овластяването, участието, взаимодействието, промяната, устойчивостта и управляването на рисковите фактори.

И накрая, предложената методология е свързана с взаимодействие между различни сектори⁴, което позволява да се наблюдават и анализират едновременно множество рискови фактори и фактори на уязвимост и да се предлагат интервенции за справяне с различните форми на дискриминация, които затрудняват работата по случаите.

Темите в Ръководството са избрани въз основа на международните и европейските правни задължения, обвързващи държавите членки на ЕС при защитата на правата на жертвите и пострадалите от трафик на хора.

³ Повече информация за тези подходи може да бъде намерена в Модул II.

⁴ Повече информация може да бъде намерена в Модул II на настоящото ръководство.

1.4. Как да използвате ръководството

Съдържанието е организирано в две части и четири модула, които могат да се използват заедно или поотделно по време на обучение. Първата част описва целевите групи на Ръководството, неговите цели и задачи, методология и структура.

Втората част започва с Модул I, който запознава с трафика на хора, с последните данни за идентифицираните жертви и с международната, европейската и българската правни рамки. Този модул представя също връзките между различните форми на дискриминация и комплексния характер на миграционните и бежанските потоци. Модулът създава разбиране за това как дискриминацията води до засилване на трафика на хора сред мигриращите и предлага работна рамка, която съчетава различни форми на защита срещу възможността от връщане („отблъскване“) като основна причина за повторен трафик.

Модул II запознава с това как да се прилага по-ефективно подходът, основан на пола, в светлината на преобладаващите форми на трафик в държавите, членки на ЕС. Той въвежда и индивидуалния подход на работа, който включва:

- **подход, основан на човешките права** – възстановяване на човешките права на жертвите на трафик;
- **подход, ориентиран към жертвите** – предоставяне на услуги, съобразени с индивидуалните им потребности, по неосъдителен начин, минимизиране на възможността за повторна виктимизация вследствие от участие в евентуално наказателно производство, сътрудничество с процесуалните представители на жертвата и с други доставчици на услуги, овластяване на жертвите да бъдат активни участници в процеса, създаване на условия те да имат ефективна роля в наказателното преследване на извършителите;
- **междусекторен подход** – признаване, че съществуват едновременно различни фактори на дискриминация, които си взаимодействат (напр. пол, сексуална ориентация, класа, раса и др.) и разбиране как допринасят за виктимизацията в ситуация на трафик.

Модул III запознава с различните форми на уязвимост и рисковете, до които водят те по отношение на трафика на хора. Специалистите ще повишат уменията си да забелязват в личните истории на мигрантите субективните и обективните обстоятелства, свързани с трафика на хора. Те ще се научат да вникват по-добре в личните истории на жертвите и ще повишат уменията си да установят дали едно лице е попаднало в мрежа за трафик на хора. Ще могат да разпознаят вредите, причинени от нарушаването на основни човешки права.

Модул IV въвежда мерки за подкрепа и овластяване, включително обезщетение и компенсация, на които жертвите имат право.

ИНСТРУМЕНТ №1: ПРЕДВАРИТЕЛЕН ВЪПРОСНИК ЗА УЧАСТНИЦИТЕ

Предложеният въпросник е инструмент, който участниците попълват преди обучението. Специалистите, работещи в РПЦ и в други места за настаняване и подкрепа на мигранти, бежанци и търсещи убежище, имат различен личен, професионален и обучителен опит. Предварителната информация за участниците е от полза, за да планирате програма за обучение, съобразена със специфичните нужди и интереси на конкретната група, и да изберете най-подходящите теми от това Ръководство.

___ Моля да посочите адреса на електронната си поща ___
1. Възраст
☐ 18-24 ☐ 25-34 ☐ 35-44 ☐ 45-54 ☐ >55
2. Пол
☐ М ☐ Ж ☐ Друг
3. Степен на образование
☐ Средно образование ☐ Висше образование ☐ Научна степен
4. Посочете вида на образованието, което притежавате
☐ Право ☐ Педагогически науки ☐ Хуманитарни науки ☐ Социални науки
☐ Здравеопазване ☐ Друго, посочете
5. В център от какъв вид работите?
☐ Подслон за жертви на насилие ☐ Регистрационно-приемателен център за чужденци
☐ Център за временно настаняване на чужденци ☐ Приют за жертви на трафик
☐ Друг, посочете
6. В кой град се намира центърът?
___ Посочете ___

7. Центърът приема ли жертви на трафик (официално идентифицирани)?
☐ Да ☐ Не
8. Каква е вашата роля в центъра?
☐ Администратор ☐ Социален работник ☐ Психолог ☐ Ръководител/Координатор ☐ Правен експерт ☐ Здравен експерт ☐ Културен медиатор ☐ Друго, посочете
9. Участвали ли сте някога в обучение на тема трафик на хора?
☐ Да ☐ Не
10. Участвали ли сте някога в обучение на тема насилие, основано на пола?
☐ Да ☐ Не
11. Участвали ли сте някога в обучение по проблемите на миграцията (напр. потоци, привличащи и отблъскващи фактори, убежище)?
☐ Да ☐ Не
12. Как оценявате нивото на знанията си за трафика на хора? Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното
☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
13. Как оценявате нивото на знанията си за насилието, основано на пола? Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното
☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
14. Как оценявате нивото на знанията си относно миграцията? Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното
☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
15. По кои теми имате най-голям интерес да научите повече? <i>Можете да изберете повече от една опция</i>

- Трафик на хора и форми на експлоатация
- Подходи, основани на пола / междусекторен подход / подходи, ориентирани към жертвата
- Идентификация на жертвите на трафик на хора
- Идентификация на рискови фактори/уязвимости за трафик на хора
- Закрила, подкрепа и помощ на жертвите
- Правна рамка

16. Моля, посочете по-долу, ако има други специфични теми, свързани с трафика на хора, по които интерес да научите повече.

___ *Посочете* ___

ЧАСТ II – ОБУЧИТЕЛНИ МОДУЛИ

МОДУЛ I: ТРАФИК НА ХОРА: ПРАВНА РАМКА И ПОЛИТИКИ ЗА ЗАКРИЛА

Този модул опровергава разбирането, че специалистите, които не са юристи, трудно се ориентират в правните норми. Той има за цел да подпомогне практическото прилагане на законодателството. Участниците ще се възползват от информацията за явлението „трафик на хора“ и неговите измерения, но също така ще вникнат в смисъла и ползата от законово определените им задължения и правомощия по отношение на помощта за жертвите. Те ще придобият знания за правните дефиниции, за съответните правни източници и за своите позитивни и негативни правни задължения.

1.1. Какво е трафик на хора?

Трафикът на хора се състои в набиране, превоз, прехвърляне, подслоняване или приемане на лица, включително размяна или прехвърляне на контрола над тези лица, посредством заплаха за или употреба на сила или други форми на принуда, посредством отвлечане, измама, заблуда, злоупотреба с власт или с уязвимо положение или посредством даване или получаване на плащания или облаги с оглед получаване на съгласието на лице, което има контрол над друго лице, с цел експлоатация.⁵

Гореспоменатите деяния са наказуеми, дори ако не е използвано нито едно от средствата за принуда, във всички случаи, когато деянието включва дете, а именно – всяко лице под 18 години.

Уязвимо положение означава ситуация, в която дадено лице няма реална или приемлива алтернатива, освен да се подчини на съответната принуда.

Експлоатацията включва, като минимум, експлоатация на проституцията на друго лице или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, включително просия, робство или практики, сходни с робство, принудително подчинение или експлоатация на престъпни дейности, или отнемане на телесни органи⁶.

⁵ Директива 2011/36/ЕС, член 2.

⁶ Виж Модул III.

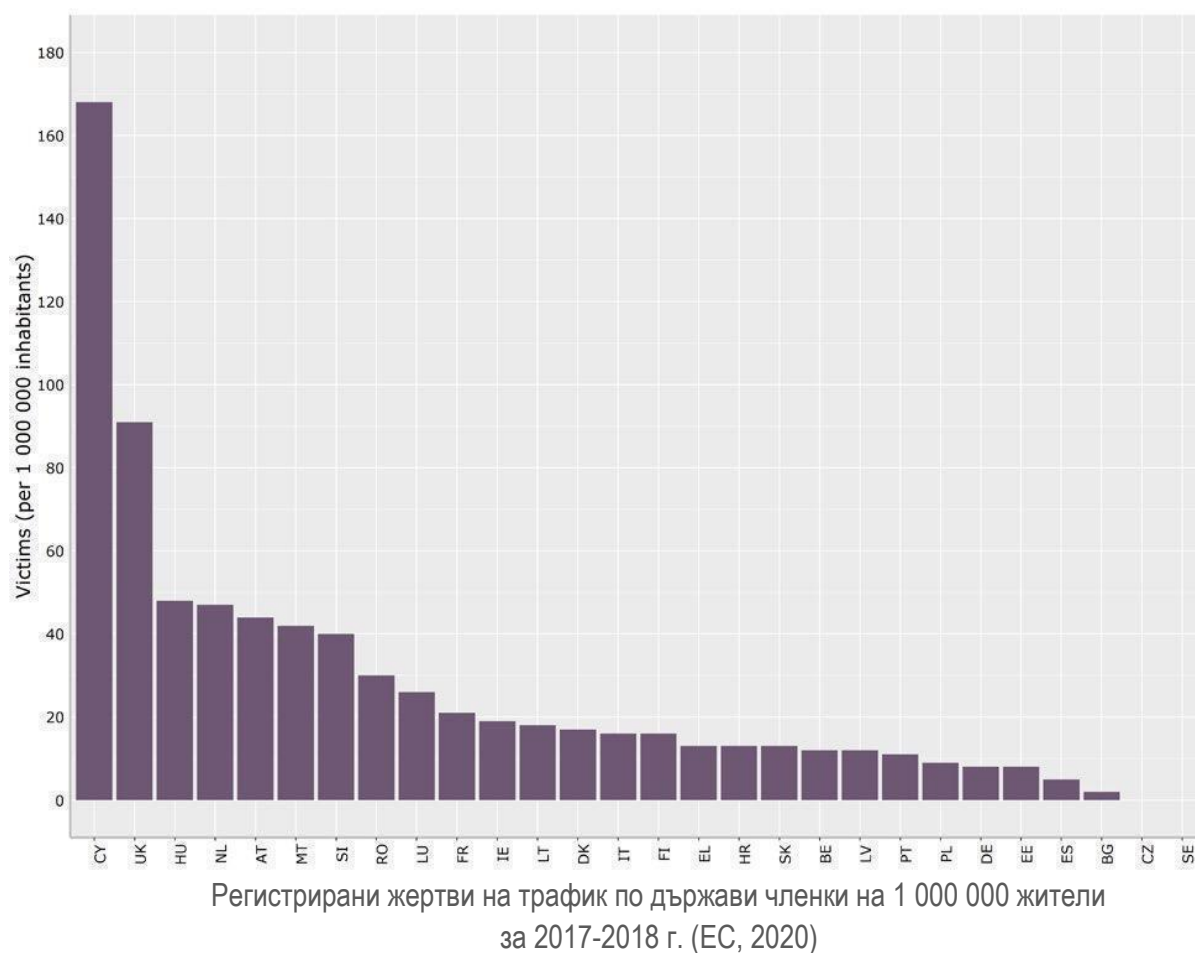

Съгласието на жертвата на трафик за експлоатацията, независимо дали е само планирана, или действително е настъпила, не е от значение, ако са използвани средства за принуда

1.2. Данни на ЕС за трафика на хора: идентифицирани жертви и лица, преживели трафик и форми на експлоатация

Като обучители е добре да представите някои основни данни за трафика на хора. Данните, предоставени от държавите членки за регистрираните от властите и/или от други агенции и организации жертви на трафик, за периода 2017-2018 г. в ЕС-28 са за **26 268** жертви; **12 514** жертви са регистрирани в ЕС-28 през 2017 г. и **13 754** през 2018 г. (ЕС, 2020 г.).

За 2017-2018 г. петте държави членки в ЕС-28 с най-голям брой регистрирани жертви на трафик са **Великобритания** (12 123), **Франция** (2846), **Италия** (1988), **Нидерландия** (1624) и **Германия** (1380). В ЕС-27 **Румъния** (1159) е петата държава членка с най-много жертви.

Обемът на миграционните и бежанските потоци към държавите членки на ЕС през същите години и преобладаващите страни на произход говорят, че нивото на идентифициране е все още незадоволително. Този провал е особено видим в контекста на приоритетите на законодателството относно трафика на хора (CEDAW, 2020).

Данните за периода 2017-2018 г. показват, че трафикът с цел сексуална експлоатация е докладван като основна форма на експлоатация в ЕС-27 и ЕС-28. Близко две трети (60%) от регистрираните жертви са трафикирани с цел сексуална експлоатация в ЕС-27 (46% в ЕС-28).

Държавите членки трябва да предоставят данни за всички форми на експлоатация, включително за престъпни дейности, експлоатация за просия, принудителен труд в домакинството, измама с обезщетения и отнемане на телесни органи. Резултатите за останалите форми на експлоатация показват, че през периода 2017-2018 г. в ЕС-28 трафикът с цел принудително извършване на престъпления е 11%, следван от принудителен труд в домакинството (5%) и експлоатация за просия (1%). Допълнително в ЕС-28 са регистрирани 49 жертви на трафик с цел измами с обезщетения и 17 жертви на трафик с цел отнемане на телесни органи, което представлява статистически „0%“ от общия брой регистрирани жертви по форма на експлоатация.

Жените и момичетата продължават да са преобладаваща част от жертвите на трафик през 2017-2018 г.⁷ В ЕС-28 58% от всички регистрирани жертви са жени и момичета, докато мъжете и момчетата представляват 39% от всички регистрирани жертви. Повече от половината (6941 от 10 163) от мъжете жертви на трафик в ЕС-28 са идентифицирани във Великобритания.

Жените са основно жертви на трафик с цел сексуална експлоатация (92%) и в ЕС-28 и ЕС-27, докато мъжете представляват 6% от жертвите на тази форма на експлоатация. Същевременно мъжете представляват по-висок дял от регистрираните жертви на трафик за трудова експлоатация в ЕС-27 (80%),

⁷ Според [доклада на Националната комисия за борба с трафика на хора за 2020 г.](#) за периода януари–септември 2020 г. са идентифицирани общо 364 жертви на трафик на хора, от които 267 с цел сексуална експлоатация, 49 с цел принудителен труд и 8 с цел принудително подчинение. Непълнолетните жертви на трафик за същия период са 23, от които 19 с цел сексуална експлоатация, 3 с цел принудителен труд и 1 с цел принудително подчинение. Осъдени са общо 34 лица за трафик на хора, 32 за трафик с цел сексуална експлоатация и 1 с цел принудителен труд. Едва 9 от влезлите в сила осъдителни присъди са ефективно лишаване от свобода, 25 са условните присъди.

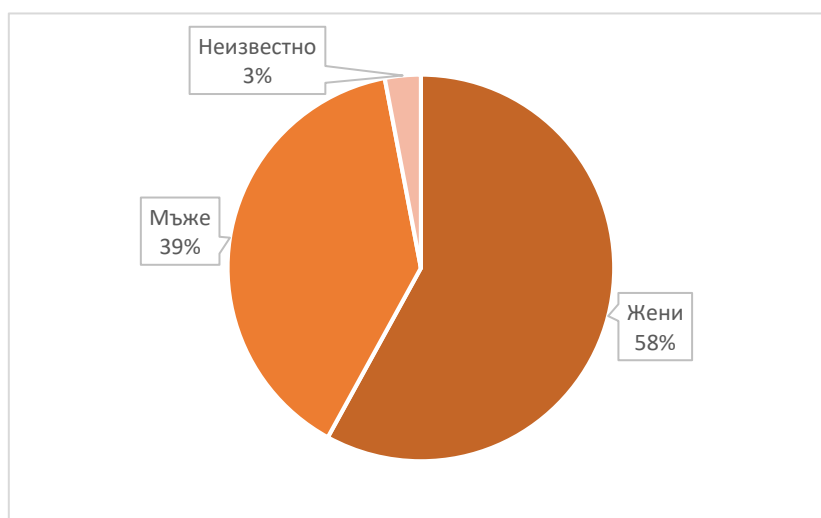

отколкото в ЕС-28, а жените представляват около две трети (63%) от жертвите на трафик в останалите форми на експлоатация.

41% от регистрираните жертви в ЕС-28 са граждани на ЕС, 27% са идентифицирани като жертви в собствената си страна, а 56% са граждани на трети страни. По-голямата част (57%) от децата жертви, регистрирани в ЕС-28, са граждани на ЕС, от които близо половината (49%) са трафикирани в собствената си страна, а 41% от децата жертви са граждани на трети страни.

По-голямата част (94%) от жертвите с гражданство от ЕС през 2017-2018 г. са от 10 държави членки на ЕС. Първите пет държави на произход в ЕС според гражданството на регистрирани жертви са Румъния (2880), Великобритания (2449), Унгария (1250), Франция (1049) и Полша (675). В ЕС-27 водещите държави на произход в ЕС са Румъния (2194), Унгария (1170), Франция (1041), Нидерландия (510) и България (507). Основните държави на произход извън ЕС според гражданството на жертвите, регистрирани в ЕС, са Нигерия (3112), Албания (1814), Виетнам (1535), Китай (1064) и Судан (603).

Жертвите на трафик – граждани на трети страни, регистрирани в ЕС през 2017-2018 г., са трафикирани основно с цел сексуална експлоатация (41%), принудителен труд (24%) и други форми на трафик (24%).

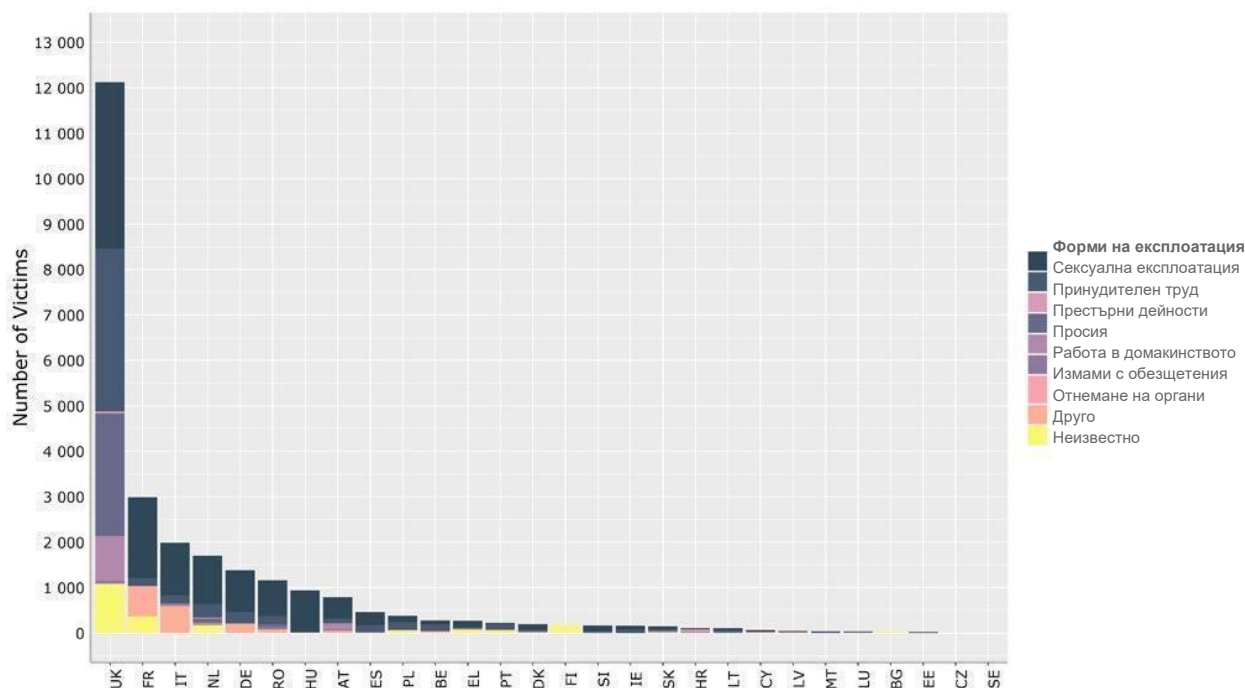

Източник (ЕС, 2020)

Първите пет държави извън ЕС по произход на жертви на трафик с цел сексуална експлоатация в ЕС-28 през 2017-2018 г. са Нигерия (68%), Албания (58%), Китай (52%), Ирак (15%) и Пакистан (14%). За трудова експлоатация жертвите на трафик на хора са предимно от Судан (88%), Еритрея (54%), Индия (53%), Бангладеш (46%) и Пакистан (39%).

Събраните данни потвърждават, че трафикът на хора в ЕС зависи от пола, както за жертвите, граждани на ЕС, така и за тези, които са граждани на трети страни. **Жените и момичетата са преобладаващата част от жертвите и продължават да са подложени предимно на сексуална експлоатация.**

1.3. Трафикът на хора като престъпление, основано на пола

Статистическите данни потвърждават необходимостта трафикът на хора да се анализира през перспективата на пола, а специалистите, занимаващи се с формален и неформален прием и настаняване на чужденци, да възприемат в работата си подход, **основан на пола**, както е предвидено в член 1 от Директива 2011/36/ЕС за борбата с трафика на хора (Fondazione Giacomo Brodolini, 2014).⁸

Основно жените стават жертви на трафик и това определя доминиращите форми на експлоатация. Следователно всички дейности и политики за превенция, помощ и защита на жертвите и за наказателно преследване на извършителите трябва да са съобразени с фактора пол.

Важно е да се има предвид, че жените и момичетата, жертви на трафик, вероятно са били изложени и на други тежки форми на насилие, основано на пола, като:

⁸ Вж. също: (Askola, 2007), A. Gallagher, Contemporary forms of female slavery, в (Askin & Koenig, 2000).

1. детски и принудителен брак;
2. генитално осакатяване на жени и религиозно преследване;
3. дискриминация, основана на пола, negliжиране, отказ от достъп до образование;
4. домашно насилие.

В този контекст сътрудничеството между всички компетентни институции – държавни институции, неправителствени и международни организации, **експерти по сексуално насилие и насилие, основано на пола**, е важно, за да се гарантира разпознаване на жертвите на трафик и достъп до специализирани услуги.

Възникват и **нови рискови фактори**. Освен добре познатите социални и икономически рискови фактори (Fondazione Giacomo Brodolini, 2014), има и фактори, които представляват риск за вторична виктимизация (виж Модул II). Друг нов рисков фактор е свързан с развитието на дигиталните технологии и увеличената им употреба от деца и млади хора. Като се използват онлайн методи на финансово и сексуално изнудване, злоупотреба с лични данни, снимки и информация, жертвите са принуждавани да извършват неща против волята си и са експлоатирани (виж Модул III).

1.4. Правна рамка

Трафикът на хора е явление, което изисква регулаторна намеса на международно, регионално и национално ниво с постоянен взаимен обмен и интегриране на дефиниции, подходи и най-добри практики от местно към глобално ниво.

Протокол от Палермо (2000 г.)

Държавите, членки на ЕС, спазват задълженията, предвидени в *Протокола за предотвратяване, възпиране и наказване на трафика на хора, особено жени и деца*, допълващ *Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност* (UN, 2000). На 12 декември 2000 г. Европейската комисия подписва този инструмент, заедно с всички държави членки, което го прави обвързващ инструмент в целия ЕС⁹.

Влязъл в сила на 25 декември 2003 г., той е първият **глобален правнообвързващ инструмент** със съгласувана дефиниция за трафика на хора. Единната дефиниция е нужна, за да се улесни сближаването

⁹ Решение на Съвета 2001/87/ЕС за подписване от името на Европейската общност на Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и нейните Протоколи за борба с трафика на хора, особено жени и деца, и за незаконния трафик на мигранти по суша, море и въздух, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/decision_2001_87_on_un_convention_en_1.pdf.

на националните подходи за установяване на престъпления по националните законодателства, което прави възможно ефикасното международно сътрудничество при разследване и наказателно преследване на случаи на трафик на хора.

Целите на Протокола са:

- a) да предотвратява и да се бори с трафика на хора, със специално внимание върху жени и деца;
- b) да закриля и подпомага жертвите на трафик с пълно зачитане на човешките им права;
- c) да насърчава сътрудничеството между държавите, страни по Протокола, за постигането на тези цели.

Задълженията, предвидени в Протокола от Палермо, включват:

- **Криминализиране** на „набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора чрез заплаха или използване на сила или други форми на принуда, отвличане, измама, заблуда, злоупотреба с власт, или злоупотреба с положение на зависимост, или чрез даване или получаване на пари или облаги, за да се получи съгласието на лице, упражняващо контрол върху друго лице, когато се извършва с цел експлоатация. Експлоатацията включва, като минимум, експлоатацията на други хора за проституция или други форми на сексуална експлоатация, за осъществяване на принудителен труд или услуги, за поставяне в робство или в положение с сходно на робство, подчиненост или отнемане на телесни органи“ (член 3, буква „а“).

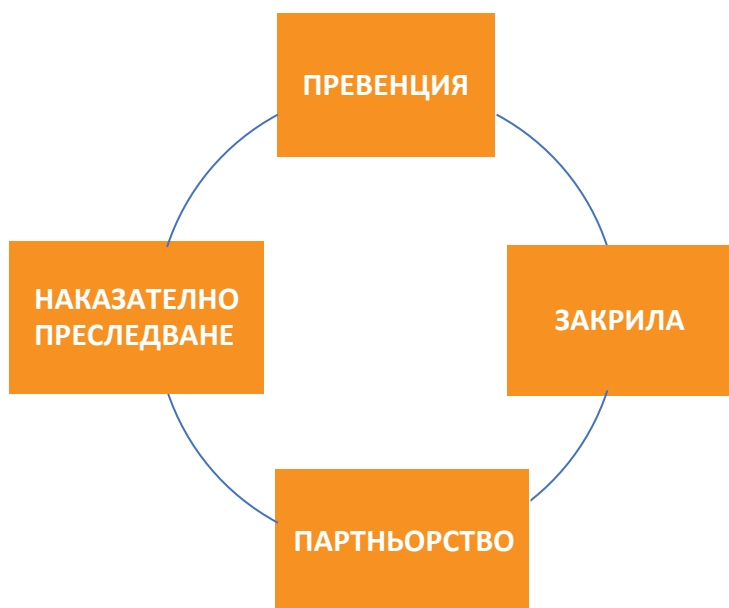
- **Закрила и овластяване на жертвите:** „защитни мерки за тяхната безопасност, тяхната анонимност и идентичност, включително, *inter alia*, чрез воденето на съдебни процедури във връзка с такъв трафик при закрити врати; информация относно съответните съдебни или административни процедури; съдействие за представянето и разглеждането на гледните им точки и тревоги на подходящи етапи на наказателните процеси срещу нарушителите; мерки за осигуряване на физическото, психическото и социалното възстановяване на жертвите на трафика на хора, включително (a) подходящо жилищно настаняване; (b) предоставяне на съвети и информация, по-конкретно във връзка със законовите им права, на език, който жертвите на трафика на хора могат да разберат; (c) медицинска, психологическа и материална помощ; и (d) възможности за работа, образование и обучение; мерки, предлагащи на жертвите на трафик на хора възможността за получаване на компенсация за претърпените щети“.

Всички интервенции и мерки трябва да бъдат **адаптирани**, като се вземат предвид **възрастта, полът и специалните потребности** на жертвите и преживелите трафик (член 6.4).

От разпоредбите на Протокола от Палермо произлиза **Моделът „4Р“** (Prevention/Protection/Partnership/Prosecution) (Sheldon-Sherman, 2012).

Графика – Моделът „4Р“

Конвенция на Съвета на Европа за борба с трафика на хора (2005 г., CETS № 197)

Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, приета във Варшава през 2005 г., има за цел предотвратяване и борба с трафика на хора; разработване на всеобхватна рамка за закрила и помощ на жертвите, преживели трафик, както и на свидетели; ефективно разследване и наказателно преследване; насърчаване на международното сътрудничество в борбата срещу трафика на хора (СоЕ, 2005).

Конвенцията задължава държавите да използват интегриран подход в областта на равенството между половете при разработването, изпълнението и оценяването на мерките (член 17).

Посредством иновативен подход Конвенцията на Съвета на Европа призовава държавите да предприемат мерки за **пресичане на търсенето**, което подхранва всички форми на експлоатация на хора, особено на жени и деца, водещи до трафик, като съчетава законодателни мерки с административни, възпитателни, социални, културни или други мерки (член 6).

Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора определя процедурата за **идентифициране на жертвите** (член 10) като **основен етап от система за закрила на жертвите на трафик**.

Тя предвижда, че държавите следва да осигурят в състава на своите компетентни органи **обучен и квалифициран персонал за идентифициране и оказване на помощ на жертвите**, включително на деца, в сътрудничество със съответните организации за подпомагане, „по начин, който позволява жертвите да бъдат идентифицирани в рамките на процедура, отчитаща особеното положение на жените и децата жертви, а когато това е целесъобразно, и да бъдат снабдявани с разрешения за пребиваване при условията, предвидени в член 14 от тази конвенция“.

В случай на „основателни причини да смятат, че едно лице е било жертва на трафик на хора, това лице няма да бъде изведено от територията“ на държавата, в която е идентифицирано, и ще му се предостави **срок за възстановяване и размисъл и разрешение за пребиваване**.

Европейска директива 2011/36/ЕС

Директива 2011/36 на ЕС е обявена за част от глобално действие срещу трафика на хора, включващо дейности с участието на третите страни по произход и прехвърляне на жертвите „с оглед повишаване на осведомеността, намаляване на уязвимостта, подкрепа и помощ за жертвите, борба с първопричините за трафика и подкрепа на тези трети страни за разработването на подходящо законодателство за борба с трафика“.

Директивата представлява сериозна стъпка в борбата с трафика на хора, защото развива цялостен подход, който признава, че трафикът е едновременно престъпление и нарушение на правата на човека, а държавите членки носят основната отговорност за зачитане, закрила и насърчаване на правата на всички жертви на трафик, независимо от тяхната държава на произход.

Директивата поставя правата на човека в центъра на всички усилия. Специални разпоредби са посветени на правата на жертвите по време на наказателното производство.

Директивата отчита, че **трафикът на хора е феномен, който зависи от пола на жертвите**, като признава, „че жените и мъжете често са обект на трафик за различни цели“ (чл. 1). Поради тази причина директивата предвижда, че държавите членки предоставят **специфични за пола мерки за помощ и подкрепа**. Тя въвежда общ **интегриран, цялостен подход, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите**. Директивата задължава държавите членки да установят подходящи механизми за ранно идентифициране, оказване на помощ и подкрепа за жертвите в сътрудничество със съответните организации за подкрепа.

Към моделът „4P“ е добавено пето „P“, което означава **участие (Participation)** на жертвите. Тук се има предвид, че мерките за помощ и подкрепа се предоставят, след като жертвите бъдат информирани и дадат своето съгласие.

1.5. Защита на жертвите и лицата, преживели трафик, в рамките на международната система за закрила

Необходимо е да се очертае тясната връзка между 1) законодателството за борба с трафика на хора и 2) законодателството за убежището, тъй като това е ключов въпрос за специалистите и от двете сфери на работа. По-долу са представени общата теоретична рамка и някои практически съвети относно процедурите за признаване на международна закрила на база трафик на хора, като не трябва да се забравя, че е необходим индивидуален подход в интервенциите.

Всички посочени по-горе международни инструменти съдържат изрична защитна клауза за връзката между **необходимостта от защита на жертвите на трафик и необходимостта от зачитане на принципа на забрана за връщане** и подчертават произтичащите от това задължения съгласно Женевската конвенция от 1951 г. за статута на бежанците (UNHCR, 2010). Някои жертви (или потенциални жертви) на трафик може да попадат в рамките на посочените дефиниции и следователно да отговарят на изискванията за международна закрила. Този принцип трябва да се прилага в работата на държавните органи, а също и на специалистите, които подпомагат и подкрепят жертвите на трафик, тъй като международната закрила от правна гледна точка представлява статут, който се предоставя на лицето и който властите трябва да признават на практика.

Позитивните задължения за защита, цитирани по-горе, изискват миграционните закони на всички държави членки да съдържат разпоредби за разрешение за пребиваване за лицата, идентифицирани като жертви на трафик. Притежаването на такива разрешения за пребиваване или правото на достъп до тях не трябва да изключва възможността едновременно да стартира процедура за международна закрила. Международната закрила трябва да се разглежда като възможност жертвата на трафик да придобие по-дългосрочна гаранция срещу риска от връщане.

За да се прилага този принцип, е важно специалистите да предоставят информация за правото на достъп до процедура за международна закрила и тя да се прилага във възможно най-пълна степен. Всички пречки пред достъпа до тези процедури трябва да бъдат премахнати.

Наред с Женевската конвенция за статута на бежанците (1951 г.), държавите, членки на ЕС, се ръководят от следните регулации относно предоставянето на международна закрила на жертвите на трафик на хора:

- **Директива 2013/33/ЕС**¹⁰ – Стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила (Преработена Директива 2003/9/ЕО за приемането);

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L003>.

- **Директива 2011/95/ЕС**¹¹ – Минимални стандарти за признаването и статута на бежанците/лицата със субсидиарна закрила (Преработена Директива 2004/83/ЕО за признаването);
- **Директива 2013/32/ЕС**¹² относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила (Преработена Директива 2005/85/ЕО за процедурите).

По силата на тези регулативни документи обстоятелството, че едно лице е било, е или е в риск да стане жертва на трафик на хора, може да бъде определящо дали то отговаря на изискванията за предоставяне на международна закрила и дали на жертвите на трафик се предоставя статут на бежанец или субсидиарна закрила. Според насоките на ВКБООН (UNHCR, 2006), въпреки че условията, при които жертвата на трафик кандидатства за закрила, могат да бъдат много различни в зависимост от личната ѝ ситуация, **в повечето случаи те отговарят на изискванията за предоставяне на статут.**

Насоките на ВКБООН също припомнят принципите на Конвенцията, че е задължение на държавата да анализира личните обстоятелства на жалбоподателя и да проучи добре дали има обоснован риск от преследване, свързано с трафика на хора.

Индивидуалните ситуации могат да бъдат много различни. Възможно е молбата да е подадена от лице, което вече е било обект на трафик или е застрашено от трафик; жертвата да е била изложена на експлоатация извън страната си на произход или експлоатацията да е причина за бягството ѝ; или към момента на подаване на молба за международна закрила жертвата да е успяла да избяга от ситуацията на трафик или все още да е жертва на трафик. Във всички тези ситуации съществува риск от преследване, който трябва да бъде оценен, за да се преценят последствията, пред които жертвата ще бъде изправена в случай на завръщане. Оценката на риска изисква адекватно познаване на трафика на хора (различен при различните миграционни маршрути) и точна и актуална информация за съществуващите условия в страните на произход.

Специалистите, подкрепящи кандидатите за международна закрила, трябва да са наясно с **тясната връзка между трафик и миграция**. Както е подчертано в Препоръка №38 **относно трафика на жени и момичета в контекста на глобалната миграция на Комитета за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените** (CEDAW, 2020), миграционните политики принуждават хората да използват незаконни маршрути, да се включват в незаконната миграция и така се излагат на риск от трафик на хора във всички етапи от пътуването: по време на транзит, по границите и в страните на дестинация.

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0095>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A32013L0032>

Всички сериозни нарушения на правата на човека, на които жертвите или потенциалните жертви могат да бъдат подложени в случай на връщане, са от значение, за да се прецени дали те отговарят на изискванията за преследване по смисъла на Конвенцията. Трябва да се има предвид, че нарушения, които не са сериозни сами по себе си, в своята съвкупност могат да достигнат прага на сериозни нарушения и да бъдат определени като преследване.

Формите на преследване на трафикирани лица могат да включват:

- риск от повторен трафик;
- репресии от страна на трафикантите, ако жертвата е избягала или се е опитала да избяга или е съдействала при наказателното преследване на извършителите;
- маргинализация, стигма и дискриминация на жертвата от страна на семейството или общността в страната на произход поради преживяното в трафик.

Рискът от преследване трябва да се оценява с особено внимание след преживяна травма от предишна експлоатация, което го прави по-сериозен. Ако лицето е травмирано, трябва да е сигурно, че в страната на произход са налични адекватни условия и подкрепа за неговото възстановяване (Corbanese & Rosas, 2020).

Женевската конвенция съдържа важна хуманитарна клауза в член 1-С, т.5 и т.6 относно причините, които не могат да бъдат пренебрегнати и са свързани с предходно преследване. Тази клауза позволява защита, дори когато преследването е приключило и рискът вече не съществува. Клаузата предвижда, че когато преследването е било особено жестоко и лицето все още преживява последиците от претърпените сериозни вреди до степен, че връщането му би било непоносимо, е необходимо да се пристъпи към признаване на статут.

Когато се разглеждат молби за международна закрила на (потенциални) жертви на трафик, трябва да се обръща специално внимание върху това кой е преследваният (държавен или частен субект) и каква вреда би нанесъл на жертвата. Почти винаги става въпрос за частен субект – трафикант или престъпна структура, като в някои случаи това може да е семейството или близката общност в държавата на произход. По тази причина е важно да се прецени дали държавните органи в страната на произход искат или могат да осигурят закрила. В много държави, като например Нигерия, където трафикът е широко разпространено явление, съществуват законодателни и административни механизми за борба с трафика на хора и помощ на жертвите. Наличието на такива механизми не означава отказ от закрила за лицата от Нигерия, които са жертви на трафик. Необходимо е обаче да се прецени ефективността и ефикасността на предоставяната закрила с оглед на индивидуалното положение на кандидатите.

Когато жертвите на трафик получават помощ, за да подадат молба за международна закрила, следва да се вземе предвид следното:¹³

- статистически данни и друга налична информация за системите за подпомагане и прием, за да се провери тяхната ефективност;
- наличието на стабилна система за закрила, която може ефективно да повлияе на причините, довели до трафик, и да съдейства за физическото, психологическото и социалното възстановяване;
- съществува ли допълнителен риск от други форми на преследване поради лични обстоятелства и индивидуална история;
- какъв е рискът от повторен трафик, като се има предвид едновременното въздействие на множество рискови фактори, с които системите за закрила не работят.

Една от съществените разлики в режима на международна закрила при статута на бежанец и субсидиарната закрила се крие в степента на персонализиране на вредата и по-специално в наличието на причинно-следствена връзка между вредата и фактора преследване.

Според Насоките на ВКБООН при определени обстоятелства жертвите на трафик могат сами по себе си да представляват „социална група“, както е при други форми на насилие, основано на пола. Принадлежността към такава група предполага защита съгласно Женевската конвенция. Такъв е случаят, когато в обществото/общността, жертвата на трафик е разпозната като такава от другите и по тази причина е изложена на преследване. За **точна оценка на риска** трябва да се има предвид, че преследването не е в резултат на единични фактори, а на съчетанието на множество фактори като раса, религия, политически възгледи, които увеличават риска от трафик. Както е посочено в Насоките на ВКБООН и в неотдавнашната **Обща препоръка №38 относно трафика на жени и момичета в контекста на глобалната миграция на Комитета за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените (CEDAW, 2020)**, въпреки че трафикът е универсален феномен, той **засяга предимно жените и децата**. Поради тази причина при анализа на молбите за международна закрила трябва да се отдаде особено значение на това обстоятелство. Препоръката изрично гласи:

„Разпоредбите в миграционните политики, които са неутрални по отношение на пола, допринасят за ограничаване на достъпа на жените до безопасни пътища на миграция и до постоянни и адекватни възможности за работа в транзитните страни и страните на дестинация. Възможностите на жените да мигрират са допълнително ограничавани от стереотипи, основани на пола, дискриминационни закони, дискриминация и експлоатация при наемане на работа, липса на възможности за заетост и на надеждна информация за миграцията. Жените мигранти са изложени също и на непряка дискриминация от миграционните закони, които съдържат изисквания за задължителен минимален доход за получаване на виза. Като се има предвид, че жените често са

¹³ Посочените по-горе фактори произтичат от международната съдебна практика на Европейския съд по правата на човека по въпроса за закрила на жертвите на трафик на хора. Съответните решения са достъпни на <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/judgments-of-the-court>.

наемани на работа с по-ниско заплащане и при несигурна заетост, те трудно могат да отговорят на тези критерии“.

Член 22 от Директивата 2013/33/ЕС „за приемането“ предвижда, че в рамките на процедурата за международна закрила жертвите на трафик на хора трябва да се считат за „уязвими“ по същия начин като ненавършилите пълнолетие, непридружените ненавършили пълнолетие, хората с увреждания, възрастните хора, бременните жени, самотните родители с ненавършили пълнолетие деца, лицата с тежки здравословни проблеми, лицата с психични разстройства и лицата, които са били обект на изтезаване, изнасилвания или други тежки форми на психологическо, физическо или сексуално насилие, жените жертви на генитално осакатяване. Жертвите на трафик се считат за лица със специални потребности от приемане и за тях, както и за останалите уязвими лица, се предвиждат улеснени процедури за разглеждане на молбите им.

Държавните органи имат едновременно двойно задължение за закрила – от една страна, по линия на международната закрила и от друга – от особеното положение на жертвите на трафик. Това придава особена важност и практическа значимост на процедурата за признаване на международна закрила.

Ето защо е важно кандидатът за международна закрила да се ползва с възможно най-широки гаранции за отговорно разглеждане на молбата. Не по-малко важно е в рамките на процедурата жертвата на трафик да бъде незабавно идентифицирана като такава, за да може да се ползва от мерки за подкрепа и закрила, насочени към излизане от експлоатация. Необходимо е добре да се преценят случаите, в които националното законодателство налага кратки и ускорени процедури за разглеждане на молби за закрила, особено в случаите на задържане на границата.

За жалост рискът от неправилно разглеждане на молбите на жертви на трафик е много голям, като така процедурите по предоставяне на убежище на практика причиняват повторна виктимизация и водят до нарушаване на принципа за забрана на връщането.

Достъпът до пълна и точна информация и до ефективни средства за защита, както и наличието на специализирана правна защита, са особено важни в процеса на обжалване.

Идентифицирането на жертвите на трафик понякога може да се окаже дълъг и сложен процес. Той може да бъде възпрепятстван от самите жертви, които изпитват страх, срам, липса на доверие във властите или не са в състояние да разкрият всички факти относно преживяното.

Това предполага две последици, които следва да се вземат предвид за правилното изпълнение на позитивните задължения за закрила.

- **Първо**, самоидентификацията на жертвата не трябва да се счита за необходимо условие, за да получи международна закрила или за да бъде приложен принципът за забрана на връщането. Органите, които разглеждат молбата, трябва да могат да извършат предварителна идентификация и да насочат жертвата към специалист, който да извърши пълна обективна идентификация, независимо от споделия разказ. Тази идентификация е от значение, за да се осигури адекватна подкрепа на лицето и да се оцени правилно неговото състояние. Тя трябва да се извършва не само въз основа на изявленията на лицето, но и въз основа на обективни показатели. Ако са изпълнени изискванията за признаване на закрила, е необходимо отговорният орган да удовлетвори молбата. В някои случаи може да е необходимо при оценката да се даде предимство на обективните елементи на риска от преследване, независимо от субективния израз на този риск.
- **Второ**, важно е да се осигури пълен достъп до процедурите за международна закрила, дори в случаите на повторна молба. Молбата може да бъде отхвърлена поради неправилна идентификация или защото кандидатът не е представил преживяната от него експлоатация. За да не се допусне нарушение на позитивните задължения за закрила, в случай на повторно подадена молба, в която кандидатът изразява страха си от преследване, който не е споделил преди това (и поради това не е бил оценен рискът), е необходимо да се извърши задълбочено проучване на личната ситуация, а достъпът до процедурата да не е ограничен по никакъв начин. За тази цел е необходимо молбата, която представлява последваща молба по смисъла на член 2 от Директива 2013/32/ЕС за процедурите, да бъде разгледана задълбочено по същество.

Трябва да бъде извършена оценка на допустимостта, за да се намали рискът жертвата на трафик да бъде изложена на връщане.

1.6. Политика на ЕС за борба с трафика на хора

Политиката на Европейския съюз за борба с трафика на хора се фокусира върху превенцията, закрилата на жертвите, наказателното преследване на извършителите и развитието на сътрудничество между различните заинтересовани страни. Европейската политика въплъщава подход, насочен към правата на човека, подход, съобразен с жертвите, подход, съобразен с пола, и подход, чувствителен към децата. Директива 2011/36/ЕС за борбата с трафика наред с останалите задължения, предвижда държавите членки да определят **национални докладчици или еквивалентни механизми**.¹⁴

¹⁴ Това не е така във всяка държава членка, като Германия например. Ако искате да знаете повече относно действащата в Германия процедура, можете да посетите <https://www.solwodi.de/seite/547957/bibliothek-activate.html> и да се консултирате с цифровия инструментариум, разработен от SOLWODI.

Друг важен политически инструмент е **Стратегията на ЕС за премахване на трафика на хора за периода 2012-2016 г.** Стратегията се занимава с превенцията, закрилата, наказателното преследване и сътрудничеството, както и с това как да бъдат повишени знанията за новите рискове, свързани с трафика на хора.

1.7. Национална правна рамка в България

● Наказателен кодекс

Трафикът на хора е престъпление съгласно българския Наказателен кодекс (НК). Според разпоредбата на чл.159а, ал.1 НК, трафикът на хора е набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд или за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъдат държани в принудително подчинение независимо от съгласието им.

Особеното на българското законодателство е, че трафикантът може да бъде наказан дори и да не е използвал специалните методи („средства“ съгласно Протокола от Палермо) – принуда, заблуждение, измама и т.н. Специалните средства са изброени в следващата алинея като утежняващи елементи на престъплението, които водят до по-тежко наказание – лишаване от свобода за по-дълъг период и висока глоба.

Специалните методи се съдържат в чл.159а, ал.2:

- деянието е извършено спрямо лице, ненавършило осемнадесет години;
- чрез използване на принуда или чрез въвеждане на лицето в заблуждение;
- чрез отвлечане или противозаконно лишаване от свобода;
- чрез използване на състояние на зависимост;
- чрез злоупотреба с власт;
- чрез обещаване, даване или получаване на облаги
- от длъжностно лице при или по повод изпълнение на службата му

Трансграничният трафик също е престъпление. Набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора **и превеждането им през границата на страната с цел експлоатация** е наказуемо с лишаване от свобода от три до дванадесет години и глоба от десет хиляди до двадесет хиляди лева.

Освен набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора с цел експлоатация, наказуемо е и **използването** на жертви на трафик за развратни действия, за

принудителен труд или за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъдат държани в принудително подчинение независимо от съгласието им.

В Наказателния кодекс съществува и **клауза за ненаказуемост** (член 16а от НК) на жертвите на трафик за престъпните деяния, които са били принудени да извършват, докато са били в ситуация на трафик.

● **Закон за борба с трафика на хора**

Законът за борба с трафика на хора най-общо определя законовите задължения на различни държавни институции, които противодействат на трафика на хора, и тяхното взаимодействие. Определени са статутът и задачите на приютите, центровете и комисиите за предоставяне на закрила и помощ на жертвите на трафика на хора, както и мерките за закрила и помощ на жертвите на трафика на хора, особено на жени и деца.

В Закона се определя и предоставянето на **статут на специална закрила** на жертвите на трафика на хора, които сътрудничат на разследването (вж. права на жертвите). Статутът на специална закрила се предоставя за срока на провеждане на наказателното производство и включва:

- предоставяне на разрешение за продължително пребиваване на територията на страната за граждани на трети държави; и
- продължаване на престоя в приютите.

● **Наказателно-процесуален кодекс**

Наказателно-процесуалният кодекс (НПК) определя най-общо правата на жертвите на трафик на хора в наказателното производство за разкриване на престъплението и наказване на извършителите.

Жертвите на трафик могат да участват в наказателното производство като **свидетели, граждански ищци и/или частни обвинители**.

Жертвите на трафик могат да се ползват от предвидения в НПК статут на свидетели със „**специфични нужди от защита**“ във връзка с участието им в наказателното производство. Такива специфични нужди са налице, когато е необходимо прилагане на допълнителни средства за защита от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение, емоционално или психическо страдание, включително за запазване на достойнството на пострадалите по време на разпит. Разпитите на свидетел със специфични нужди от защита се провеждат при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително чрез видеоконференция или телефонна конференция.

Жертвата на трафик може да се конституира и като **граждански ишец** в съдебното производство и да претендира обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, причинени от престъплението. За целта обаче жертвата на трафик трябва да бъде подпомогната от адвокат.

Съгласно НПК, жертвите на трафик могат да искат налагане на **ограничителни мерки** по отношение на обвиняемия за избягване на контакт с жертвата на трафик, например забрана да доближава жертвата, да осъществява контакт с нея или да посещава определени места, които жертвата посещава.

- **Законът за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство**, предвижда и специална защита на участниците в наказателното производство, включително и на техните близки. Мерките включват лична физическа охрана, настаняване на безопасно място, промяна на местоживеенето в страната, релокация в друга държава, до най-радикалната – промяна на самоличността.
- **Законът за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления** урежда условията и реда за подпомагане и финансова компенсация от държавата на пострадали от престъпления. Жертвите на трафик могат да претендират – ако не са получили обезщетение в наказателното производство или в отделно гражданско производство след приключване на наказателното производство – компенсация за имуществени вреди до 10 000 лв. Процедурата е административна. Молбите се разглеждат от Национален съвет за подпомагане и компенсация на пострадали лица към Министерството на правосъдието.
- **Законът за правната помощ** урежда реда и условията за получаване на безплатна правна помощ – консултация или процесуално представителство.

Жертвите на трафик имат право на безплатна правна помощ за консултация и подготвяне на документи за завеждане на дело. В случай че не разполагат с доходи и желаят да им бъде назначен служебен адвокат, те имат право да поискат такъв. Преценката е на прокуратурата или съда в зависимост от фазата на наказателното производство (досъдебна или съдебна).

- **Закон за убежището и бежанците**

Жертвите на трафик на хора от трети страни могат да получат закрила от държавата, ако отговарят на условията за предоставяне на статут на бежанец или хуманитарен статут.

Статутът на бежанец се предоставя на чужденец, който основателно се страхува от преследване поради своята раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или поради

политическо мнение и/или убеждение, намира се извън държавата си по произход и поради тези причини не може или не желае да се ползва от закрилата на тази държава или да се завърне в нея (по силата на Конвенцията за бежанците от 1951 г.).

Жертвите на трафик могат да получат и **хуманитарен статут**, ако са принудени да напуснат или да останат извън държавата си по произход, тъй като в тази държава са изложени на реална опасност от тежки посегателства, като:

- смъртно наказание или екзекуция;
- изтезание или нечовешко или унижително отнасяне, или наказание.

Чужденец с предоставен хуманитарен статут има правата и задълженията на чужденец с разрешено постоянно пребиваване в Република България.

Законът за убежището и бежанците съдържа и **забрана за връщане** съгласно Конвенцията за бежанците от 1951 г. Чужденец, влязъл в Република България, за да поиска закрила, или който е получил закрила, не може да бъде връщан на територията на държава, в която са застрашени неговият живот или свобода по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политическо мнение или той е изложен на опасност от изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

Жертвите на трафик от трети страни се считат за чужденци от уязвима група. Това особено положение трябва да се отчита на всички етапи в процедурата по предоставяне на статут, включително и по отношение на настаняване в приемни центрове и предоставяне на медицинска помощ и подкрепа.

● **Закон за чужденците в Република България**

Със Закона се определят условията и редът, при които чужденците могат да влизат, да пребивават и да напускат България.

Жертвите на трафик на хора – граждани на трети страни, могат да получат разрешение за продължително пребиваване, ако са получили статут на специална закрила съгласно Закона за борба с трафика на хора. За тази цел те трябва да са изразили съгласие да сътрудничат за разкриване на извършителите на трафика (вж. по-горе Закон за борба с трафика на хора).

● **Закон за социалните услуги**

Новият Закон за социалните услуги (в сила от 1 юли 2020 г.) въвежда общодостъпни и специализирани социални услуги. **Общодостъпни** са услугите за информиране, консултиране и обучение, които се

предоставят за срок до два месеца, а **специализирани** са услугите, които се предоставят при определен риск за здравето и живота или развитието на дадено лице и се предоставят за срок до три месеца, една година или три години. Специализирани социални услуги са *информирание и консултиране, застъпничество и посредничество, общностна работа, терапия и рехабилитация, обучение за придобиване на умения, подкрепа за придобиване на трудови умения, дневна грижа, резидентна грижа, осигуряване на подслон, асистентска подкрепа* (чл. 15 ЗСУ).

Потребители на специализираните услуги могат да бъдат *всички деца, деца в риск по смисъла на Закона за закрила на детето, родители, осиновители, лица, полагащи грижа за деца, кандидати за осиновители и кандидати за приемни семейства, деца и пълнолетни лица с увреждания, пълнолетни лица в кризисна ситуация или с необходимост за преодоляване на последици от такава ситуация, възрастни хора в надтрудолюбна възраст, лица, които полагат грижи за пълнолетни лица* (чл. 14, ал. 2 ЗСУ).

Всички жертви на трафик, включително и чужди граждани, могат да бъдат отнесени към групата на **лицата в кризисна ситуация или с необходимост за преодоляване на последици от такава ситуация**. В българското социално законодателство под „кризисна ситуация“ се има предвид *„ситуация, при която едно лице е в безпомощност, нестабилност или в опасност за живота, не подлежи на хоспитализация и не е в състояние да се справи само или с помощта на друго“* (т. 4 от Допълнителните разпоредби, ЗСУ). Тук законът изрично посочва жертвите на трафик като лица в кризисна ситуация.

Не съществува отграничаване на лицата, които имат право да ползват социални услуги според техния статут в страната. Според чл. 7 на ЗСУ *„право на социални услуги има всяко лице, което се нуждае от подкрепа за превенция и/или преодоляване на социалното изключване, реализиране на права или подобряване на качеството му на живот, независимо от неговите възраст, здравно състояние, образование, доходи, социално и имуществено състояние“*.

Чл. 8. от ЗСУ поставя забрана за дискриминация: *При предоставянето на социални услуги не се допуска пряка или непряка дискриминация на лицата, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна*.

В Закона изрично е предвидено (чл. 104, ал.1, т.6), че жертвите на трафик **не заплащат такса** за ползването социални услуги „подкрепа“ и „осигуряване на подслон“. Съгласно Допълнителните разпоредби, осигуряването на подслон е *„временно настаняване в безопасна среда“* за жертви на домашно насилие и трафик на хора.

Децата, жертви на трафик от страна на родител или друго лице, на което са възложени грижите за детето, се настаняват извън семейството в социални услуги за деца, жертви на трафик.

ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Име	Световните измерения на трафика на хора
Вид дейност	Брейнсторминг
Продължителност	15 мин
Платформа	По избор
Инструменти	Презентация – слайд с две изображения - Слайд 1: карта на света; - Слайд 2: същата карта с изобразени основните маршрути на трафика на хора към/от България и формите на експлоатация (може да бъдат изобразени с различни цветове стрелки) Може да се използват карти от този link .
Цели и очаквани резултати	Чрез изображенията участниците ще добият представа за световните измерения и динамиката на трафика на хора, основните страни на произход, транзит и дестинация и основните видове експлоатация. Упражнението е подходящо да се представи в началото, когато се представя престъплението трафик на хора и статистическите данни за него, както и различните му форми, или накрая за затвърждаване на знанията.
Описание на дейността	<i>Въведение в дейността (2 мин):</i> Покажете на участниците първия слайд и ги попитайте кои са според тях основните страни на произход за жертвите на трафик и преобладаващите форми на експлоатация.
	<i>Нека участниците да споделят мнението си (5 мин):</i> Докато участниците дискутират, водете бележки за казаното.
	<i>Сравнете (8 мин):</i> Покажете на участниците втория слайд. Обсъдете кои държави или форми на трафик са били пропуснати в дискусиата. Задайте допълнителни въпроси, например: Предполагали ли са, че хора от страните, които не са споменали, също могат да бъдат трафикирани? Наясно ли са с други форми на експлоатация?

ИНСТРУМЕНТ №2: КАРТА НА ПРАВНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ТРАФИК НА ХОРА

Този инструмент подпомага специалистите да откриват лесно и да работят с правните разпоредби, които са приложими в работата им с жертви на трафик на хора.

Графиката ориентира в системата от правни инструменти от международно до национално ниво и показва в кои от тях се съдържат нормите и принципите, които държавата има ангажимент да прилага в борбата с трафика на хора и подкрепата за жертвите.

Източник: Собствена графика

МОДУЛ II: СПЕЦИФИЧНИ ПОДХОДИ

Този модул разглежда специфичните подходи, които специалистите трябва да прилагат в рамките на своите правомощия, за да се гарантира бърза и навременна идентификация и подкрепа на жертвите на трафик. Модулът представя т.нар. многофакторен подход, който съчетава: 1) подход, съобразен с пола, 2) междусекторен подход и 3) подход, съобразен с жертвата.

2.1. Перспектива, основана на пола

Подходът, съобразен с пола, приема, че жените и мъжете са уязвими по различен начин към трафика на хора. Дейностите по превенция трябва да имат предвид, че те стават жертва на различни методи и форми на експлоатация (European Parliament, 2016). Мерките за защита трябва на свой ред да бъдат съобразени с пола на пострадалите и произтичащите от куртурни и социални норми.

Данните за трафика на хора показват, че жените и момичетата са преобладаващата част от жертвите на трафик на хора.¹⁵ Те са по-уязвими и в по-висок риск да станат жертви на трафик. Петата основна цел на Програмата за устойчиво развитие на ООН до 2030 г., която се отнася до равенството между половете и до овластяването на жените и момичетата, подчертава изрично нуждата от „премахване на трафика на жени и момичета, сексуалната или другите видове експлоатация“, на „всички вредни практики като детски, ранни и принудителни бракове и гениталното осакатяване на жени“.

Неравенството между половете и феминизацията на бедността водят до неравен достъп до образование, заетост, ресурси и участие при вземане на решения. Жените обикновено получават по-ниско заплащане от мъжете, тяхната заетост е нестабилна при липса на договор и сигурни работни места, което ги тласка към рискови решения в името на финансовата сигурност. Това дава възможност на трафикантите да се възползват от тяхната уязвимост (UN General Assembly, 2020).

Пандемията от Covid-19 направи жените и момичетата още по-уязвими от трафик с цел сексуална експлоатация. Онлайн офертите за работа правят жените и момичетата още по-уязвими. Домашното насилие като един от основните фактори, които допринасят за трафика и експлоатацията в партньорската връзка, нараства по време на пандемията. Насилието в семейството принуждава много жени да напуснат дома си, което ги прави уязвими на насилие, измами и злоупотреби (UN Women, OSCE, ODHIR, 2020).

Съобразяването с пола е от ключово значение, когато се прилагат мерки за подкрепа. Както е обяснено в *Насоки, съобразени с пола, за работа с жени, жертви на трафик на хора на Асоциацията на народите*

¹⁵ Вж. Модул I. За повече информация и данни виж (Counter-Trafficking Data Collaborative, 2018).

от Югоизточна Азия (ASEAN, 2016), специалистите трябва да познават и да уважават нуждите на жените и момичетата, за да им предоставят подходяща подкрепа и услуги, като здравни грижи, приюти и др.

В обучението професионалистите, които работят с чужденци, трябва да се запознаят с това как **динамиката на трафика и формите на експлоатация се обуславят от пола на жертвите**. Това ще им помогне да идентифицират пострадалите по-лесно и да ги подкрепят по-ефективно. Например, трафикантите често предлагат на жени, жертви на трафик, да набират нови жертви, за да намалят дългата си към сводниците. Тази информация трябва да бъде взета предвид, когато се преценяват криминалните аспекти на поведението им.

Не трябва да се пренебрегват и **социалните и културните пречки и предразсъдъци, свързани с пола**, с които жертвите се сблъскват в държавите на транзит и на дестинация, когато трябва да бъдат разпознати като лица, чиито човешки права са нарушени, и да получат достъп до закрила, услуги и правосъдие, като в същото време запазят правото си да решават свободно за своето бъдеще.

2.2. Междусекторен подход

Междусекторният подход отчита едновременното влияние на различните социални и политически характеристики на дадено лице и как тяхната комбинация е причина за това лицето да бъде подложено едновременно на различни форми на дискриминация..

Полът не е единственият фактор, който води до уязвимост към трафик на хора (вж. раздел 1.3). Освен него се наблюдават и други характеристики, като раса, икономически статус, държава на произход, семейно положение, здравен статус и т.н., които могат да доведат до непривилегировано положение. Когато те се съчетаят с пола, се увеличава рискът за жените и момичетата да станат жертви на трафик.. Докладът на Общото събрание на ООН за трафика на жени и момичета от 2020 г. посочва, че миграцията, бежанският статут, етническата принадлежност, уврежданията и ХИВ увеличават уязвимостта на жените към експлоатация (Общо събрание на ООН, 2020).

Кимбърли Креншоу, която въвежда термина „междусекторна свързаност“, описва как различните форми на дискриминация, като сексизъм, расизъм и ксенофобия, се съчетават, в резултат на което човек става жертва на множество форми на злоупотреба (Laboratory to Combat human Trafficking, 2017). В съдбите на лицата, търсещи убежище, се пресичат различни форми на дискриминация, както по границите, така и на територията на ЕС (Baker, 2018).

Междусекторният подход е заложен в **Директива 2012/29/ЕС**, която подчертава необходимостта от **действия, съобразени с жертвите** на престъпления, включително жертвите на трафик на хора, и изрежда субективните и обективните обстоятелства, които трябва да бъдат взети предвид при работа с лица, чиито права са нарушени: „... *раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични*

*характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст, пол, полого изразяване, полова идентичност, сексуална ориентация, статут на пребиваване или здравословно състояние*¹⁶.

Когато специалистите попаднат на лице, жертва на трафик на хора, те трябва да разберат кои от неговите индивидуални характеристики (като социална, икономическа, културна и политическа принадлежност) са довели до виктимизация. Жертвата не трябва да бъде категоризирана въз основа само на една характеристика. Необходимо е да се разбере как характеристиките на лицето се съчетават една с друга, как влияят на поведението и изборите, довели до риск. Като следват този подход, специалистите трябва да съберат всички необходими данни, да ги анализират, за да разберат кои са пресечните точки и как те са определили въвличането в трафик (Atewologun, 2018).

2.3. Подход, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите

Подход, основан на правата на човека, означава, че не трябва да се допуска никаква дискриминация при реализирането на човешките права. Той повелява, че на хората от най-маргинализираните и уязвими групи, които имат най-големи затруднения да реализират правата си, трябва да се дава приоритет.

Подходът, ориентиран към жертвите, означава всички интервенции да поставят на преден план техните нужди и интереси.

Според плана на ЕС за най-добри практики, стандарти и процедури за борба и превенция на трафика на хора (CoE, 2005B), **подходът, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите**, е най-добрата рамка за помощ и закрила на жертвите.

При подхода, ориентиран към жертвите, идентификацията и възстановяването на жертвите, са не по-малко важни от наказателното преследване на извършителите (U.S. Department of Homeland Security, N.D.). Важно е винаги да се действа в най-добрия интерес на жертвата, а след това в интерес на наказателното преследване. Това означава, че специалистите се съобразяват на първо място с травматичните преживявания и потребности на жертвата, проявяват чувствителност към нейните преживявания, култура и произход. Те не я изключват от процеса на вземане на решения, защото, като поемат целия контрол върху ситуацията, неволно наподобяват поведението на трафиканта. Когато работят с жертви, те трябва да създават отношения на доверие и уважение и да насърчават независимостта (Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center, N.D.).

¹⁶ Директива 2012/29/ЕС, §9.

Например, когато следват подход, ориентиран към жертвите, специалистите трябва да са толерантни към това, че не винаги жертвите се чувстват комфортно да споделят преживяното и да сътрудничат на властите, тъй като се страхуват от тях. Те не желаят да се идентифицират като жертви на трафик на хора, въздържат се да разказват цялата история или са лоялни към трафиканта. Независимо от това, специалистите трябва незабавно да насочат жертвата към услуги за подкрепа и да организират индивидуално интервю, за да установят реалната ситуация на жертвата. Интервюто трябва да се проведе в неутрално пространство, като специалистите трябва да бъдат търпеливи, да уважат страховете на жертвата, да ѝ дадат достатъчно време да се стабилизира и възстанови, да се съобразят с готовността ѝ да споделя (U.S. Department of Homeland Security, N.D.).

2.4. Как да подходим към жертвите

Съгласно Наръчника на Международната организация по миграция (МОМ) за борба с трафика на хора и изграждане на капацитет на служителите на правоприлагащите органи (IOM, 2018), ако се установят белези, че дадено лице е жертва на трафик, специалистите трябва да се придържат към следните пет стъпки:

1. осъществяване на контакт с жертвата;
2. проучване дали са налице индикатори за трафик на хора;
3. провеждане на оценъчно интервю, за да се установи дали има действия, средства и цел експлоатация (задължителните елементи на престъплението трафик на хора);
4. допълнителна информация и/или доказателства;
5. анализ на всички доказателства – на индикаторите, данните от оценъчното интервю и допълнителните доказателства.

В третата от горните стъпки относно провеждането на оценъчно интервю се препоръчва моделът PEACE (Planning/Engaging/Account/Closure/Evaluation), смятан за най-добра международна практика. Той се състои в следното:

1. **Планиране и подготовка:** планиране къде ще се проведе интервюто и кой ще го проведе. За да бъдат подготвени, специалистите трябва да се запознаят предварително с трафика на хора: кои видове трафик са най-разпространени в сферата, в която работят; кои са индикаторите, които могат да им помогнат да идентифицират жертвите; какво е въздействието на трафика върху пострадалите; кои са специалистите и организациите, които предлагат подходящи услуги, и каква е ролята им по отношение на процедурите за закрила. Предварително трябва да е осигурен устен превод, така че жертвата да разбере въпросите, които ѝ се задават. Преди интервюто всички специалисти трябва да подпишат декларация за конфиденциалност.
2. **Ангажираност и обясняване:** Докато провеждат интервюто, специалистите трябва да слушат активно. В началото е препоръчително да се задават по-обща въпроси, за да могат интервюиращият и

интервюираният да се опознаят. Въпреки че е най-добре жертвата да бъде информирана за всички стъпки на процеса, в този случай се препоръчва да не се посочва веднага, че става въпрос за оценъчно интервю. Пострадалото лице може да не е наясно какво представлява трафик на хора или да се страхува да говори за него, тъй като има опасност трафикантите да научат, че е споделило информация. Важно е да се обръща внимание на езика на тялото, както на интервюиращия, така и на жертвата.

3. **Разказ:** При провеждане на интервюто трябва да се внимава да не се ретравмира жертвата с изискването да описва болезнени моменти от историята си. В началото на оценъчното интервю е добре да се задават отворени въпроси, които не са пряко свързани с трафика, а засягат по-обща информация за лицето. Чрез въпросите си специалистите трябва да разберат също дали лицето е запознато с това престъпление и дали е наясно, че е станало негова жертва.

4. **Затваряне:** Извлечената информация трябва да бъде анализирана, за да се направи заключение дали лицето е жертва на трафик. Ако е така, жертвата трябва да получи информация за стъпките, които предстоят, и да разбере процедурите, в които би могла да се включи. В противен случай тя може да се почувства застрашена и неспособна да сътрудничи. Ако се прецени, че лицето не е жертва на трафик, то трябва да получи адекватна информация за съществуващите организации, към които да се обърне, за да получи подкрепа във връзка с други проблеми, които е споделило или са били идентифицирани от интервюиращия.

5. **Оценка:** Оценката се извършва в процеса на интервюто. За това специалистите трябва да слушат активно, да вникват в казаното и да съпоставят получената информация с индикаторите за трафик на хора.

Когато работят с жертви на трафик, специалистите трябва да имат предвид, че някои нетипични поведения могат да се обяснят с травмата, причинена от трафика. Те трябва да са запознати как преживяването на екстремно насилие въздейства върху психичното здраве на жертвите. Специалистите трябва да са добре информирани как се осъществява подкрепа на лица с психична травма и да работят с културни медиатори, за да предоставят толерантна към културата на лицето помощ. За проблемите с психичното здраве винаги трябва да се обръщат към съответните професионалисти (Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center, N.D.).

Следните принципи трябва да се следват при предоставяне на подкрепа на жертви на трафик според МОМ (ИОМ, 2011):

1. *Зачитане и защита на правата на човека:* Целта на всички предприети стъпки е възстановяване и защита на правата на жертвата, както и предотвратяването на всяко следващо нарушение.

-
2. *Информирано съгласие:* Жертвите трябва да бъдат информирани за своите права и възможности; всички политики, закони, действия и процедури трябва да бъдат добре обяснени на жертвата на език, който тя разбира, така че да е в състояние да взема решения относно процедурите, които да следва.
 3. *Забрана на дискриминация:* Всички услуги трябва да се предоставят, като не се допуска дискриминация на каквото и да било основание, като сексуална ориентация, полова идентичност, възраст, увреждане, политически убеждения, език, раса, религия, или друг статус.
 4. *Поверителност и право на неприкосновеност на личния живот:* Доставчиците на услуги трябва да имат политика за защита на неприкосновеността на личния живот на жертвата и на информацията, която тя споделя; информацията трябва да се съхранява отговорно, като всички специалисти трябва да бъдат добре информирани за процедурите, които се следват.
 5. *Участие:* Трябва да се следва подход, ориентиран към жертвите, при който жертвата участва активно в процеса и във вземането на решения за своя път.
 6. *Индивидуално отношение и грижи:* Когато се работи с жертви, трябва да се следва индивидуализиран подход, при който се зачитат индивидуалните характеристики и личният опит на всяка жертва и когато е възможно, се предоставят персонализирана грижа и подкрепа.
 7. *Цялостен подход:* Сътрудничеството между различни услуги е ключово, за да има цялостен подход към всеки случай и за да се гарантира, че нуждите и желанията на жертвите са удовлетворени.
 8. *Най-добрият интерес на жертвата:* Всички предприети стъпки, действия и мерки трябва винаги да са от полза за жертвата.

Модул IV представя подробно индивидуалната работа с жертви на трафик.

ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Име	Три думи
Вид дейност	Мозъчна атака, Въведение в модула
Продължителност	20 мин.
Платформа	По избор
Електронни инструменти	https://www.zetings.com/ С използване на word cloud (визуални представяния на думи)
Цели и очаквани резултати	<ul style="list-style-type: none">- Участниците да бъдат запознати с модула и използването на онлайн инструменти- Участниците да оценят знанията си за конкретни подходи
Описание на дейността	<ol style="list-style-type: none">1. Преди провеждането на обучението фасилитаторът създава word cloud презентация в zetings, която включва три въпроса (вж. „Необходими материали“ по-долу). Преди да запознае участниците с няколкото подхода, които ще бъдат описани/въведени в този модул, фасилитаторът предоставя на всички участници връзка към онлайн инструмента, който се използва (zetings) в чата на онлайн платформата.2. Участниците имат 3 минути за всеки въпрос и трябва да напишат три думи/фрази, които описват конкретния подход. След като определен брой участници отговорят на въпроса, world cloud представя най-често използваните думи/фрази с по-едър шрифт. Фасилитаторът прочита думите/фразите и ги свързва с това, което участниците ще видят в модула.3. След като на всички въпроси бъде отговорено, фасилитаторът обобщава какво включва всеки подход, въведен в контекста на модула, въз основа на получените отговори. По този начин се прави връзка между вече съществуващите знания/идеи на участниците с теорията.
Материали и инструменти	<i>Въпроси към участниците:</i> <ol style="list-style-type: none">1. Кои са първите три думи/фрази, които ви идват наум, когато мислите за подход, съобразен с пола?

	<p>2. Кои са първите три думи/ фрази, които ви идват наум, когато мислите за междусекторен подход?</p> <p>3. Кои са първите три думи/ фрази, които ви идват наум, когато мислите за подход, ориентиран към жертвите?</p>
--	--

Име	Намесвам се, за да променя пътя
Вид дейност	Форум театър (публиката е и участник в представлението)
Продължителност	50 мин.
Платформа	По избор
Електронни инструменти	-
Цели и очаквани резултати	<ul style="list-style-type: none"> - Участниците да добият по-задълбочени знания за подходите, представени в модула - Участниците да се запознаят как да работят с жертви на трафик
Описание на дейността	<p>1. Разяснете упражнението на участниците [10 мин.]. Помолете двама доброволци да изпълнят сценария, който ще представите на участниците. Препоръчително е тези двама души да бъдат определени в началото на обучението и сценарият да им бъде изпратен преди изпълнението на упражнението, за да могат да се запознаят с него в почивката. Помолете доброволците да използват дрехи и предмети, за да влязат в ролите си. Сценарият описва провеждане на оценъчно интервю с жена от Нигерия, която е пристигнала в РПЦ (единият от доброволците е в ролята на интервюиращия, а другият – в ролята на бежанката).</p> <p>След като сценарият бъде изпълнен веднъж от доброволците при внимателното наблюдение на останалите участници, той трябва да се изпълни отново. Този път тези, които са в ролята на публика, могат да включат микрофона си и да кажат „СТОП“ всеки път, когато установят, че нещо трябва да се направи по друг начин. Те трябва да могат да аргументират интервенциите с наученото в рамките на модула. Доброволците трябва да получат указания как да променят развитието на сценария – какво трябва да кажат или да направят по различен начин. Доброволците трябва да изпълнят новия сценарий [20 мин.].</p> <p>2. След като сценарият бъде изпълнен два пъти, проведете дискусия с участниците, като им задавате следните въпроси (могат да бъдат зададени допълнителни въпроси въз основа на отговорите на участниците и</p>

	<p>интервенциите, направени по време на второто изпълнение на сценария) [20 мин.]:</p> <ol style="list-style-type: none">Имаше ли нещо друго, което бихте искали да промените, но не успяхте да кажете „СТОП“?Как се чувствахте по време на първото представяне на сценария? Как се чувствахте при второто изпълнение на сценария, когато имахте шанса да се намесите?Забелязвали ли сте някога да се прилагат подобни практики по време на интервюта с потенциални жертви? Ако да, какво според вас е въздействието им върху потенциалните жертви на трафик? Ако не, можете ли да си представите какво би било въздействието им? Какво бихте направили, ако някой от колегите ви направи нещо подобно? <p>3. След като дискусиата приключи, помогнете на доброволците (и участниците) да излязат от ролята си. Доброволците трябва да свалят всички дрехи и предмети, които са използвали при изпълнение на ролята си. Помолете всички да изпълнят едно бързо упражнение (например да посочат имената си и един свой отличителен белег, който започва с началната им буква), докато разтягат пръстите си. След това е препоръчително да направите почивка, за да могат участниците да се абстрахират напълно от сценария.</p>
Материали	<p>Примерен казус за сценарий:</p> <p><i>Жена от Нигерия на име Адла (доброволец 1) пристига в Центъра за прием и идентификация, в който работите в момента. Тя върви изплашена, с наведена надолу глава. Когато наоколо има мъже, настанени или служители, тя се отдръпва, изразявайки чувство на страх и безпокойство. Когато служителите се обръщат към нея, тя обикновено търси с поглед мъж, който е пристигнал с нея и говори от нейно име, а тя проверява за одобрението му. Когато служителите се обръщат към нея за първи път, тя е доста недоверчива. Споделя с един от социалните работници, че няма да каже нищо, защото семейството ѝ ще бъде в опасност. Предстои ви оценъчно интервю на английски език (доброволец 2), когато Адла разбира.</i></p> <p><i>Специалист: Добро утро! Моля, седни. Искаш ли нещо за пиене?</i></p> <p><i>Адла: Не, благодаря.</i></p> <p><i>С: Напоследък забелязахме някои тревожни неща и това е оценъчно интервю, за да установим дали си преживяла трафик.</i></p> <p><i>А: Не съм трафикирана!</i></p> <p><i>С: Добре. Как дойде тук?</i></p> <p><i>А: Дойдох с партньора си [поглежда изплашено към вратата].</i></p> <p><i>С: Твоят партньор принуди ли те да направиш нещо?</i></p> <p><i>А: Не, не! [дълга пауза] Той никога не би направил това!</i></p> <p><i>С: Виждам, че китката ти е насинена. Как се случи това?</i></p> <p><i>А: Паднах и един от приятелите ми се опита да ме вдигне.</i></p> <p><i>С: Лъжеш ли?</i></p> <p><i>А: Не!</i></p>

С: Мога да доведе лекар, за да потвърди, че тази синина не се е случила, защото някой се е опитал да те вдигне.

А: Не, не! Добре, ще ти кажа, но трябва да се закълнеш, че няма да кажеш на никого!

С: Добре.

А: Моля те! Той вече не ми е партньор. Каза ми, че ще се ожени за мен и ще отидем в друга държава, където има по-добри икономически перспективи. Взе ми паспорта и ми каза да правя секс с други мъже.

С: Добре, благодаря, че ми каза. Ще трябва да премисля казаното от теб и да те извикам за друг разговор.

Адла напуска стаята изплашена, а специалистът се обажда на екипа си, за да обсъдят случая на Адла.

ИНСТРУМЕНТ № 3: РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ

Търсещ убежище (бежанец): Търсещият убежище е лице, което търси международна закрила. Международната закрила се предоставя по силата на Конвенцията на ООН за статута на бежанците (Женевската конвенция). Международната закрила включва статут на бежанец и хуманитарен статут, които в България се предоставят от Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет. Съгласно Женевската конвенция (1951 г.) бежанецът е лице, което поради основателни опасения от преследване по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения се намира извън страната, чийто гражданин е, и не може да се ползва от закрилата на тази страна или не желае да се ползва от такава закрила поради тези опасения; или, бидейки без гражданство и намирайки се извън страната на своето предишно обичайно местоживееие в резултат на подобни събития, не може да се завърне или, поради такива опасения, не желае да се завърне в нея (IOM, N.D.).

Детски и принудителен брак: Детски брак е всеки брак, при който поне една от страните е на възраст под 18 години. Принудителен брак е брак, при който едната и/или двете страни не са изразили лично пълното си и свободно съгласие за съюза. Детският брак се счита за форма на принудителен брак, като се има предвид, че едната и/или двете страни не са изразили пълно, свободно и информирано съгласие (OHCHR, N.D.) Детският брак се счита за форма на сексуално насилие над дете.

Конфиденциалност/Поверителност: Право на всяко лице е да бъде опазвана като неприкосновена информацията за него/нея и да не бъде споделяна с никого без неговото/нейното съгласие (British Columbia, N.D.).

Женско генитално осакатяване: Истанбулската конвенция признава женското генитално осакатяване като форма на насилие срещу жените и го определя като „обрязване, инфибулация или извършване на всякакво друго цялостно или частично осакатяване на големите срамни устни, малките срамни устни или клитора на жена“ (Член 38, б. „а“) (CoE, 2011).

Съобразяване с / основаване на пола: Политики и програми, които отчитат особеностите, свързани с живота както на жените, така и на мъжете, като същевременно се стремят да премахнат неравенствата и да насърчат равенство между половете, включително равномерно разпределение на ресурсите, като отчитат фактора пол (EIGE, N.D.).

Междусекторност: Аналитичен инструмент за изучаване на начините, по които полът и социалният пол се пресичат с други лични характеристики и как тези пресечни точки допринасят за индивидуалното преживяване на дискриминация (EIGE, N.D.).

Съвместна дискриминация: Дискриминация, която се осъществява въз основа на едновременното влияние на няколко лични характеристики (EIGE, N.D.).

Мигрант/Имигрант: „Мигрант“ е общ термин, който не е дефиниран в международното право и отразява общото разбиране за лице, което се отдалечава от мястото на обичайното си пребиваване, независимо дали в рамките на една държава, или през международна граница, временно или за постоянно и по различни причини. От гледна точка на страната на пристигане „имигрант“ е лице, което се мести в държава, различна от тази на неговото/нейното гражданство или обичайно местопребиваване, така че страната на дестинация на практика се превръща в неговата/нейната нова страна на обичайно пребиваване (IOM, N.D.).

Вторична виктимизация: Вторичната виктимизация възниква, когато жертвата претърпява допълнителна вреда не като пряк резултат от престъпното деяние, а поради начина, по който институциите и други лица се отнасят с нея. Вторичната виктимизация може да бъде причинена например от многократни срещи на жертвата с извършителя за целите на наказателното производство, многократни разпити за едни и същи факти, използване на неуместен език или нечувствителни коментари от всички, които влизат в контакт с жертвите (EIGE, N.D.).

Сексуална експлоатация: използването на друго лице за секс без съгласие с цел печалба. Децата са особено уязвими – отношението към неприкосновеността на личния живот може да накара общностите да не желаят да се намесват в случаи на сексуална експлоатация на деца, а децата са лесна мишена, особено на интернет порнографията и секс туризма (ЕС, N.D.).

Незаконно превеждане през граница: Незаконното превеждане през граница на мигранти е улесняване с цел финансова или друга материална облага на незаконно влизане в държава, на която мигрантът не е гражданин или пребиваващ. Престъпниците зад този изключително печеливш бизнес се възползват от възможността, създадена от нуждата или желанието на хората да избягат не само от бедността и липсата на възможности за работа, но и от природни бедствия, конфликти или преследване (UNODC, N.D.).

Трафик на хора: Трафикът на хора е сериозно престъпление, което нарушава основните права и достойнство на хората. Той включва престъпна експлоатация на уязвими хора с цел икономическа изгода. Трафикът на хора е съвременна форма на робство. Често има международен характер, а жертвите му са от двата пола и от всички възрасти (EUROPOL, N.D.).

Потенциални жертви: лица от уязвими групи, които могат да станат жертви на трафик на хора (OCSE, 2011).

Предполагаеми жертви на трафик: лица, при които се наблюдават индикатори за трафик на хора (OCSE, 2011).

Жертва на трафик/ Пострадал от трафик: „Жертва” е всяко физическо лице, което е обект на трафик на хора, според заложеното в Европейската правна рамка (Конвенция за трафика на хора, 2005) (Директива 2011/36/ЕС за борбата с трафика). „Пострадал“ е термин, който се използва в сферата на психосоциалната подкрепа, защото предполага стабилизиране и устойчивост (IASC, 2005).

МОДУЛ III: ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА

Този модул представя различните форми на експлоатация и свързаните с тях индикатори за виктимизация. Посочени са рисковите фактори за трафик и начините за намаляване на тяхното въздействие. Целта е специалистите да разберат как основни елементи от личната история на жертвите могат да бъдат използвани от трафикантите за въвличане в трафик и продължителна експлоатация и как те могат да се окажат пречки в процеса на закрила, подкрепа и овластяване.

3.1. Форми на експлоатация

Този раздел прави преглед на различните форми на експлоатация, чрез които трафикантите извършват престъплението, за да извличат печалба. Това е важно за работещите в РПЦ и в други услуги за лица, търсеци и получили закрила, тъй като формата на експлоатация има решаващо значение за начина, по който се подхожда към жертвите.

Експлоатацията е основен елемент от престъплението трафик на хора, въпреки че в международното право няма специално определение за нея. Споделеното разбиране за експлоатацията я свързва най-вече с нечестно използване от едно лице на уязвимост или на състояние на нужда на друго лице. В контекста на трафика на хора експлоатацията се разглежда като продължително и последователно действие (GRETA, 2020).

Съгласието на жертвите при въвличане в експлоатация от страна на трафиканта е без значение, когато са използвани различни форми на злоупотреба и заблуда. Например, възможно е лицата, подложени на сексуална и трудова експлоатация, доброволно да са приели ситуацията, защото не са имали друг начин да изкарват прехраната си или защото не са възприели ситуацията като нарушаване на правата им. Използването на измама и злоупотреба в случаите с деца е без значение, ако са предприети действия за въвличане в трафик и експлоатация. Изричното предвиждане в закона, че съгласието на жертвата за извършване на конкретните действия в ситуация на трафик е ирелевантно, повишава увереността на жертвите на трафик да се самоидентифицират като жертви на престъпление.

По-долу са представени най-честите формите на експлоатация, които трафикантите използват, за да извличат печалба от своите жертви.

A. СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Сексуалната експлоатация в контекста на трафика на хора включва принуждаване на лице към проституция с цел финансова изгода. Експлоатацията не се определя от това дали проституцията е

легална или не в дадена държава и каква форма на проституция се упражнява – улична проституция, предлагане на сексуални услуги в специализирани и лицензирани места и зони, в стриптийз клубове, масажни студиа, специално наети апартаменти, мъжки клубове, ескортни услуги. Пандемията от COVID-19 премести проституцията на закрито и случаите на сексуална експлоатация нараснаха значително (GRETA, 2021). Това значително затрудни идентификацията на жертвите. Съвременните комуникационни технологии (интернет, социални медии и мобилни приложения) улесниха трафикантите да вербуват и експлоатират жертвите, като използват анонимността в мрежата, криптираните комуникации, социалните мрежи. Подобри мобилността им и им даде възможност да контролират жертвите от разстояние без риск за самите тях. Не на последно място мрежата значително увеличи възможността на трафикантите да достигат до по-широка аудитория, както по отношение на потенциални жертви, така и на клиентите.

Сексуалната онлайн експлоатация е всяко електронно записване, фотографиране, стрийминг на изображения без съгласие, видео-, аудиоразпространение или предаване на интимни или сексуални действия на дадено лице без неговото знание и съгласие, или предоставяне на възможност на трети страни да наблюдават сексуални действия, участие във воайорство или разпространение на интимна или сексуална информация за друго лице чрез интернет/интранет. Жертви на сексуалната онлайн експлоатация са предимно жени и деца.

Онлайн сексуална експлоатация на деца. През 2020 г. Европол отчете 100% увеличение на случаите на сексуална експлоатация, особено на деца (Europol, 2020). През последните няколко години трафикантите все по-често използват интернет за набелязване, намиране, злоупотреба, експлоатация и контрол над жертвите чрез социални мрежи и различни дигитални платформи, като използват различни методи.

Онлайн сексуалната експлоатация на деца (EUROPOL, N.D.) се извършва чрез:

- **онлайн материали, съдържащи сексуално насилие над деца** – достъп, притежаване, производство и/или разпространение на изображения и/или видеоклипове на сексуално насилие над деца – „детска порнография“ (Thomson, 2020);
- **грууминг¹⁷ на деца за сексуални цели** – създаване на взаимоотношения с дете с цел улесняване на сексуално насилие и/или експлоатация, онлайн или офлайн (Sunde, 2018);

¹⁷ Грууминг наричаме действия, чрез които възрастен (или друг подрастващ в някои случаи) привлича към действия и взаимоотношения от сексуален характер подрастващи с цел получаване на порнографски материал или въвличане в сексуална експлоатация. Може да се случи на всеки, без значение на възрастта и пола, и често продължително време не се разпознава като ситуация на злоупотреба от самото пострадало лице.

- **излъчване на живо на сексуално насилие над деца** (Sullivan, 2020) – използване на онлайн криптирани видеоприложения/платформи (като Skype и Discord) за гледане, а понякога и за взаимодействие при сексуално насилие над деца на живо;
- **сексуално изнудване** (сексторшън)¹⁸ (UK Gov, N.D.) – принуждаване и изнудване на деца за сексуални цели – създаване и/или използване на сексуални изображения и/или видеоклипове с дете с цел сексуална, финансова или други лична облага.

Тези практики могат да се извършват лице в лице, по телефона и чрез интернет – по-специално чрез социални медии, чат комуникация, приложения за споделяне на снимки и платформи за онлайн игри. За разлика от други форми на злоупотреба с деца в случаите на онлайн сексуална експлоатация едно дете бива виктимизирано милиони пъти – реално всеки път, когато изображението бъде гледано, изпратено или получено.

Б. ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Трудовата експлоатация (ЕС, N.D.b) е вторият най-разпространен вид експлоатация. При него има злоупотреба с хора в почти всички икономически сектори, като строителство, селско стопанство, промишлено производство, рибарство, хранително-вкусова промишленост, хотелиерство, логистика, почистване, горско стопанство, работа в домакинството, шивашката индустрия, металургия, електроника, нефт и газ и др. (GRETA, 2020b). Принудителният или задължителният труд е дефиниран в чл. 2, ал. 1 от Конвенцията на МОТ относно принудителния или задължителния труд (№29 от 1930 г.) като „всяка работа или служба, изисквана от лице под заплахата от каквото и да е наказание и за която това лице не се е съгласило доброволно да я извършва“. Жертвите на трудовата експлоатация може да са лица от всякаква възраст, пол и раса, макар че мъжете преобладават в индустрията (вж. раздел 1.2). Принудителното подчинение в домашни условия е форма на принудителен труд, която най-често засяга жени и деца. Мигранти може да бъдат експлоатирани и от заможни семейства. Агенциите за набиране на персонал ги подмамват с оферти за работа в чужбина, въпреки че не знаят езика на страната, в която отиват, и отнемат документите им при пристигане в страната. В повечето случаи тези мигранти остават затворени в дома, в който са експлоатирани, страхувайки се от миграционните служби и без възможност за контакт с когото и да било (End slavery now, N.D.).

В. ДРУГИ ФОРМИ НА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Принудително извършване на престъпления. Възрастни и деца са принуждавани от трафикантите да извършват престъпни дейности, като отглеждане на канабис, продажба и разпространение на наркотици,

¹⁸ Сексторшън или сексуално изнудване наричаме изнудване и заплашване на подрастващ с цел да се предостави порнографски материал онлайн.

кражби от банкомати, финансови измами, злоупотреба със социални помощи, просия и джебчийски кражби. Експлоатация, свързана с принудително извършване на престъпления, е налице, когато някой е задължен да извършва престъпна дейност чрез принуда или измама, което включва също и измами със средства от обществени и социални помощи (Together free, N.D.). Трафикантите използват личните данни на жертвите и кандидатстват за кредити и социални помощи, използват насилие, за да принудят жертвите да кандидатстват за социални обезщетения, които им взимат. Някои държави, като Великобритания (GRETA, 2016) и Германия (GRETA, 2019), са по-ефективни в идентифицирането и противодействието на тази форма на експлоатация от други страни като България, Македония, Полша. Въпреки това този вид трафик на хора продължава да е най-слабо докладван (RACE in Europe, 2014).

Отнемане на телесни органи (включително клетки, тъкани и телесни течности). Трафикът на органи представлява отнемане на органи от тялото, най-често бъбреци и черен дроб, за продажба чрез незаконна търговия. Престъплението се случва най-често по три начина: 1) чрез „договаряне“ – жертвата официално или неофициално се съгласява да продаде орган, но след това е измамена, защото не ѝ е платено или ѝ е платено по-малко от обещаната цена; 2) чрез измама – уязвимо лице се лекува от заболяване, което може да съществува или не, и органите се отстраняват без знанието на жертвата; 3) чрез изнудване – когато жертвата бъде отвлечена и органите са извадени без нейно съгласие (CoE/UN, 2009).

Принудителен брак (UK Gov, N.D.) е налице, когато не съществува пълно и свободно съгласие от двете страни, често в резултат на принуда или измама, или когато дадено лице е подложено на натиск да се ожени за някого. Възможно е жертвите да са заплашени с физическо или сексуално насилие или да са подложени на емоционален или психологически стрес, за да може трафикантът да постигне целите си. При принудителен брак някой плаща на трафиканта да му намери жена с определена националност за сключване на брак, чрез който лицето да получи достъп до определена държава (обикновено в ЕС) (граждани на трети държави) и/или да получи достъп до обезщетения (UN news, 2020). По данни на МОТ над 15,4 милиона жени и момичета се намират в ситуация на принудителен брак (ILO, 2016). В контекста на трафика на хора е важно да се споменат и т. нар. **фиктивни бракове**: трафикантите набират и експлоатират жени чрез измамни бракове, при които няма намерение от страна на единия или двамата съпрузи да участват в истинска връзка като съпрузи. Най-често фиктивните бракове се сключват за разрешаване на въпроси, свързани с имиграция, законно пребиваване, работа или право на гражданство за един от съпрузите.

Трафикът на бременни жени с цел продажба на бебета се случва, когато жени от социално изолирани общности (основно от ромски) продават новородено на платежоспособни семейства с репродуктивни проблеми. Това е все по-често използвана форма на експлоатация с цел печалба от страна на трафикантите, както и от самите жертви като начин за справяне с крайна бедност. Чрез добре организирани престъпни групи и умели манипулатори неграмотни млади момичета и жени, най-вече от ромски общности, живеещи в крайна бедност, износват, раждат и продават новородените си деца в

чужбина. Тази форма на експлоатация се наблюдава в някои държави, членки на ЕС (България, Гърция, Франция).

Г . ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ДЕЦА

В световен мащаб приблизително 28% от идентифицираните жертви на трафик са деца (UNICEF, 2018). Според Европол, деца се трафикират от различни части на света към ЕС, предимно с цел сексуална експлоатация (72% от жертвите момичета), но също така и за трудова експлоатация (66% от момчетата), принудителна просия и принудителна престъпност, като джебчийство, кражби от магазини и трафик на наркотици (UNODC, 2021). Децата са обект също на трафик с цел незаконно осиновяване и фиктивни бракове (EUROPOL, 2018).

Трафик на непридружени непълнолетни. В контекста на ЕС непридружен непълнолетен е лице под 18 г., което пристига на територията на държава членка, непридружено от възрастен, или непълнолетно лице, което остава непридружено, след като е влязло на територията на дадена страна, член на Съюза. Непридружените непълнолетни са особено уязвими към всички видове експлоатация от страна на трафикантите поради повишената им уязвимост по пътя на миграцията. Те са зависими в особено голяма степен от лица, които превеждат незаконно мигранти през граница, като в същото време не разполагат с достатъчно финансови ресурси, за да платят за това. Затова често са принудени да върнат дълга на каналджията в натура, като проститутат, работят принудително (включително като домашни прислужници) и/или извършват престъпления. Много непридружени непълнолетни са обект на експлоатация по пътя на миграцията към и във ЕС като начин за заплащане на прехвърлянето им в Европа – така незаконното превеждане през границата (каналджийство) и трафикът на хора (EUCPN, 2020) през последните години станаха хибриден феномен на две престъпления.

3.2. Индикатори за виктимизация

Уязвимостта и злоупотребата с нея са централни за всяко разбиране за трафика на хора. МОТ отбелязва, че уязвимостта може да е резултат от вродена характеристика на жертвата на трафик (физическа или умствена недостатъчност, влошено здраве или млада възраст) или може да се развие поради ситуацията, в която лицето се намира в страната на дестинация (като бедност или несигурен административен статут). Следват основните индикатори за виктимизация, по които потенциалните жертви сред групата на мигрантите, търсещите убежище и бежанците могат да бъдат идентифицирани:

I. Общи индикатори (OSCE/ODIHR, 2004)

Зависимостта е ясен знак за експлоатация, особено за сексуална и трудова експлоатация. Примери за зависимост са, ако лицето:

- не говори местния език;

- не знае домашния и служебния си адрес;
- зависи от трафиканта за оцеляването си и/или за употребата на наркотици;
- подложено е на физическо, сексуално и/или емоционално насилие;
- свидетел е на насилие над други хора с цел поддържане на страх;
- заплашвано е с насилие срещу него или членове на семейството му;
- лишавано е от храна и вода;
- има видими белези от насилие;
- „дисциплинирано“ е чрез наказания и сплашвания;
- упоявано е, за да развие зависимост.

Изнудването е често срещан индикатор за трафика на хора. Лицето бива изнудвано чрез:

- отнемане на личните му документи;
- нелегалния си статут в страната на дестинация;
- заплашване или изнудване на роднини;
- заплахи за разпространение на лична информация на жертвата (включително снимки и видеозаписи) и представянето им на нейното семейство, приятели или/или информиране на властите;
- престъпни дейности, в които лицето е замесено и експлоатирано;
- заплаха за разкриване пред имиграционните власти.

Специалистите в РПЦ могат да помолят мигрантите да разкажат за пътя си на миграция, тъй като това може да разкрие индикатори, че лицето може да е жертва на трафик на хора, като например:

- лицето е прехвърляно от едно населено място в друго (държава/град);
- продавано/препродавано и/или прехвърляно от един трафикант на друг;
- лицето е „давано под наем“;
- има фалшива самоличност или документи за пътуване или
- не разполага с документите си за самоличност или пътуване, защото са задържани от някой друг.

II. Специфични индикатори за различните форми на експлоатация

A. СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Преки индикатори (BG Gov, 2016). Лицето:

- няма право да спре да проституира, местено е в различни клубове/бордеи/места за проституция, поставят му се татуировки или други знаци, показващи „принадлежност“ към определен трафикант или/и пребиваване в публичен дом/нощен клуб;
- живее или пътува с други жени, които понякога не говорят нейния език, и знае само думи от местния език, свързани с предоставянето на сексуални услуги“;
- носи дрехи, типични за секс индустрията;

- няма право да отказва сексуални услуги на клиент или/и не ѝ е позволено да отказва определени сексуални практики;
- принудено е да прави секс без предпазни средства;
- подлагано е на принудителни гинекологични прегледи и тестове за бременност, контрацептиви или прекъсване на бременност.

Непреки индикатори

- Има доказателства, че група жени живеят заедно под контрола на други хора.
- В публичните домове има реклами за предлагане на сексуални услуги от жени от определени националности.
- Има информация, че проституиращи жени предоставят услуги на клиенти за секс с определена националност.
- Клиенти съобщават за проституиращата жена, която изглежда нервна или тревожна и споделя с тях, че е принудена да проституира.

Макар и значителна част от жертвите на сексуална експлоатация да са жени, мъжете, особено в групата на мигрантите, също могат да бъдат принудени да предоставят сексуални услуги.

Б. ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Преки индикатори: Лицето

- е подложено на експлоатация в сектори като селско стопанство, строителство, промишлено производство, развлечения, хотелиерство, риболов, шивашка промишленост, дърводобив и дървообработване и др. (BG Gov, 2016) (UNODC, 2021);
- живее в селскостопански и/или промишлени сгради;
- не разполага с подходящо за работата облекло;
- наето е от приятел, партньор, роднина, член на семейството, друг познат или чрез фалшив брак;
- печели минимална или под минималната сума на ден или седмица;
- било е похитено или отвлечено;
- измамано е с обещания за големи доходи, за естеството и/или условията на работата или с обещание за романтична връзка и/или за брак.

Непреки индикатори:

- Лицето не е преминало никакво обучение във връзка с работата, която върши.
- Работодателят или мениджърът не е в състояние да покаже документите, необходими за наемане на работници от други държави, или ведомост за изплатените заплати.
- Условията на труд не отговарят на установените правила в трудовото законодателство; няма достъп до контрол от страна на компетентните институции.

- Работното оборудване е проектирано или е модифицирано така, че да може да се управлява от деца.
- Лицето не е в позиция да договаря условията на труд и е принудено да извършва определени трудови дейности (BG Gov, 2016).
- Не се спазват предварително договорените условия на труд.
- Лицето няма достъп до медицинска помощ.
- Принудено е да работи и да живее на едно и също място; или жилището е с лоши санитарни условия; или/и е малко и се използва от много хора.
- Лицето плаща висок наем за мизерни условия на живот.
- Достъпът до информация (чрез радио, телевизия, вестници) е ограничен.
- Лицето е скрито или няма достъп до лични вещи.
- Лицето е наето чрез посредническа агенция за работа в чужбина, агенция за модели, туристическа агенция, агенция за запознанства, обучителна или друга агенция (BG Gov, 2016).

V. ПРИНУДИТЕЛНО ПОДЧИНЕНИЕ В ДОМАШНИ УСЛОВИЯ

Преките индикатори включват, че лицето:

- живее със семейството, за което работи като домашна помощничка/детегледачка/грижи се за болен, и няма лично пространство и/или възможност да напуска къщата без работодателя си;
- не се храни с останалата част от семейството или не получава достатъчно храна;
- обявено е за изчезнало от работодателя си, въпреки че все още живее в къщата му;
- е обиждано, малтретирано, заплашвано и/или насилвано.

Непреките индикатори включват, че лицето:

- поддържа постоянен телефонен контакт с трафиканта, телефонните разговори се наблюдават, контролират и ограничават, включително тези със семейството му;
- получава малко или никакво заплащане;
- има натрупан дълг – лицето плаща задължения към трафиканта и/или дългът непрекъснато се увеличава;
- принудено е да печели минимална сума на ден или седмица;
- не може да използва или няма достъп до своите приходи.

G. ПРОСИЯ, ДЖЕБЧИЙСТВО И ДРУГИ ПРЕСТЪПНИ ДЕЙНОСТИ

Преките индикатори включват, че лицето:

- проси на обществени места или в градския транспорт;
- част е от група за просия, дребни престъпления или друг вид престъпна дейност, включително участва против волята си в дейността на организирани престъпни групи;
- има физически увреждания, които вероятно са резултат от умишлено осакатяване;

- бива наказвано, ако не краде достатъчно;
- движи се ежедневно в големи групи и преминава значителни разстояния;
- живее заедно с други хора, които не са част от семейството му и които са известни на полицията с престъпна дейност, или се придвижва заедно с членове на престъпна група до страната дестинация;
- има забрана да напуска страната на произход.

Непреки индикатори:

- В даден район осезаемо се е увеличила престъпността, свързана с просия и/или джебчийство.
- Група потенциални жертви се е придвижвала през различни държави в определен период от време.
- Лицето е познато във връзка с просия.
- Потенциалните жертви са участвали в просия, джебчийство или други видове престъпна дейност в страната или в чужбина.

Д. ТРАФИК ЗА ОТНЕМАНЕ НА ТЕЛЕСНИ ОРГАНИ

Преки индикатори за набиране и експлоатация (de Jong & Ambagtsheer, 2015) на жертвата: Лицето

- комуникира онлайн с лице и/или компания, която рекламира/организира трансплантации и дарения на органи (в чужбина);
- получава невярна или подвеждаща информация относно пред- и следоперативните рискове и/или продължителността на операцията;
- не знае кои са бъдещите получатели на органите му в чужбина и мотивацията му за даряването на органа е свързана само с финансовия аспект;
- пътува към една дестинация заедно с едно или повече лица, които изглежда не се познават;
- представя се за роднина на нуждаещия се от орган пациент, без да може да докаже това;
- придружавано е от лице с медицинско образование;
- придвижва се директно до болница или клиника при пристигането си в чужда държава.

Непреки индикатори:

- Лицето има роднина/познат, който е продал свой орган.
- Оперирано лице страда от физически оплаквания, като болка в областта, където органът е присаден или отстранен.
- Лицето не е организирано само придвижването си и/или не знае крайната си дестинация.
- Той/тя носи значителна сума пари в брой.
- Той/тя носи медицински досиета и/или писма с покани за медицинско лечение.

Е. ФИКТИВНИ ИЛИ ПРИНУДИТЕЛНИ БРАКОВЕ

Преки индикатори са, когато на лицето е:

- оказван натиск да сключи брак с някого против волята си чрез заплахи, физическо насилие или сексуално насилие;
- емоционално и психологически е принудено да сключи брак с някого с довод, че ако не го направи, ще „посрами“ семейството си.

Ж. ТРАФИК НА ДЕЦА

Преките индикатори, показващи, че дете може да е експлоатирано:

- пренебрегвано е и/или живее с възрастни, които не са му роднини;
- изплашено и необщително е и не знае местния език;
- настойчиво проси от хора на улицата;
- опитало се е да избяга от полицаия, който го е задържал;
- част е от група деца от същата националност (и/или етническа принадлежност), които пътуват с обществения транспорт без очевидна причина, или е част от група деца, наблюдавани от един възрастен;
- носи и/или продава наркотици;
- задържано е от полицията и преди и има регистрация за кражби;
- не ходи на училище и не може да чете или пише;
- обучено е да отговаря по определен начин в определени ситуации;
- не може да използва парите, които печели;
- намира се под постоянен контрол и наблюдение от възрастен от разстояние.

Непреките индикатори включват възрастните, които живеят с детето, които:

- разполагат с документите за самоличност и с декларация за съгласие от родителите на детето;
- притежават големи суми пари, без да могат да докажат произхода им.

3.3. Вторична експлоатация

Вторичната експлоатация се наблюдава, когато жертвите на трафик са изложени на една основна форма на експлоатация (предимно сексуална), но са подложени и на друга експлоатация, в повечето случаи за да се осъществи очакваната или по-голяма печалба. През последните години това явление е все широко разпространено, особено заради пандемията от COVID-19. При вторичната експлоатация се вълчат предимно жени за престъпни дейности, като куриери на наркотици, на малки оръжия, пари и др. Това излага жените на допълнителни опасности и риск от наказателни санкции, които могат да попречат на пътя към

международна закрила (GRETA, 2019b) (Villacampa & Torres, 2019). При липса на специализирана правна помощ жените може да бъдат наказани дори с лишаване от свобода. Рискът да не бъдат третирани като жертви на престъпление и да не бъде приложен принципът за ненаказуемост от Директивата за трафика на хора е много голям.

3.4. Рискови фактори при трансевропейския трафик

Съществуват множество фактори, които правят мигрантите, бежанците и търсещите убежище уязвими към трафик на хора, след като са влезли на територията на ЕС. За целите на обучението те може да бъдат разделени в четири групи:

- а. фактори, свързани с демографски, лични и социални характеристики;
- б. фактори, свързани с пречки пред интеграцията в ЕС;
- в. фактори, свързани със съществуващите процедури, политики и законодателства за трафика на хора, миграцията и убежището в ЕС;
- г. фактори, свързани с пандемията от COVID-19.

Подробна информация за четирите групи фактори, както е изложена по-долу, може да бъде предоставена на участниците в обучението под формата на предварително разпечатани материали или като презентация, обобщаваща практическите упражнения.

A. ЛИЧНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТО РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА УЯЗВИМОСТ КЪМ ТРАФИК

Възрастта е един от най-важните фактори на уязвимост, като младите жени са изложени на по-голям риск от трафик (Randle, 2020), особено с цел сексуална експлоатация. Възрастта е рисков фактор и източник на уязвимост и за мъжете. Увеличават се случаите на сексуална експлоатация на млади мъже и момчета в контекста на миграцията. Непридружените непълнолетни лица, независимо от техния пол, са сред групите, изложени на най-висок риск (UNHCR, 2020).

Полът е друг основен рисков фактор за трафика на мигранти, бежанци и търсещи убежище, като жените и момичетата са непропорционално засегнати от трафик и експлоатация. Полът засилва въздействието на другите рискови фактори, като възраст, икономически статус, семейно положение и др. (Randle, 2020). Половата идентичност и сексуалната ориентация са фактори на уязвимост, които тепърва ще бъдат изследвани. Хората от ЛГБТ общността сред мигриращите са изправени пред по-висок риск, тъй като често са маргинализирани в своята среда и в семействата си (UNODC, 2021).

Здравето, включително психичното здраве, предразполага към уязвимост към трафик. Тук се включват хронични или остри заболявания, свързани с употребата на животоспасяващи лекарства (като ХИВ,

диабет, астма и др.), които може да се окажат дефицитни по време на миграция и да принудят болните или техните близки да се поддадат на различни форми на експлоатация, за да си ги набавят. Мигрантите е вероятно да се окажат с незадоволени медицински нужди по различни причини, като: липса на достъп или ограничен достъп до здравни услуги, липса на знания как се осъществява достъпът до медицински услуги, липса на финансови ресурси, езикова бариера и недобре адаптирани национални системи на здравеопазване към техните специфични нужди (ЕС, 2020b). Различните форми на физическо увреждане може да бъдат свързани с риск от трафик с цел просия. Психичната травма може да доведе до емоционален дисбаланс и да повлияе на поведението по начин, който излага засегнатите лица на риск от насилие и трафик. Различни проблеми с психичното здраве биха могли да попречат на адекватната преценка на реалността, да повлияят на поведението и да създадат риск от трафик. Психичните проблеми често са използвани от трафикантите. Например симптомите на хипоманийните състояния включват сексуализирано поведение или липса на лични граници. Зависимостта от вещества и менталните дефицити също представляват рискови фактори. Жените са допълнително уязвими по отношение на репродуктивното си здраве, особено ако са бременни или скоро са родили.

Националността и етническата принадлежност се обсъждат в някои проучвания като рискови фактори в страната на дестинация или транзит, тъй като в ЕС се дава приоритет на националностите, за които се счита, че са изложени на по-висок риск и е по-вероятно те да отговорят на изискванията за международна закрила (напр. граждани на Сирия, Ирак, Афганистан) (Brunovskis & Surtees, 2017). Бежанците за разлика от имигрантите¹⁹ имат право на заселване на безопасни места и да не бъдат връщани на места, където съществува заплаха за живота и здравето им (принципът на забрана за връщане).²⁰ Ето защо при имигрантите рискът от трафик или злоупотреба може да бъде подценен, ако те трябва да бъдат върнати в страните на произход или изведени извън границите на ЕС. Мигрантите трябва да намерят подслон и работа или да спечелят пари по-бързо, за да продължат пътуването си. Това ги поставя в по-уязвима ситуация да приемат съмнителни предложения, които може да включват експлоатация. В стремежа си да стигнат до желаната дестинация имигрантите използват услугите на лица, които превеждат незаконно мигранти през граница, които лесно се превръщат в трафиканти.

Икономически статус. За някои мигранти бедността е причина да търсят по-добро препитание в Европа. Други влагат всичките си спестявания, за да използват услуги на лица, които превеждат незаконно мигранти през граница. Липсата на доходи и възможност за работа след влизането в ЕС е сериозен рисков фактор. Хората, които са получили международна закрила или имат разрешение за дългосрочно пребиваване, имат право на работа, но съществуват редица пречки, чието преодоляване отнема време. Такива са езиковата бариера, липсата на валидни документи, доказващи нивото на образование или

¹⁹ Важно е да се отбележи следната разлика: **Имигрантите** са хора, които напускат родната си страна по собствено желание поради лични, икономически или други причини с цел да се установят в друга държава. **Бежанците** са хора, които са принудени да бягат от въоръжени конфликти, насилие, преследване и да преминат в друга държава, за да търсят безопасност.

²⁰ Конвенция за статута на бежанците (Женевска конвенция) – 1951 г.

професионален опит, липсата на познания за пазара на труда в страната на пребиваване. Често мигрантите, особено жените, са принудени да работят на ниско платени позиции, под нивото им на квалификация, или са ангажирани в сивия сектор, където работят без договор, осигуровки и спазване на трудовите им права. Рискът от експлоатация в условия на нерегламентиран труд е много висок. Други пряко свързани фактори са ниските нива на образование, липса на професионална квалификация и трудов опит, които затрудняват интеграцията и са предупредителен знак за уязвимост и виктимизация. Редица проучвания показват, че факторът бедност засяга в по-голяма степен жените поради традиционно по-ниските нива на образование и липсата на професионален опит (Randle, 2020).

Семейното положение е фактор, който засяга предимно жените и идва от традиционните разбирания за ролята им в семейството като икономически зависими и без свобода да правят житейски избор. Жените са отговорни за грижата за децата. В повечето случаи те са системно обект на отношения, които могат да бъдат описани като насилие, основано на пола, включително домашно насилие. Изоляцията и зависимостта, липсата на образование и професионален опит поставят бариери пред интеграцията. Жените остават затворени и изолирани без достъп до ресурси, поради което може да станат жертви на трафик (Spampinati, C. et al., 2020). Необвързаните жени бежанки са изправени пред висок риск от трафик с цел сексуална експлоатация поради икономическия им статус, липсата на професионални умения и семейна подкрепа (Randle, 2020).

Религиозните вярвания и практики, които изповядват неравенство между мъжете и жените, често действат като мотив за жените да мигрират. Те бягат от принудителни бракове, генитално осакатяване, престъпления, основани на честта, домашно насилие и други форми на насилие, основано на пола. Страховете от преследване могат да увеличат уязвимостта спрямо трафик.²¹

Б. ПРОБЛЕМИ НА ИНТЕГРАЦИЯТА В ЕВРОПА КАТО РИСКОВ ФАКТОР

Независимо че повечето, ако не и всички държави, членки на ЕС, разполагат със системи за подкрепа на мигранти, бежанци и търсещи убежище, съществуват редица сериозни пречки пред интеграцията на хората в миграция, които ги правят уязвими да станат жертви на злоупотреби и трафик на хора в рамките на ЕС. Такива пречки са:

Непознаване на местния език, което им пречи да общуват с местната общност и институциите, от които могат да получат помощ. Те не могат да получат ясна и разбираема информация за правата и възможностите, които имат, за достъпните услуги или имат затруднения да обяснят проблемите си. Жените, които са изолирани у дома заради семейните традиции и/или отглеждат децата си, се затрудняват

²¹ За повече информация вж. (Inka, 2020).

да научат езика достатъчно добре, за да се интегрират в обществото. Социалната изолация е една от уязвимостите, които трафикантите използват за набирание на жертви (Spampinati, C. et al., 2020).

Социо-културните бариери, които мигрантите трябва да преодолеят по време на процеса на интеграция и приспособяването към нова култура, могат да причинят тежък стрес (Wang, Z.; de Graaf, T.; Nijkamp, P., 2018). Интеграцията е дълъг процес и включва разбирането, приемането и спазването на различни и понякога противоречащи на техните собствени социални норми и ценности²², религиозни вярвания, семейни традиции, норми за социално взаимодействие (Wang, Z.; de Graaf, T.; Nijkamp, P., 2018). Културните бариери пречат на жените да намерят работа и да постигнат равенство и автономност. Заради липса на финансови средства мигрантите не могат да се включват в различни дейности на общността, които улесняват интеграцията – спортни клубове, културни дейности и други.²³ В зависимост от нивото на адаптация мигрантите могат да се окажат в ситуация на интеграция, асимилация, изолация или маргинализация (Constant, A.; Gataullina, L.; Zimmermann, F., 2006). Социалната изолация и маргинализацията могат лесно да бъдат използвани от трафикантите, които често принадлежат към същите мигрантски групи и упражняват власт и контрол в тези затворени общности.

Дискриминацията, предразсъдъците, стигмата и други негативни нагласи към мигрантите, бежанците и търсещите убежище представляват сериозна бариера по пътя към интеграцията. В европейските общества се наблюдава дискриминация при достъпа до пазара на труда въз основа на етническа принадлежност, пол, култура, религия, изисквания за високо ниво на владеене на местния език. Работодателите предпочитат да наемат местни работници. Мигрантите, бежанците и търсещите убежище често не съобщават за престъпленията, които са претърпели, поради страх от предразсъдъци и дискриминация, които биха попречили на властите да ги приемат сериозно. Това е пример как предразсъдъците и дискриминацията могат да ограничат влиянието на закона и достъпа до услуги за тези, които са подложени на дискриминация (UN Department of Economic and Social Affairs, 2018).

Липсата на достъп до правна помощ излага на риск живота и здравето на хората в миграция. Те се нуждаят от юридически представител, когато става въпрос за процедури, свързани с техния статут, които могат да бъдат времеемки, а решенията често са обжалвани. Тези хора се нуждаят от правен съветник и по други граждански, административни или наказателни процедури – брачни въпроси, трудовоправни въпроси, започване на собствен бизнес, обезщетения, достъп до социална закрила и помощи, предявяване на искове, повдигане на обвинения или просто ориентиране в правните, социалните, трудовите системи и процедури. За много жени правната помощ е единственият начин да преодолеят домашното насилие, което са търпели от години.

²² Като индивидуализъм срещу колективизъм, патриархат срещу равенство между половете.

²³ За повече информация вж. (VV.AA, 2020b)

В. РИСКОВИ ФАКТОРИ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ ПРИЛОЖИМИТЕ ПРОЦЕДУРИ, ПРАКТИКИ И ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Управлението на миграционния процес от страна на държавата може да се превърне в рисков фактор, ако се дава приоритет на сигурността и противодействието на незаконната миграция за сметка на превенцията на трафика на хора. Незадоволителната идентификация на жертвите, криминализирането на някои жертви на трафик, липсата на подходяща подкрепа за транзитно преминаващите са пряка последица от политики, които не са чувствителни към уязвимостта към трафика на хора.

Ето някои практики и процедури, които създават уязвимост към виктимизация:

Ускореното производство, което има за цел по-бързото разглеждане на молбите за убежище, както и процедурите за връщане, не позволяват анализ на рисковите фактори (Forin, R. et al., 2018).

Рестриктивните миграционни политики не позволяват на експертите, работещи на първа линия, да идентифицират жертвите на трафик (Forin, R. et al., 2018). Строгите мерки принуждават мигрантите да избират рисковани пътища за пресичане на границите, което ги излага на риск от трафик (La Strada International, 2020).

Регламентът „Дъблин III“ има основна роля за достъпа на жертви на трафик до разрешения за пребиваване, предоставени чрез процедури за убежище. Възможността хората да получат убежище зависи от държавата, която разглежда молбата им. Не всички държави разполагат с проактивни механизми за идентифициране на жертви на трафик или на хора, изложени на риск от трафик, и не всички държави прилагат клаузата за суверенитет съгласно Дъблинската процедура за предотвратяване на трафик и повторен трафик. Неидентифицираните жертви на трафик се връщат обратно в друга държава, членка на ЕС, където са изложени на висок риск от повторен трафик.

Индивидуалните интервюта с търсещите закрила не се провеждат в подходяща среда, която предполага споделяне или самоидентификация на жертвите. Процедурите и въпросниците не са насочени към идентифициране на риска от трафик.

Липсва достатъчно информация, която властите могат да предоставят на мигрантите относно техните права, места за подкрепа, съществуващи социални услуги и т.н. Или информацията е представена по неясен и объркващ или твърде общ начин. Липсват различни канали за споделяне на информация по разбираеми начини, достъпни и за неграмотни хора – консултантски услуги, уебсайтове, видеоклипове, изображения, листовки и др. (VV.AA, 2021).

Визовият статут е фактор, засягащ мигрантите без документи, които имат ограничен достъп до услуги за подкрепа. Те могат да работят само нелегално, нямат социални или здравноосигурителни права. Трябва

да плащат подкупи на корумпирани служители или да приемат експлоататорски практики, за да избегнат задържане или депортиране (IOM, 2019).

Няма процедури, които да подкрепят мигрантите без документи да докладват за престъпления, свързани с трафика на хора, без страх да бъдат задържани или депортирани.

Мигрантите, които са жертви на престъпления, избягват да бъдат идентифицирани, защото не желаят да участват в наказателни производства, които не разбират напълно и върху които нямат контрол. Те се страхуват от контакт с властите или се срамуват да съобщават за престъпления, особено ако става въпрос за сексуално насилие. Често мислят, че няма да имат никаква полза от повдигане на обвинения, и не са наясно с правата си като жертви на престъпление, включително на трафик на хора.

Системата за убежище и закрила и системата за борба с трафика на хора не са синхронизирани и работят без връзка помежду си. Мигрантите срещат трудности да потърсят защита от двете системи и трябва да изберат коя от тях служи по-добре на личните им планове.

Термините „трафик на хора“ и „незаконно превеждане през граница“ (каналджийство или контрабанда) често се бъркат и това води до пропуски при идентифицирането на рисковите фактори за трафик на хора. В първия случай мигрантите са в позицията на жертви, докато във втория те са активни участници (IOM, 2019).

Необходимостта от **безусловно и пълно спазване на закона** и точна дефиниция за трафик на хора при идентифициране на жертви на трафик за целите на наказателното производство пречат на хора, които са изложени на риск от трафик, да получат подкрепа.

Липсата на ясни критерии за безопасност и интеграция при напускане на РПЦ или друга услуга принуждава много хора да се грижат сами за себе си без реална подкрепа, което ги прави уязвими за трафик на хора и експлоатация.

Г. ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 КАТО РИСКОВ ФАКТОР

Пандемията от COVID-19 представлява допълнителен рисков фактор за много уязвими общности, сред които са мигрантите, бежанците и търсещите убежище, тъй като влошава съществуващите условия за социално изключване и маргинализация. Тя изостря социално-икономическите неравенства и половата дискриминация, които са в основата на насилието срещу жени и момичета, включително трафика на хора (UN Women, OSCE, ODHIR, 2020). Следователно COVID-19 е важен аспект на уязвимостта, който трябва да се взема предвид при оценката на риска от трафик, осъществявана в РПЦ и другите услуги. Много работници мигранти губят работата си и нямат алтернативни източници на доходи, което увеличава

възможността да бъдат експлоатирани. Мигрантите без документи не могат да получат държавна помощ и обезщетение за безработица. Рискът от заразяване с вируса е много висок поради невъзможността да спазват протиепидемичните мерки, особено тези, свързани със социално дистанциране. Поради бедността много мигранти живеят на пренаселени места, включително в РПЦ и лагери. Пандемията забавя и възпрепятства достъпа до убежище, закрила, основни услуги и програми за подкрепа (PICUM, 2020). Стигмата и страхът от дискриминация, задържане и дори депортиране, липсата на здравни осигуровки могат да попречат на мигрантите да потърсят медицинска помощ или ваксинация.²⁴

3.5. Мерки за смекчаване на рисковите фактори, произтичащи от процедурите

По време на обучението мотивирайте участниците да разсъждават как да постъпят, когато идентифицират риск от трафик. Много е вероятно те да твърдят, че процедурите не зависят от тях и трябва да спазват правилата на институцията, за която работят. Тази позиция трябва да бъде призната и уважена. Но това не означава, че участниците в обучението не могат да бъдат насърчени да мислят за макар и малки промени, които е възможно да направят в ежедневната си работа и които биха им помогнали в превенцията на трафика на хора. По-долу са представени добри практики и примери на работа, които могат да се прилагат в различен контекст, без да се нарушават процедурите и правилата на институциите.

Подходящо пространство за провеждане на интервю, гарантиращо поверителност, където оценката на риска може да се извърши без прекъсвания и намеса на трети лица (Inka, L. et al, 2019). Провеждането на отделни интервюта с жени, търсещи убежище, без присъствието на членове на семейството и преводачи от мъжки пол ще ги улесни да споделят ситуацията си (UNHCR, 2002).

Интервю и комуникация. Някои жертви на трафик, особено жени, не са в състояние да идентифицират своите травматични преживявания. Много е вероятно те да се отнасят към специалистите в РПЦ и в другите услуги като към хора с власт и да се страхуват от тях. Много е вероятно да се страхуват от отхвърляне или наказание от страна на семейството и общността си (UNHCR, 2002). С жените трябва да работят интервюиращи и преводачи от същия пол, които са наясно със специфичното за съответната култура или религия отношение към жените, както и с другите лични фактори, създаващи уязвимост. Те трябва да са непредубедени и да са запознати с принципите на работа с уязвими хора (толерантно отношение, неосъдителни нагласи, уважение към страданието и др.). Спокойната и приемаща среда може да помогне за изграждане на доверие и да насърчи лицето да разкрие чувствителна информация, която може да е свързана със ситуацията на трафик. Обикновено е необходимо повече от едно интервю, за да се установят доверителни отношения и да се събере достатъчно информация за оценка на уязвимостта

²⁴ За повече информация вж. <https://picum.org/covid-19-undocumented-migrants-europe/>

към трафик. Интервюиращият трябва да се съобразява с емоциите и границите на лицето и да се въздържа от въпроси по чувствителни теми, когато е необходимо.

Информирание. Специалистите трябва да предоставят информация на мигрантите, бежанците и търсещите убежище, тъй като те може да не разбират какви са техните права, какви услуги са на разположение за тях и какво трябва да направят, за да получат подкрепа (Brunovskis, A; Surtees, R., 2012).

Търсещ убежище или жертва на престъпление. Жертвите на трафик имат права във всяка държава, членка на ЕС, които могат да претендират. Системата за убежище и закрила ги защитава от преследване или сериозни вреди в техните страни на произход, докато системите за правата на жертвите на трафик ги защитават като пострадали от престъпление в ЕС (Brunovskis, A; Surtees, R., 2012). Необходима е безплатна правна помощ, за да могат да вземат информирано решение от кой статут да се възползват.

Водене на случай, работа в екип и супервизия. Мултидисциплинарен екип от различни специалисти е най-ефективният метод на работа с уязвими групи. Екипът обсъжда работата по казуса, трудностите и предизвикателствата, по-нататъшните действия и се координира с други експерти и институции. Водещият експерт по случая има най-тясно взаимодействие с пострадалото лице, служи за връзка между всички останали експерти и управлява работата по случая. Супервизията е форма на подкрепа за специалистите, работещи по сложни казуси. Тя осигурява насоки, емоционална подкрепа и споделена отговорност за работата (Inka, L. et al, 2019).

Мрежа за подкрепа и закрила. РПЦ и другите услуги трябва да разполагат с достатъчно ресурси за подкрепа, на които могат да разчитат за превенция на трафика на мигранти, най-вече на тези, които показват специфични уязвимости по време на престоя си. Важно е да се идентифицират услугите в общността, които могат да бъдат партньори в работата по трудни случаи. Тук влизат всички участници в Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик и техните местни структури; специализираните услуги за деца и жени, за хора с увреждания; подслони, консултативни центрове, специализирани услуги за жертви на насилие и трафик на хора. Горещите телефонни линии и НПО, предоставящи социална подкрепа и правна помощ, са добри източници на информация по конкретни въпроси. Необходими са предварителни усилия за установяване на работни отношения с тези организации и институции, както и разработване на процедури за насочване (Biffi, G.; Pfeffer, T.; Trnka-Kwieceński, A., 2019).

ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Име	Форми на експлоатация
Вид дейност	Групова работа – обсъждане на казус
Продължителност	60 до 75 мин. в зависимост от това на колко малки групи ще бъдат разделени участниците. Ако обучението се провежда онлайн, дискусиите в групите може да отнемат повече време.
Платформа	Платформа с възможност за разделяне на групи (breakout rooms)
Електронни инструменти	Флипчарт и маркери за учителя; празни листове хартия и химикалки за участниците; интерактивна онлайн дъска (Jamboard), ако обучението е онлайн
Цели и очаквани резултати	Участниците да анализират и дефинират (като група) формата на експлоатация чрез дискусии на казуси. С тази дейност те развиват умения за бързо разпознаване на формата на експлоатация, която потенциалната жертва може да е преживяла, и предлагат план за подкрепа.
Описание	<u>Представяне на дейността</u> – 5 мин. Тази дейност е подходяща за представяне на различните форми на експлоатация в трафика на хора. Всяка група получава случай, който трябва да обсъди и да определи каква форма на трафик на хора е описана в случая. Чрез указанията си стимулирайте участието на всеки един. Участниците трябва да могат свободно да изразяват мнението, за да постигнат съгласие в групата за вида трафик в разглеждания казус. Ако работите онлайн, групите трябва да бъдат разделени в дискуссионни групи и случаите да бъдат дадени в чата на всяка група.
	<u>Работа в малки групи</u> – 15 мин. Разделете участниците на четири (или повече) малки групи и поканете всяка от тях да работи върху един казус (примерни казуси са дадени по-долу). Задачата е да обсъдят и да достигнат като група до общо решение за каква форма на трафик става въпрос и дали има други нарушения на правата.
	<u>Работа в голяма група</u> – 40 мин. (може да отнеме повече, ако е онлайн) Поканете всяка група да представи резултатите от работата си за около 5 минути (нека да започнат с кратко представяне на техния казус). Когато една група приключи, трябва да попитате останалите групи дали имат нещо да добавят, да

	<p>попитат или да коментират. Направлявайте и улеснявайте дискусиата за различните видове трафик. Обърнете внимание на нарастващия брой случаи със смесени форми на експлоатация. Добавете информация и примери.</p>
Материали	<p>Група 1: Казус „Марипоза“</p> <p>Жертви: Първоначално има 25 предполагаеми жертви на трафик, но само 17 от тях могат да бъдат идентифицирани; жертвите са граждани на Венецуела, с изключение на две, които са от Куба.</p> <p>Обвиняеми: Петима обвиняеми (три жени, двама мъже), единият от обвиняемите е бил на възраст под 21 години, когато е извършено престъплението (от началото на 2016 до средата на 2018 г.). Всички обвиняеми произхождат от Венецуела и са в кръвна или брачна връзка; един обвиняем има австрийско гражданство, а двама притежават испанско гражданство.</p> <p>История: Повечето от жертвите са вербувани във Венецуела, лично или чрез социалните медии. Пътуването им до Австрия е организирано от обвиняемите. Те са посрещани на летището и са доставяни на клиентите от обвиняемите. Жертвите са експлоатирани в продължение на няколко месеца, преди да бъдат присъединени нови жертви. Те са се съгласили да предоставят ескортни секс услуги при разделяне на спечелените пари в съотношение 50:50 с обвиняемите, но в крайна сметка се оказва, че могат да задържат за себе си значително по-малко. Условиата, при които работят, са експлоатационни – без почивни дни, независимо от болест или менструация, на разположение 24 часа на ден, седем дни в седмицата, без право да отказват клиенти или сексуални практики.²⁵</p> <p>Бележка за учителя: В този случай обвиняемите са с повдигнати обвинения за трафик на хора с цел сексуална експлоатация, трансгранична проституция, експлоатация на чужденци, незаконно превеждане през граница на мигранти. Можете да провокирате участниците, като ги попитате дали виждат други видове експлоатация или престъпления срещу жертвите.</p> <p>Група 2 – Казус „Дедиу Айон“²⁶</p> <p>Подробности за случая: Мъж от Молдова вербува пет момичета, използвайки мобилен телефон, месинджър и приложения за видеочат (Viber, Skype, WhatsApp), знаейки, че са на възраст под 16 години, като злоупотребява с тяхната уязвимост. Той ги моли да изпратят свои интимни снимки и впоследствие ги заплашва да сподели снимките с техни близки и други лица. Създавайки фалшиви профили в социалните мрежи с интимни фото- и видеоизображения на момичетата, извършителят ги убеждава да продължат да се снимат в неприлични пози и да участват в онлайн видеосесии.</p>

²⁵ Доклад за оценка на Австрия, трети кръг на оценяване, стр. 32, достъпен на: <https://rm.coe.int/greta-2020-03-fgr-aut-en/16809eb4fd>

²⁶ Доклад за оценка на Молдова, трети кръг на оценяване, стр. 28, достъпен на: <https://rm.coe.int/greta-2020-11-fgr-mds-en/1680a09538>

Бележка за учителя: В този случай подсъдимият е обвинен в трафик на деца и детска порнография и е осъден на 16 години лишаване от свобода.

Група 3 – Казус „Хелън“

Жертва: 25-годишна жена, жертва на трафик, с ниско ниво на образование и интелектуални затруднения, гражданка на Република Молдова. В детството си е изоставена от родителите си и от четиригодишна възраст е отглеждана в сиропиталище и е обучавана в специално училище за деца със специални образователни потребности.

Обвиняеми: Две жени и един мъж. Четвърти извършител (мъж) е арестуван по-късно и срещу него е образувано самостоятелно производство.

Подробности за случая: Жертвата е вербувана в Република Молдова от баба си, с която живее, тъй като е бездомна и безработна. След две седмици баба ѝ я убеждава да отиде в Руската федерация, за да проси и да печели пари. Пътуването е организирано от племенницата на бабата и нейния съпруг, които помагат на жертвата да се снабди с паспорт и организират пътуването ѝ до Москва. Четвъртият обвиняем взема жертвата от гарата в Москва и я приютава в дома си под наем. Той взема паспорта ѝ и я принуждава да излиза и да проси на улицата всеки ден под негов надзор. Тя често е бита и заплашвана, когато отказва да продължи да проси. Експлоатирана е за период от девет месеца, когато членове на религиозна общност ѝ помагат да избяга. Първоначално е измамена, че ще проси за себе си, плащайки на подсъдимите само за пътуване и настаняване в Москва, с което се е съгласила, но реално всички пари са ѝ отнемани от подсъдимия в Москва, като след това той ги споделя с останалите обвиняеми в Република Молдова.

Бележка за учителя: Подсъдимите са обвинени в трафик с цел принудителна просия и са осъдени на седем до осем години лишаване от свобода.

Име	Индикатори за виктимизация
Вид дейност	Обсъждане на казуси в голяма група
Продължителност	20 до 30 мин. в зависимост от това доколко активни са участниците в дискусиата
Платформа	Всяка онлайн платформа

Електронни инструменти	Флипчарт и маркери за учителя, интерактивна онлайн дъска (Jamboard), ако обучението се провежда онлайн
Цели и очаквани резултати	Участниците ще обсъждат и анализират различни индикатори за уязвимост с помощта на реални казуси. Чрез тази дейност те ще развият разбиране и знания за различните индикатори за уязвимост, които излагат потенциалните жертви на риск.
Описание	<p><u>Представяне на дейността – 5 мин.</u> Тази дейност е подходяща за въвеждане на индикаторите за уязвимост спрямо трафик на хора. Представяте казуса (ако сте онлайн, използвайте видеото в линка по-долу).</p> <p><u>Обсъждане на казуса – 15 мин.</u> Започнете упражнението, като отворите дискусия и дадете възможност на колкото може повече участници да споделят мнението си. Колкото повече мнения и аргументи провокирате със случая, толкова по-ползотворна ще бъде дискусията.</p>
Материали	<p><u>Обсъждане на казус(и), предложен(и) от участник – 10 минути</u> Попитайте участниците дали могат да споделят казус, при който има различни индикатори за уязвимост, за да го обсъдят с групата. Това е добър подход за мотивиране на хората да споделят собствения си опит, да го обсъждат с други професионалисти и да се учат един от друг.</p>
Материали	<p><i>Казус за обсъждане на уязвимости:</i></p> <p>Мария е арестувана за незаконна проституция в Белгия. Тя е на 17 години и е бременна към момента на идентифицирането ѝ като жертва на сексуална експлоатация. През 2016 г. партньорът ѝ, с когото се запознава в интернет и има връзка от 2 години, я убеждава да отиде в Белгия, за да печели добре, като проституира. Непълнолетната Мария напуска България с разрешението на майка си, която упълномощава криминално проявения Д.Ч., който е излежал 9-месечна ефективна присъда, да я изведе от страната.</p> <p>Мария живее в трудна семейна среда. Бащата е починал при неясни обстоятелства; майката е отсъстващ родител, работещ в Англия. Има двама братя, единият от които е глухоням.</p> <p>Бележка за учителя: Попитайте участниците какви признаци на уязвимост виждат и кой е най-поразителният.</p> <p>Допълнителен казус, ако обучението е онлайн: Видео: Можеш ли да ме видиш? https://vimeo.com/250929493</p>

Име	Уязвимости в контекста на миграция и в контекста трафик на хора
Вид дейност	Мозъчна атака
Продължителност	60 мин.
Платформа	Платформа, която позволява разделяне в дискуссионни групи (breakout rooms)
Електронни инструменти	Флипчарт и маркери за вас; празни листове хартия и химикалки за участниците; разпечатани материали; интерактивна онлайн дъска (Jamboard) или padlet, ако обучението е онлайн
Цели и очаквани резултати	Участниците ще свържат собствения си опит и знания за миграцията с уязвимостта към трафик.
Описание на дейността	<p><u>Представяне на дейността – 15 мин.</u></p> <p>Тази дейност е подходяща за въвеждане на темата за рисковите фактори при трансевропейския трафик.</p> <p><u>Стъпка 1</u></p> <p>Уверете се, че участниците имат широки познания и опит относно сложното положение на мигрантите в РПЦ и други услуги. Помолете ги да изброят различни фактори, които правят мигрантите уязвими в ЕС като цяло. Запишете на флипчарта (или ако сте онлайн, споделете екрана си и поставете лепящи бележки на Jamboard/padlet) с факторите, които те изброяват, като ги организирате в четири области:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Фактори, свързани с демографски, лични и социални характеристики – пол, възраст, националност, икономически статус, семейно положение, здравословно състояние, предходни травматични преживявания и др.2. Фактори, свързани с пречки пред интеграцията на мигрантите в ЕС3. Фактори, свързани със съществуващите процедури, политики и законодателство относно трафика на хора, миграцията и убежището в ЕС4. Фактори, свързани с пандемията от COVID-19 <p><u>Стъпка 2</u></p> <p>Обяснете на участниците, че това, което предстои да направят, е да помислят как тези фактори, които наблюдават в ежедневната си работа, създават риск от трафик. Какво прави хората зависими, с ограничен контрол върху живота си, принуждавайки ги да търсят помощ от подозрителни лица и т.н.?</p> <p><u>Работа в малки групи – 15 мин.</u></p>

	<p>Разделете участниците на четири малки групи и помолете всяка група да работи върху една от четирите области, посочени по-горе. Тяхната задача ще бъде да обсъдят как факторите във всяка област създават уязвимост към трафик на хора.</p>
	<p><u>Работа в голяма група – 30 мин.</u> Помолете групите да представят своята работа и въз основа на техните заключения насочете дискусията към уязвимостта към трафик. Добавете информация и примери. Накрая обобщете основните констатации, като подчертаете четирите области на уязвимост от гледна точка на трафика. Бихте могли накрая да предоставите на участниците подробен списък с рисковите фактори.</p>

Име	Представяне на ИНСТРУМЕНТ ЗА СКРИНИНГ И ОЦЕНКА НА РИСКА
Вид дейност	Обсъждане на казуси
Продължителност	90 мин.
Платформа	Платформа, която позволява разделяне в дискуссионни групи (breakout rooms)
Електронни инструменти	Флипчарт и маркери за вас; празни листове хартия и химикалки за участниците; разпечатани материали; интерактивна онлайн дъска (Jamboard) или padlet, ако обучението е онлайн; 4 казуса
Цели и очаквани резултати	Повишаване на чувствителността към рисковите фактори. В края на упражнението участниците ще знаят как да работят с ИНСТРУМЕНТ ЗА СКРИНИНГ И ОЦЕНКА НА РИСКА
Описание на дейността	<p><u>Представяне на дейността – 15 мин.</u> Помолете участниците да споделят своя опит от работата им в РПЦ и в други услуги за мигранти по отношение на идентифицирането на уязвимостите към трафик. Помнят ли случаи, в които са били загрижени за евентуална злоупотреба и експлоатация? Очаква се те да споделят бегъл практически опит. Възможно е също да споделят, че никога не са могли да бъдат сигурни дали някой е уязвим към трафик, или че никога не са се замисляли за това. Обяснете, че идентифицирането на уязвимостите към трансевропейски трафик е сложен и комплексен въпрос, тъй като трафикът сам по себе си е много динамично явление. Човек никога не може да бъде сигурен. Въпреки това има някои индикатори, които могат да ни помогнат да оценим уязвимостите.</p>

Работа в малки групи – 20 мин.

Разделете участниците на четири малки групи и дайте на всяка от тях описание на някой от предложените случаи. Всяка група трябва да обсъди своя казус и да отговори на следните въпроси:

1. Смятате ли, че това лице е уязвимо към трафик?
2. Кои са факторите, които ви карат да го оценявате като лице, изложено на риск от трафик?
3. Защо мислите, че тези фактори създават уязвимост към трафик?

Казус 1

Рокуан е иракчанка. Два пъти ѝ е отказван статут на пребиваване и в момента обжалва отказите пред най-висшата инстанция. Тя има две деца в Ирак, които са отгледани от двама различни мъже. Разведена е с първия си съпруг, а в момента е в процес на развод с втория. Направила е аборт и е преследвана от властите в родната си страна, тъй като, от една страна, брат ѝ и първият ѝ съпруг искат да я убият, прилагайки „Закона на честта“, а от друга страна, полицията иска да я арестува заради аборта. Тя има малко дете в европейската държава, в която се намира в момента, към което често се отнася агресивно и неадекватно за възрастта му, което от своя страна застрашава емоционалното му развитие. Ясно е, че поради травмиращите си преживявания от миналото тя изпитва затруднения да се грижи за него.

Казус 2

Мехран има две деца и е пристигнала от Афганистан. Тя е жертва на психологическо и физическо насилие от страна на съпруга си и неговото семейство в Афганистан. Принудена е да се ожени от свекърва си, след като е изнасилена в една от къщите, които чисти.

Жената твърди, че ако се върне в Афганистан, първият ѝ съпруг е длъжен да я накаже съгласно „Закона на честта“. Тя споделя, че обичайните начини включват отрязване на ушите или носа, поливане с киселина, публично пребиване с камъни или обезобразяване. В момента тя няма разрешен статут на пребиваване в държавата, в която се намира (след два отказа), без достъп е до медицински грижи за себе си и децата си, без достъп до работа и образование за двете си деца. Изпитва трудности при грижите за децата си и смята физическото наказание за приемлива форма за възпитание.

Казус 3

Салма е подала молба за убежище в държавата в Европа, в която се намира. Баща ѝ е починал, когато тя е била на шест години, и според традиционните норми и закона на исляма неговите роднини от мъжки пол могат да вземат решения за бъдещето ѝ. Роднините на баща ѝ уреждат платен брак с мъж от турски произход. Месец след принудителния брак жената заминава за Турция, където живее със съпруга си и майка му в продължение на осем месеца. Те упражняват физическо, психологическо и икономическо насилие срещу нея. Тя успява да избяга, като към

	<p>онзи момент е в напреднала бременност. Ражда детето си в държавата, в която се намира в момента. След като ѝ е отказано разрешение за постоянно пребиваване, тя е принудена да се укрива, защото съпругът ѝ я преследва.</p> <p><u>Казус 4</u> Амира е млада жена от афганистански произход. Тя среща съпруга си, когато е на 18, а той на 38 години, и веднага се омъжва за него. Живеят в крайна бедност и решават да пътуват до държава в Западна Европа, тъй като мъжът има роднини там. Пътуват нелегално, използвайки услугите на контрабандисти. Когато преминават през Турция, мъжът получава инфаркт и умира. Амира е принудена да продължи пътя си сама и когато пристига в Европа, вече е бременна. Полицията я намира на улицата и я изпраща в РПЦ. Тя ражда момиченце. Единственият начин, по който може да комуникира, е чрез преводач. Завършила е гимназия, но няма диплома. Няма трудов стаж, но може да готви и чисти, има добри комуникативни умения, мила и учтива е.</p>
	<p><u>Работа в голяма група – 55 мин.</u></p> <p><u>Стъпка 1</u> Помолете всяка група да прочете своя казус и да представи своите заключения. Насърчавайте ги да задават въпроси и да участват в дискусиата. Когато бъде посочен даден рисков фактор, напишете го на флипчарта. Обяснете на участниците, че е по-лесно, ако групират факторите в четири категории: 1) Лични фактори; 2) Фактори, свързани с интеграцията; 3) Фактори, свързани с процедури 4) Фактори, свързани с COVID-19</p> <p><u>Стъпка 2</u> Представете ИНСТРУМЕНТА ЗА СКРИНИНГ И ОЦЕНКА НА РИСКА (вж. Инструмент №4) и обяснете как се използва. Представете го на базата на първия обсъден казус.</p> <p><u>Стъпка 3</u> Помолете участниците да попълнят заедно ИНСТРУМЕНТА за останалите случаи. Осигурете помощ и инструкции, когато е необходимо.</p>

Име	Превенция на трафика на хора въз основа на оценка на риска
Вид дейност	Обсъждане на казус
Продължителност	90 мин.
Платформа	Платформа, която позволява разделяне в дискуссионни групи (breakout rooms)

Електронни инструменти	Флипчарт и маркери за вас; празни листове хартия и химикалки за участниците; разпечатани материали; интерактивна онлайн дъска (Jamboard) или padlet, ако обучението е онлайн; 4 казуса (вж. предишното упражнение „Въведение в инструмента за скрининг за оценка на риска“)
Цели и очаквани резултати	Овластяване на участниците да предприемат конкретни действия за превенция на трафика на хора в рамките на техните правомощия
Описание на дейността	<u>Представяне на дейността – 10 мин.</u> Обяснете на участниците, че ще работят отново в същите малки групи, като в предишната сесия. ²⁷ Всяка група ще продължи да обсъжда същия казус като в предишното упражнение. Този път трябва да отговорят на въпроси, свързани с ролята на специалистите в РПЦ и други услуги за предотвратяване на трафика на хора.
	<u>Работа в малки групи – 20 мин.</u> В същите малки групи участниците обсъждат следните въпроси: <ol style="list-style-type: none"> 1. Какво можем да направим, за да предотвратим виктимизацията и трафика в този случай? 2. Има ли ограничения или пречки в нашата работа, които могат да затруднят превенцията на трафика в този случай? 3. Има ли начини за справяне с тях?
	<u>Работа в голяма група – 60 мин.</u> Поканете участниците да споделят резултатите от работата в малки групи. Обсъдете добри практики и нови идеи за работа с уязвими мигранти, изложени на риск от трафик. Бъдете готови да изслушате недоволството на участниците относно съществуващите процедури и ограничения. Засвидетелствайте внимание и ги преформулирайте като проблеми, за решаването на които може да се работи. Предложете действия. Помогнете на участниците да получат по-широк поглед върху това как съществуващите системи за подкрепа могат да се използват за предотвратяване на трафик.

Име	Нагласи относно трафика на хора в контекста на миграцията
Вид дейност	Работа върху нагласите
Продължителност	Зависи от това колко твърдения ще бъдат представени. 20-30 мин. за шест твърдения

²⁷ Въведение в ИНСТРУМЕНТА ЗА СКРИНИНГ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА.

	Дейността може да се използва като „енергизатор“ в сесията за превенция на трафика на хора (вж. упражнението по-горе)
Платформа	Дейността се реализира по-ефективно в присъствено обучение. Може да бъде модифицирана и за онлайн контекст чрез използване на платформа, която позволява създаването на анкети (напр. zeetings).
Електронни инструменти	Етикети „Съгласен съм“, „Не съм съгласен“, „Не знам“ и достатъчно дълго въже (по желание); цифрова анкета (напр. zeetings) – ако е онлайн
Цели и очаквани резултати	Участниците ще осъзнаят собственото си отношение към различните рискови фактори и ролята си в предотвратяването на виктимизацията (например, склонни ли са да пренебрегват определени уязвимости или подценяват ролята си в предотвратяването на трафика).
Описание на дейността	<p>Начертайте въображаема линия (или използвайте въже) на пода на помещението и залепете етикет „Съгласен съм“ в единия край и етикет „Не съм съгласен“ в другия край на въображаемата линия. В средата можете да поставите етикет „Не знам“.</p> <p>Помолете участниците да се изправят и им кажете, че ще прочетете някои твърдения и те трябва да покажат мнението си, като намерят на линията своята позиция, която най-добре отговаря на това доколко са съгласни или несъгласни.</p> <p>Прочетете едно от твърденията по-долу и помолете участниците да заемат позиция по линията. Когато всички участници го направят, помолете някои от тях да обяснят защо са съгласни, несъгласни или неутрални. Дайте правилно тълкуване на даденото твърдение и обяснете предразсъдъците и заблудите, свързани с него. Продължете със следващото. Можете да изберете някои от предоставените твърдения или можете да създадете свои собствени.</p> <p>Примери за твърдения:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Жените и мъжете са еднакво уязвими към трафик, когато напуснат РПЦ.2. Само жени и момичета са жертви на трафик.3. Само млади гей мъже са уязвими към сексуална експлоатация.4. В РПЦ никога не се е случвала сексуална експлоатация.5. Специалистите от РПЦ не са отговорни за това какво се случва с мигрантите, когато напуснат центъра.6. Хора, които плащат на други хора нелегално да ги транспортират до други държави, не са жертви на трафик.7. Трафикът на хора включва само организирана престъпност.8. Не съществува риск мигрантите, настанени в ЦПИ, да бъдат трафикирани или експлоатирани.9. Жените, които пътуват сами, често преувеличават насилието, свързано с пола, което са претърпели в своите страни, за да получат закрила.10. Насилието в семейството е норма в някои страни, от които произхождат мигрантите, и не е наша работа да се намесваме.

11. Повечето уязвими жени не искат да бъдат защитени и отделени от семействата си и няма какво да се направи по въпроса.
12. Мигрантите трябва да са доволни от всяка работа, която могат да получат, защото не владеят местния език.
13. Няма как да се погрижим за всичко, когато някой напусне ЦПИ. Това не е наша отговорност.
14. Пандемията от COVID-19 засяга всички еднакво. Мигрантите не са по-уязвими от другите хора.

В случай че обучението се провежда онлайн, създайте бързи анкети по въпросите и попитайте участниците на случаен принцип за тяхната позиция.

ИНСТРУМЕНТ №4: СКРИНИНГ ИНСТРУМЕНТ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА

Скрининг инструментът за оценка на риска има за цел да подпомогне работата на специалистите в преценката на рисковите фактори за насилие и злоупотреба, включително и насилие, основано на пола, на които може да станат жертва граждани на трети страни. Той се прилага в индивидуалната работа по случай. Попълва се в процеса на работата за подкрепа въз основа на събраната информация от интервюта и срещи с лицето. Целта е да се идентифицират областите на уязвимост, за да могат да се предприемат навременни мерки и да се гарантира безопасност и сигурност.

Уязвимостта се определя от специфичното за всеки отделен човек съчетание на индивидуални фактори и от фактори на средата. Инструментът предлага **неизчерпателен** списък на двата типа фактори и индикаторите за тях. Посочени са най-често срещаните и типични за ситуацията на бежанци, мигранти и търсещи убежище фактори и индикатори. Това не означава, че не могат да бъдат идентифицирани други рискове.

Уязвимостта и рискът не са статични явления, а се променят динамично във времето с промяната на различни обстоятелства. Затова и Инструментът е динамичен документ, който се допълва и променя по време на работата с лицето. Той е особено важен при вземане на решение при напускане на регистрационно приемателен център, кризисен център или друга социална услуга и за изграждане на ефективна, съобразена с индивидуалните нужди система от грижи и подкрепа за интеграция.

Идентифицирането на някои рискови фактори/индикатори може да наложи намесата на допълнителни специалисти за справянето с тях. Значимостта на някои фактори се усилва при съчетаването им с други фактори. Такъв типичен „засилващ“ фактор е полът. Фактори като икономически статус, семейно положение, религия, затруднения в интеграцията засягат по-силно жените, отколкото мъжете.

Изготвянето на тази оценка не трябва да е формална дейност. Изисква добра връзка с оценявания човек, достатъчно време, отдаденост, аналитичен подход и в някои случаи интуиция.

Фактори и индикатори за уязвимост към трафик на хора		Информация за случая	Оценка на риска		
<p>ЗАБЕЛЕЖКА: Списъкът по-долу не е пълен, а представя само най-често срещаните индикатори. Прилагането на индивидуален и насочен към жертвите подход ще подпомогне разкриването на индивидуалните фактори и индикатори за уязвимост.</p>		<p>Моля, отбележете информация за лицето според дадения фактор.</p> <p>Някои фактори се отнасят до самото лице. Други се отнасят до средата, в която се намира лицето или се очаква то да се интегрира. Те са специално отбелязани.</p> <p>Моля, не се ограничавайте до посочените индикатори, а отбележете всичко, което ви се струва важно.</p>	<p>Моля, оценете нивото на риска за всеки фактор. Всички посочени индикатори (но не само те) са белег за висок риск.</p>		
			Нисък риск	Среден риск	Висок риск
Личните характеристики като рискови фактори за уязвимост към трафик					
1	<p>Възраст</p> <ul style="list-style-type: none"> - Млада жена - Млад мъж - Момче (<18 г.) - Момиче (<18 г.) 				
2	<p>Пол</p> <ul style="list-style-type: none"> - CIS²⁸ женски - CIS мъжки - Транс женски - Транс мъжки - Интерсекс - Друг (моля, посочете) <p>Сексуална ориентация</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хетеросексуален - Лесбийка - Гей - Би - Куиър - Пансексуален (по избор) - Друга (моля, посочете) 				
3	<p>Здраве</p> <ul style="list-style-type: none"> - Специфични здравословни състояния, които изискват специално лечение - Пристрастяване към вещества - HIV, диабет, астма, др. - Неудовлетворени медицински нужди (поради езикова бариера или други причини) - Физическо увреждане 				

²⁸ CIS се използва, когато половата идентичност съответства на биологичния пол.

	<ul style="list-style-type: none">- Проблеми със сексуалното здраве- Проблеми с психичното здраве- Риск от самоубийство- Психологическа травма- Преживяно насилие (включително сексуално насилие)- Жертва на изтезания- Липса на защитни средства срещу COVID-19				
4	Националност и етническа принадлежност и свързаните с тях въпроси за правния статут <ul style="list-style-type: none">- Не покриват изискванията за закрила и статут на бежанец- Отхвърлена молба за закрила- Изчерпани правни възможности за оставане в страната на престой- Предстоящо връщане против волята на лицето				
5	Икономическо състояние <ul style="list-style-type: none">- Малко или никакви средства за задоволяване на основни нужди- Риск от бедност- Без източник на доходи- Без спестявания- Липса на достъп до системите за заетост или социални помощи- Липса на жилище- Ниско платени работни места; заплащане под минималната работна заплата- Работа под квалификацията на лицето- Работа без договор или осигуровки				
6	Семейно положение <ul style="list-style-type: none">- Минало или настоящо домашно насилие- Жертва на насилие, основано на пола- Бременна жена				

	<ul style="list-style-type: none"> - Зависимост заради член от семейството, който се нуждае от грижи (дете, лице с увреждания, възрастен човек) - Необвързана жена - Изолация в семейството - Финансова зависимост - Непридружено дете - Дете жертва или свидетел на насилие в семейството - Мъж жертва на насилие в семейството 				
Пречки пред интеграцията като рискови фактори, създаващи уязвимост					
7	<p>Липса на познания на местния език</p> <ul style="list-style-type: none"> - Слабо или никакво владение на езика - Неспособност за четене и писане на езика на страната на престой - Липса на познания на други популярни езици в Европа, като английски, френски, немски, испански - Неграмотност - Специални образователни потребности 				
8	<p>Социално-културни бариери и социална несигурност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Затруднения в трудовата интеграция – липса на езикови познания, липса на трудов опит и др. - Съобразяване с полови стереотипи, които не позволяват на жените да работят - Липса на образование - Липса на документи, необходими при започване на работа (дипломи, сертификати и др.) - Липса на социални умения - Социална изолация - Липса на културна адаптация 				

9	<p>Дискриминация, предразсъдъци и стигма – фактор на заобикалящата среда</p> <ul style="list-style-type: none"> - Висока степен на агресия и ксенофобия в региона - Широко разпространени предразсъдъци и дискриминация по отношение на чужденците в региона - Радикализирани групи (като хомофоби) в региона - Изисквания за работа, които е невъзможно да бъдат изпълнени от чужденци (език, диплома и др.) - Липса на културни медиатори, с които лицето може да се свърже 				
10	<p>Липса на достъп до правна помощ – фактор на заобикалящата среда</p> <ul style="list-style-type: none"> - Няма достъп до безплатна правна помощ - Няма специализирани програми за правна помощ за бежанци и мигранти в региона - Претоварени специализирани програми за правна помощ - Правна помощ е налична само по време на фазата на обжалване, но не и по време на целия процес на търсене на убежище - Съществуващите специализирани програми за правна помощ не се занимават с въпроси извън процеса на търсене на убежище (гражданско, наказателно или административно производство) 				
Приложими процедури, практики и законодателство като рискови фактори, създаващи уязвимост					
11	<p>Бързи процедури за миграция и убежище – фактор на средата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Процедурите не позволяват достатъчна комуникация с лицата в РПЦ - Процедурите не включват достатъчно на брой интервюта 				

	<ul style="list-style-type: none">- Натовареността на случаите в РПЦ предотвратява по-близката комуникация с хората, настанени там				
12	<ul style="list-style-type: none">- Засилен граничен контрол, корупция и подкупи на гранични служители и нелегално преминаване на граница- Липса на законни канали за транзитно влизане и пребиваване в страната- Граничният контрол е с приоритет пред индивидуалната безопасност				
13	Дъблинският регламент <ul style="list-style-type: none">- Има решение за прехвърляне на лицето в друга държава членка въпреки риска от (повторен) трафик или други форми на злоупотреба (поради липса на ясна идентификация)- Няма достатъчно основание за прилагане на „клаузата за суверенитет“ (член 17, параграф 1)				
14	Индивидуални интервюта – фактор на средата <ul style="list-style-type: none">- Интервюто за убежище не се провежда на уединено и безопасно място, където е гарантирана поверителността- Интервюто за убежище се провежда в присъствието на трети лица (с изключение на преводачи)- Преводът се извършва от лице от различен пол- Не са ангажирани културни медиатори- Лицето отказва да отговори на въпроси, свързани с претърпяно преди това насилие, включително трафик на хора				

15	<p>Липса на достатъчно информация за права, места за подкрепа, съществуващи социални услуги и др. – фактор на средата</p> <ul style="list-style-type: none">- Наличните възможности за подкрепа и възможните избори, дадени от закона, не се обсъждат с лицето.- Лицето отрича, че е жертва на престъпление, и не е информирано за специалните права, услуги и правна помощ, на които има право.- На лицето не са предоставени контакти на професионалисти, институции и организации, които биха могли да му помогнат.				
16	<p>Недокументиран статус</p> <ul style="list-style-type: none">- Лицето е без документи.				
17	<p>Процедури за безопасно докладване от страна на мигранти без документи – фактор на средата</p> <ul style="list-style-type: none">- Страната не предоставя възможности на хора без документи да съобщават за престъпления, без да се сблъскат с нежелани последици.- Има ограничени или никакви възможности за подкрепа на мигранти без документи.				
18	<p>Мигрантите избягват идентификация</p> <ul style="list-style-type: none">- Има признаци, които предполагат преживяно насилие (симптоми на психологическа травма, признаци на физическо насилие и др.).- Лицето споделя, че минава транзитно през страната и планира да продължи пътя си към други държави, членки на ЕС.- Лицето не желае да участва в наказателно производство срещу извършителите.				

	<ul style="list-style-type: none"> - Лицето се страхува, че може да бъде изключено от своята общност, ако съобщи за насилието. 			
19	<p>Системата за убежище и закрила и системата за борба с трафика не са синхронизирани – фактор на средата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Предполагаемият трафик или рискът от повторен трафик не са основание за предоставяне на международна закрила. - Лицето трябва да избере една от двете системи, за да поиска закрила. - Лицето има ограничен или никакъв достъп до подкрепа за заселване и интеграция. 			
20	<p>Липса на ясни критерии за сигурност и интеграция – фактор на средата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поради различни обстоятелства не се извършва достатъчна подготовка по отношение на лицата, напускащи РПЦ (оценка на риска, личен план за интеграция, насочване и др.). - Не се осъществява контакт с институции и организации, които оказват подкрепа, след като лицето напусне РПЦ. - Няма ясни критерии кога е достатъчно безопасно за напускане на РПЦ. - Няма ясни процедури, свързани с напускането на РПЦ. 			
21	<p>Липса на ясни и лесни за следване процедури за насочване – фактор на средата</p> <ul style="list-style-type: none"> - Няма надеждна институция или организация, която да се заеме със специфичните проблеми на лицето в общността. - Поради финансови ограничения външни експерти рядко се 			

	включват в работата по случаи на лица, настанени в РПЦ.				
22	Здравната, образователната и социалната системи не са съобразени с нуждите на чужденците – фактор на средата <ul style="list-style-type: none">- В училищата, болниците и социалните служби в региона няма специалисти, говорещи чужди езици.- Няма културни медиатори, които да улесняват комуникацията със здравните, образователните и социалните институции.- В училищата няма специални програми за деца мигранти.				
23	Временните документи като пречка – фактор на средата <ul style="list-style-type: none">- Необходими са постоянни документи и постоянен адрес за започване на работа, откриване на банкова сметка, наемане на жилище и всякаква друга дейност.				
24	Друго <ul style="list-style-type: none">- Всички други индикатори, които не са изброени тук, но са от голямо значение за индивидуалната ситуация на лицето.				
			ОБЩО		

Заклучение

Моля, посочете своето заключение относно уязвимостта на лицето и риска да стане жертва на трафик

МОДУЛ IV: ЗАКРИЛА И ПОДКРЕПА

След като дадено лице бъде идентифицирано като жертва на трафик на хора, то трябва да получи незабавна и безусловна подкрепа, която се изразява в достъп до мерки за закрила, правосъдие и компенсация и до останалите инструменти за помощ и овластяване, предвидени в системите за подпомагане на жертвите. Този модул запознава с основните здравни, социални и икономически проблеми, които преживяват жертвите на трафик. Целта е да се повишат знанията на участниците за последиците от престъплението върху здравния и психичен интегритет на жертвите и нуждата от комплексни интервенции за възстановяването им.

4.1. Закрила

Съгласно Директива 2011/36/ЕС за борбата с трафика на жертвата на трафик трябва да се гарантира закрила от момента, в който е идентифицирана. Тази закрила трябва да се основава на индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите, а не да следва стандартизирани процедури. Индивидуалната оценка определя не само потребностите на жертвите, но също така дали и до каква степен те биха се възползвали от специални мерки в хода на наказателното производство и доколко са уязвими към вторична и повтаряща се виктимизация, заплахи и отмъщение.

Закрилата, подобно на другите инструменти за интервенция, трябва да се характеризира със:

- **Конфиденциалност и поверителност:** За жертвите се събират лични данни, които се обработват само за конкретни, изрично указани и легитимни цели и в рамките на пълномощията на компетентния орган. Ползването на лични данни трябва да бъде законосъобразно и да не надхвърля целта, за която са събрани. Данните трябва да бъдат изтрети или анонимизирани, когато вече не са необходими.
- **Участието на пострадалото лице е гарантирано чрез предоставяне на точна и адекватна информация:** Жертвите имат право на информация от първия си контакт с компетентните органи (полиция, правораздавателни органи и др.). Тя се предоставя на езици, които са общоразбираеми²⁹, ако това не е възможно на родния им език. Жертвите трябва да се запознаят с услугите или организациите, към които могат да се обърнат за подкрепа; с вида подкрепа, която могат да получат; къде и как да подадат сигнал за престъпление; процедурите след такъв сигнал и тяхната роля във връзка с тези процедури; как и при какви условия могат да получат закрила; как и при какви условия имат достъп до правна консултация, правна помощ или друг вид юридическа подкрепа; в какво се състои правото им на обезщетение и на какви изисквания трябва да отговарят, за да го получат; как да получат компенсация за направените разноски в резултат на участието им в наказателно производство.

²⁹ Популярните езици в ЕС – английски, френски, немски.

Цялата информация трябва да бъде адаптирана и съобразена с характеристиките и състоянието на съответното лице. В този смисъл участието на преводачи и културни медиатори, които познават контекста на произход на лицето и могат да създадат мост в комуникацията, който да улесни разбирането, е много важно.

- **Подкрепа и информиран избор:** Жертвите трябва да имат достъп до правни консултации и правно представителство, включително и до процедури за обезщетение, незабавно и безплатно, ако не разполагат с достатъчно финансови ресурси. При определени условия жертвата има право да бъде придружена от лице по неин избор, което да ѝ помогне да разбере естеството на правните процедури или да улесни взаимодействието с компетентните органи. Жертвите на трафик, на които се оказва подкрепа, трябва да бъдат надлежно информирани за правните процедури, участието си в тях и последиците от това. Така се улеснява ефективното им участие във всяка фаза от съответната процедура.
- **Особено внимание към вторичната виктимизация:** Избягвайте ненужното повторение на разпити по време на разследването, досъдебното и съдебното производство, както и визуалния контакт между жертвата и извършителя. Зачитането на правото на личен живот на жертвата означава да се избягват всички ненужни искания за защитата на трафиканта, свързани с лични характеристики на жертвата или факти от личния ѝ живот.

Според международното законодателство и особено според Директива 2011/36/ЕС в центъра на борбата с трафика на хора се поставят подкрепата и помощта за жертвите. Член 11 от Директивата посочва, че жертвата има право на незабавна подкрепа от момента, в който компетентните органи имат разумни основания да считат, че е възможно лицето да е било обект на трафик на хора. Независимо че жертвата не пребивава законно в съответната държава, помощта и подкрепата следва да се предоставят поне в рамките на **срока за размисъл**, като не се обвързват с желанието на жертвата да сътрудничи в наказателното производство.

За да се гарантира минимален жизнен стандарт, помощта трябва да включва:

- а) осигуряване на подходящо и безопасно място за живеене и материална помощ.
- б) медицинско обслужване, психологическа помощ, информиране и консултиране.

Всички специфични нужди трябва да бъдат взети под внимание и посрещнати навреме, особено тези, свързани с бременност, здравословно състояние, увреждания, физическо или психично разстройство или състояния, свързани с претърпени тежки форми на физическо, сексуално или психическо насилие. В грижите за жертви на сексуално насилие и насилие, основано на пола, винаги трябва да се включва и специализирана подкрепа за преодоляване на психична травма. Жертвите трябва да бъдат редовно информирани за услугите, които им се предлагат, за правото на поверителност, за всички действия в техен интерес. Жертвите, които са граждани на трети страни, трябва да бъдат информирани за срока за възстановяване и размисъл и за възможностите да получат международна закрила.

A. БЕЗОПАСЕН ПРИЕМ

Настаняването в РПЦ или подслон е от съществено значение, за да се преустанови експлоатацията и да започне период на възстановяване и размисъл в безопасна среда (Yonkova, 2020). В съображение №14 от Директива 2013/33/ЕС за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила се казва, че „*приемането на лицата, които имат специални потребности за приемане, следва да бъде основна грижа на националните органи, за да се гарантира, че приемането е организирано по начин, който да отговори на техните специални потребности за приемане*“.

Член 21 от Директива 2013/33/ЕС определя като уязвими „*ненавършилите пълнолетие, непродружените ненавършили пълнолетие, хората с увреждания, възрастните хора, бременните жени, самотните родители с ненавършили пълнолетие деца, жертвите на трафик на хора, лицата с тежки здравословни проблеми, лицата с психични разстройства и лицата, които са понесли мъчения, изнасилвания или други тежки форми на психологическо, физическо или сексуално насилие, например жените – жертва на генитално осакатяване*“.

За да бъдат приети уязвимите лица и да могат да претендират своите специални права, те първо трябва да бъдат идентифицирани като такива. Това е възможно благодарение на **стандартизирана процедура за идентификация**. Практическото прилагане на Директива 2013/33/ЕС за определяне на стандарти обаче варира в различните държави членки.³⁰ В някои от тях не се предоставя възможност за настаняване на всички лица, търсещи убежище и закрила. Много от тях остават без подслон и това значително намалява възможността жертвите на трафик да бъдат идентифицирани, в резултат на което те не могат да претендират специални права (КОК, 2020).

По-долу са представени областите, които трябва да се вземат под внимание, когато се осигурява прием в контекста на трафика на хора.

➤ **Безусловно и безопасно настаняване и помощ за всички жертви на трафик**

Жертвите, които сътрудничат в наказателното производство, често се третират с предимство пред жертвите, които не участват в разкриването на престъплението. Тази практика ощетява мигранти, бежанци и търсещи убежище, които са станали жертви на трафик, и пряко противоречи на европейското право, според което помощта за жертвите не зависи от участието им в наказателно производство (Yonkova, 2020). Ако лицето сътрудничи, се прилагат допълнителни мерки за сигурност и закрила, като например настаняване в единична стая, за да се избегне възможността съквартирантите да разберат, че то подпомага наказателното преследване.

³⁰ Вж. Модул 4.

➤ **Превенция на повторен трафик и на вторична виктимизация чрез настаняване, съобразено с пола**

За да се предотврати излагането на жертвите на трафик на риск от повторна експлоатация от вече известни или нови извършители, процесът на приемане трябва да се съобрази с нуждата от безопасност. Член 11, параграф 5 от Директива 2011/36/ЕС за борбата с трафика и член 9, параграф 3 от Директива 2012/29/ЕС за правата на жертвите задължават държавите членки да осигуряват подходящо и съобразено с пола настаняване на жертвите на трафик за целите на безопасността и възстановяването (Rossel, C.F. et al., 2018). Препоръчително е да се осигури специално настаняване и за ЛГБТ лица. Съществува опасност тези лица да станат жертви на други форми на (основано на пола) насилие, като сексуален тормоз или дори сексуално насилие от страна на служителите на РПЦ, служителите на службите за сигурност и др. (Scherrer, 2019).

➤ **Настаняване, съобразено с психичната травма**

Всичко, което води до повишаване на личната ефективност,³¹ е полезно в процеса на възстановяване.³² Процедурите за прием трябва да са планирани така, че да стимулират възстановяването. За тази цел настаняването трябва да бъде безопасно, при достойни условия, по възможност самостоятелно, позволяващо максимална лична ефективност. Възстановяването в контекста на търсене на международна закрила е важно за жертвите на трафик, като органите, които предоставят статут, трябва да се запознаят с причините за миграцията и обстоятелствата, свързани с трафика на хора, а след това да стартира евентуално наказателно преследване (Feltes, Goeckenjan, Hoven, Ruch, & Schartau, 2018). Настаняването в самостоятелна стая отговаря на нуждите за възстановяване: то подпомага преодоляването на посттравматичния стрес през първите месеци и защитава жертвата от провокации, свързани с условията в големите пренаселени приемни центрове (напр шум, кавги между настанените, липса на контрол кой влиза в центъра/стаята и т.н.).

Друг аспект на настаняването, съобразено с психичната травма, е активно напътстване на травмираните лица и работа за възстановяване на контрола, така че те да се ориентират по-добре в ситуацията, в която се намират, и да възстановят способността си да бъдат автономни. Това се постига чрез добра структура и прозрачност на услугите. За жертвите е важно да знаят кой за какво отговаря, кога и кои услуги са налични. Необходимо е да се спазват взаимните уговорки, за да се създаде доверие и сигурност (Flory, 2017).

³¹ Личната ефективност се отнася до вярата на лицето в неговата способност да работи за постигане на своите цели, както и увереността му, че може да упражнява контрол върху своята мотивация, поведение и върху заобикалящата среда.

³² Този извод се основава на практическия опит на членовете на Консорциума.

➤ **Независим механизъм за подаване на жалби и административно-наказателна отговорност в местата за прием и настаняване**

Необходимо е да има установени правила и процедури при нарушения на вътрешните правила в местата за прием от страна на служителите. Те трябва да се изясняват още в процеса на набиране на персонал, като бъдат посочени последиците съгласно трудовото и друго приложимо законодателство (Wells, Freudenberg, & Levander, 2019). Препоръчително е да се провеждат и редовни обучения с лицата, живеещи в места за настаняване. Това ще насърчи хората да говорят за проблемите си и ще подпомогне създаването на по-отворена култура на взаимодействие и отговорност.

Б. ЗДРАВНА ПОМОЩ И ПСИХОЛОГИЧЕСКА ПОДКРЕПА

Трафикът на хора нанася тежки поражения върху здравето на жертвите и причинява сериозни вреди върху качеството на живота им. Индивидуалната оценка на потребностите, наред с другото, включва всички здравословни и емоционални проблеми, предизвикани от трафика на хора и от останалите форми на злоупотреба, през които е преминало лицето. На тази база се оформя индивидуален план за подкрепа с необходимите стъпки за преодоляването им.

Психичната травма се определя като вреда, нанесена на психичното здраве на човека, в резултат на интензивно въздействие на неблагоприятни фактори на средата, с които той не може да се справи с наличните си емоционални и когнитивни механизми. Травматичното събитие може да бъде изолирано, еднократно събитие, но също така може да представлява постоянно излагане на стимули и събития, които лицето възприема като трудни и застрашаващи. Рядко се срещат жертви на трафик, които да не са претърпели тежка травма в детството си или след това в живота (например били са жертви на сексуално насилие, принудителен брак, домашно насилие и др.). Към тези травмиращи събития пострадалите от трафик добавят нови травми. **Следователно в множеството от случаите на жертви на трафик става въпрос за комплексна травма, при която травматичните преживявания се наслагват едно върху друго и/или травматичните събития са толкова драматични и неочаквани, че могат да бъдат приравнени към изтезания** (Koricanac, 2013).

Психичната травма се проявява по различен начин и засяга различни аспекти на живота: *„ежедневното функциониране, емоционалното благополучие, взаимоотношенията, представата за себе си, способността да се целеполога и да се преследват целите, ползването на услуги, психичното и физическото здраве“* (Human Trafficking Capacity Building Center, 2021).

Жертвите на трафик страдат от: *„(...) посттравматично стресово разстройство (ПТСР), комплексно ПТСР или реакция на тежък стрес (неуточнена), депресия, липса на емоционални реакции, тревожно разстройство, самообвинения, безпомощност и загуба на смисъл, кошмари, гняв и проблеми с контрола на гнева, мисли и опити за самоубийство, параноя, стокхолмски синдром, фатализъм и*

избухливост, злоупотреба с психоактивни вещества, злоупотреба с алкохол, проблеми при ежедневните грижи, проблеми със съня, дисоциативни разстройства и др.“ (Koricanac, 2013).

Травматичните събития обикновено се връщат под формата на **натрапчиви спомени (flashbacks)**. Те представляват неочаквано, интензивно, повторно преживяване на травматичната ситуация под формата на образи, картини, подобни на филмови сцени, кошмари, телесни усещания или миризми, свързани с преживяното насилие. По време на травматичното събитие преживяванията не могат да бъдат преработени от психиката. По-късно, най-често когато тялото и емоциите са в покой, психиката се връща към него в опита си да се справи (заспиване, кошмари, събуждане). Натрапчивите спомени могат да се случват и през деня или да бъдат причинени от така наречените отключващи фактори и стимули, като миризми, цветове, предмети, звуци или други усещания, напомнящи травматичната ситуация. Много често тези стимули не са съзнателно свързвани с преживяното насилие и жертвите не си дават сметка за отключващите фактори. Натрапчивите спомени може да предизвикват силен страх или дисоциация. Споменът създава усещане за безсилие и „съживява“ травмиращото преживяване (Flory, 2017). Знаци, че жертвата е завладяна от натрапчиви спомени, могат да бъдат фиксиран поглед, треперене, замръзнало изражение на лицето, плач, скована поза (висок мускулен тонус), бягство, липса на реакция към заобикалящата среда, необяснимо стряскане от звук и др. (Küstner-Nnetu, 2018).

Жертвите на трафик преживяват **дисоциация**, което означава „разцепване“ или частична или пълна загуба на интегрираност между спомените от миналото, осъзнаването на собствения идентитет и непосредствените усещания и контрол над движенията на тялото.³³ Това е защитен механизъм, при който се намаляват входящите стимули, човек става безчувствен и започва да възприема времето и реалността по изкривен начин (Flory, 2017).

Когато човек преживява дисоциация, е важно да бъде върнат в реалността – „тук и сега“. За тази цел консултантът трябва да говори високо и ясно, като избягва физически контакт (нежеланото докосване може да бъде преживяно отново като нарушаване на границите), да разполага с готови стимули (топка таралеж или нещо подобно). Конкретни техники за връщане към „тук и сега“ са следните:

- Обърнете се към човека ясно, спокойно и няколко пъти по име.
- Попитайте го за мястото и деня (лесните въпроси помагат за ориентиране тук и сега).
- Търсете зрителен контакт, като за целта застанете на височината на погледа.
- Помолете лицето да се изправи и да се раздвижи (тропане, разхлаждане, разтърсване на ръцете и краката, излизане от стаята заедно).
- Помолете лицето да издиша дълбоко.
- Предложете нещо за пиене – вода, чай, сок.

³³ F44 – Международна класификация на болестите – 10.

- Предложете силни стимули: поставяне на ръце под студена вода, стискане на топка таралеж, остри на вкус дъвки или бонбони за смучене (Küstner-Nnetu, 2018).

➤ **Депресивното разстройство** е друга често срещана психологическа реакция след преживян трафик. То се развива като **последствие от психичната травма**. Причините включват потенциално травматични преживявания, липса на възможности и перспективи, усещане, че проблемите са неразрешими, неспособност за преработване на загуба, скръб и болка. Типичните симптоми на депресивното разстройство включват понижено настроение, загуба на интерес, невъзможност да се преживее радост, липса на физическа енергия, вътрешно безпокойство, повишена уморяемост, изтощение, нарушения на съня, затруднена концентрация, песимистични перспективи за бъдещето, намалено самочувствие, липса на самоувереност, чувство за вина, чувство за безполезност, намален апетит, а при тежка депресия също и мисли за смърт и склонност към самоубийство (Flory, 2017).

Външни фактори, като заплахата от депортация, насилие, основано на расова принадлежност, загуба на близки хора, останали в страната на произход, загуба на контакт със семейство и приятели, могат да предизвикат сериозна емоционална криза у човек, който е преживявал психична травма. Важно е да се прави разлика между **емоционална криза** и **повишена склонност към самоубийство**. По време на контакта с лицето трябва да се проучи дали то има конкретни самоубийствени намерения, или може да се дистанцира от тях. Самоубийствените мисли, директните или индиректните знаци за самоубийствени намерения трябва да се приемат много сериозно и винаги да бъдат приоритет в работата. Добре е да се покаже разбиране към склонността към самоубийство във връзка с преживяното и затрудненията, които има лицето в настоящата ситуация: „От всичко, което споделихте, разбирам, че ви минава мисълта, че животът вече няма смисъл“. Такава реакция може да доведе до облекчение, както и да покаже, че много други хора в подобна ситуация имат такива мисли (Flory, 2017).

Изяснете колко сериозна е ситуацията:

- Ако е необходимо, насочете към болница, придружете до клиника, свържете се с психиатър, а в случай на остра опасност се обадете на спешна помощ – тел. 112.
- Приемете (отразявайте), признайте (утвърждавайте) и позволете на лицето да изразява негативни чувства.
- В същото време поставете реалистични очаквания (напр. относно престоя).
- Изяснете от какво има нужда лицето.

➤ **Други медицински нужди:** Повечето проучвания за здравето на жертвите на трафик са фокусирани върху жени, които са били жертви на сексуална експлоатация. Ефектите върху здравето от другите форми на трафик са подценени. В действителност експлоататорският характер на трафика на хора и работата в опасни условия имат сериозни последици за здравето. Следните фактори могат да окажат влияние върху здравето:

- излагане на инфекциозни заболявания;
- повтарящо се физическо, сексуално и/или психологическо насилие;
- хронични лишения – напр. от храна, сън, подслон, медикаменти;
- опасни условия на труд – напр. лоша вентилация, лоши санитарни условия, излагане на химикали, бактериални/въздушни замърсители; опасни машини, липса на защитно оборудване и др.;
- съществуващи здравословни състояния – някои жертви вече имат здравословни проблеми, които се влошават в ситуацията на трафик (The Scottish Government, 2019).

Медицинска подкрепа, съобразена с пола. Достъпът до здравни грижи е еднакъв за всички, включително за хората от ЛГБТ общността. Независимо от това, важно е да се обърне внимание на някои нужди, специфични за пола: *„Много жени преживяват принудителни аборти или спонтанни аборти по време на трафик с цел проституция и продължават да бъдат сексуално експлоатирани скоро след подобни рискове за здравето. Това е област, която изисква подход, изключително съобразен с пола, който включва възстановяване от физическата травма и състоянията в резултат от сексуалната експлоатация, лечение на полово преносими болести, на последиците от множество аборти, инфекции на малкия таз, безплодие, инфекции на гърлото и устата и други специфични състояния. За жените в миграция, които са преживели трафик, трябва да се предвиди възможно най-рано гинекологичен преглед и лечение, като те се извършват по начин, чувствителен към травмата и към културата им“* (Yonkova, 2020).

Познанията за здравните проблеми, свързани с женското генитално обрязване и съпътстващите културни норми, трябва да бъде приоритет за медицинския персонал, оказващ помощ на жените, жертви на трафик от трети страни.³⁴

Индивидуалният план за подкрепа е добре да включва и повишаване на знанията за собственото тяло, половите органи, менструалната хигиена, методите за контрацепция и полово предаваните болести, когато такива познания липсват или са недостатъчни. Сексуалното образование представлява област, която служителите в РПЦ, подслони и други услуги, могат да включат в своята работа за подкрепа и овластяване. Поради интимния характер на тези въпроси и стигмата, свързана с женските медицински проблеми, се изисква деликатност и внимание при превода.³⁵

4.2. Интеграция и овластяване

Държавите са длъжни да подпомагат жертвите при тяхното физическо, психологическо и социално възстановяване. Помощта трябва да отговаря на нуждите на жертвите от закрила и да е съобразена с

³⁴ Йонкова и др. *Assisting Trafficked Women. Best practice principles of gender-specific legal assistance and integration supports to third country national female victims of trafficking for sexual exploitation. Ireland: Immigration council of Ireland. 2020 г., стр. 28-29.*

³⁵ Пак там.

пола и възрастта им. Тя трябва да се предлага от момента, в който компетентните органи имат разумни основания да считат, че е възможно лицето да е жертва на трафик на хора. Подкрепата трябва да бъде предложена за подходящ период от време и да не зависи от желанието на жертвата да сътрудни на наказателното производство и т.н. (чл. 11 от Директива 2011/36/ЕС за борба с трафика; чл. 8 от Директива 2012/29/ЕС за правата на жертвите) (Rossel, C.F. et al., 2018). За да са ефективни в подкрепата си към жертвите на трафик, участниците в обучението трябва първо да разберат какви са здравните, социалните, икономическите и правните последици за пострадалите лица.

Здравни, социални, икономически и правни последици от трафика на хора

Въздействието на трафика на хора върху гражданите на трети страни може да се наблюдава на три социални нива: **микро-, мезо- и макрониво**.

Микронивото се отнася до индивидуалните проблеми и отражението им в общуването на индивида с най-близката му среда и функционирането му в обществото като цяло. Насилието води до това, че жертвите на трафик отпадат от пълноценно участие в живота на обществото. Социално-икономическите последици включват: маргинализация, чувство за вина, срам, загуба на предишни социални роли и статус, лична изолация и проблеми с интеграцията, нарушаване на връзката със собствените деца и с други членове на семейството, противоречиви твърдения в интервюто за убежище, заради което може да не се присъди международна закрила, страх от дискриминация, загуба на социална подкрепа (от семейството, приятели, познати).

Жертвите на трафик се сблъскват и с редица икономически последици в резултат на трафика: загуба на доходи, проблеми с намирането на работа (напр. заради липса на езикови познания, документи, удостоверяващи образователно ниво, използване на временни документи, липса на разрешителни за работа от миграционните власти), разходи за лечение, такси за правни консултации, трудности при връщане в училище, заплащане на трафиканти, за да осигурят безопасността на семействата си в страните на произход и др.

Мезонивото се отнася до семействата и близките социални кръгове на жертвите. Насилието води до нестабилен и несигурен семеен живот, особено ако извършителят е член на семейството или ако на семейството не е позволено да разбере, че негов член е станал жертва на трафик на хора. Ако жертвите на трафик са майки и страдат от психична травма, здравословни проблеми и т.н., тогава децата също са изложени на риск.

Макронивото е свързано с въздействието върху обществото като цяло. Трафикът на хора като форма на насилие, основано на пола, насърчава половите стереотипи, неравенство между половете и дискриминацията. Нараства престъпността, свързана с пола в обществото (Wells, Freudenberg, & Levander, 2019) (Aninoșanu, Marțiș, Stoian, & D'Amico, 2016).

Овластяване на жертвите на трафик

Участниците в обученията ще направят разграничение между спешни, непосредствени и дългосрочни нужди от подкрепа във всички горепосочени области: **здравеопазване, социална сигурност, икономическо овластяване, правни въпроси за жертви на престъпления и за граждани на трети страни.**

Незабавната подкрепа представлява кризисна помощ (медицинска, психологическа, правна и социална подкрепа, безопасно жилище и др.), а средносрочната и дългосрочната помощ се занимават с (ре)интеграцията, докато не бъдат постигнати планираните в плана за подкрепа цели (Таблица 1) (Aninoșanu, Marțiș, Stoian, & D'Amico, 2016) (Wells, Freudenberg, & Levander, 2019). Помощта трябва да се отнася до всички области в живота, а не само до преживения трафик.

Таблица 1. Потребност от директна подкрепа в различните фази на подпомагане

Фаза на незабавна/спешна помощ	Фаза на средносрочна помощ	Фаза на дългосрочна помощ
<ul style="list-style-type: none">● Сигурност● Информация● Медицинска и психологическа помощ● Подслон● Облекло, храна● Правна помощ	<ul style="list-style-type: none">● Временно/постоянно пребиваване● Информация за правата в страната на престой● Правна помощ● Здравеопазване● Социално подпомагане● Психиатрична помощ / психотерапия● Материална помощ● Образование● Развитие на умения● Професионални курсове● Работа● Помощ при грижи за децата● Събиране на семейството● Репатриране	

Източник: консорциума по проекта

Овластяването на жертвите на трафик е основна цел на всички форми на подкрепа. Под овластяване се разбира „да бъде признато правото и нуждата на жертвите на трафик да правят информирани избори и да вземат решения за себе си [...]. Консултантите трябва да насърчават жертвите да участват максимално в процесите на вземане на решения“ (HEUNI, 2021). Всички стратегии за овластяване трябва да насърчават свободата на волята на жертвата. Основното правило, което участниците в обученията трябва да следват, е: **подкрепи избора на жертвите!**

Социално и икономическо овластяване

Жертвите на трафик често изпитват вина, срам или гняв към себе си или към околните, от които не получават достатъчно подкрепа. За тях е важно да започнат отново да се доверяват и да изграждат здрави взаимоотношения. За тази цел трябва да имат достъп до психо-социална помощ – да разполагат с безопасно място, за да преодолеят травматичните преживявания, да се справят с недоверието и да си върнат контрола над собствения живот. **Психологическото и социално консултиране** трябва да се предоставят през цялото време. Индивидуалните нужди на жертвите на трафик могат да варират, като някои жертви може да имат широк спектър от потребности (виж Таблица 1) (ILO, 2020).

След като бъдат оценени индивидуалните потребности заедно с жертвата, се изготвя **индивидуален план за подкрепа**, съдържащ информация за останалите дейности, както и за институциите или специалистите, които ще се включат в работата по случая (вж. подраздел 4.4) (Ionescu, 2016). Успоредно с това е необходимо още в началото **да се преценят възможността за получаване на международна закрила и перспективите за право на пребиваване на лицето, защото от това зависи продължителността на работата по случая и планирането и изпълнението на повечето стъпки в индивидуалния план за подкрепа.** ,

Жертвите на трафик могат да бъдат овластявани, като се подпомагат да развият основни житейски умения. **Обученията за житейски умения** могат да включват укрепване на самоличността, грижа за себе си (здраве, хигиена, готвене и др.), управление на личните финанси, на времето и на стреса, обучение в социални умения (комуникация, работа в екип и др.), когнитивни умения (решаване на проблеми и критично мислене), дигитални умения и др. За да се изгражда доверие, жертвите на трафик трябва да взаимодействат с едно и също лице, което отговаря за управлението на техния случай (ILO, 2020).

На по-късен етап към индивидуалния план за подкрепа следва да се включи и **програма за трудова интеграция** с различни дейности, като професионално ориентиране, различни образователни дейности (ограмотяване, работа с компютър, изучаване на чужди езици, курсове за квалификация и преквалификация), подкрепа в търсене на заетост, информация за пазара на труда, дейности, свързани с трудовата (ре)интеграция (посредничество в отношенията с бюрата по труда и трудовите посредници, подготовка на автобиография, подготовка за интервю за работа) (Aninoșanu, Marțiș, Stoian, & D'Amico, 2016). **Основната цел е да се развият инициативност и икономическа независимост** (Yonkova, 2020).

Жертвите на трафик могат да бъдат овластени икономически чрез:

- помощ при събиране и възстановяване на документи за получено образование и трудов опит: за да продължат обучението или професионалното си развитие в приемащата страна, лицата трябва да осигурят, преведат и предоставят съответните документи, за да бъдат признати образователният им статус и професионалната им квалификация от местните власти;

- подобряване на достъпа до образование, за да завършат своето образование;
- професионално консултиране: лицата получават консултации как да запълнят пропуските в образованието си с цел да намерят подходяща професия. Това повишава увереността в собствените умения и шансовете за намиране на работа и се постига по-устойчива икономическа интеграция;
- професионално ориентиране, при което търсещите работа получават помощ в избора на подходяща професия. То включва оценка на индивидуалните нужди и умения и възможностите на пазара на труда. Определят се реалистични цели за заетост, съответстващи на индивидуалните способности, образователното ниво и наличните възможности за работа;
- консултиране относно стартиране на собствен бизнес – идентифициране на подходящи предприемачески възможности и подкрепа за придобиване на съответни умения и знания;
- информиране на жертвите за трудовите им права в съответната приемаща държава.

Тези мерки се определят конкретно за всеки отделен случай, като се вземат предвид опитът, образованието, уменията, личностните характеристики и мотивацията на лицето да постигне икономическа независимост.

При икономическото овластяване е доказана ползата от партньорство с надеждни работодатели, образователни и професионални институции, които са чувствителни към проблемите на трафика на хора и насилието, основано на пола. По отношение на жените, които са майки, е важно да се осигури подкрепа в грижата за децата, така че да имат равни възможности за интегриране на пазара на труда (Yonkova, 2020).

Правно овластяване

Юридическата подкрепа е много важен елемент от интеграцията. Участниците в обучението ще научат, че от тях се очаква да информират жертвите на трафик за правото им да се възползват от период за възстановяване и размисъл (в България той е 30 дни). Този период им дава възможност да откъхнат след преживяното насилие и да се запознаят с възможностите да участват в наказателното производство. Правото на правна помощ (член 12 от Конвенцията на Съвета на Европа за трафика на хора) е от голямо значение за жертвите. Правната помощ включва информация относно законовите права (правна информация), консултиране за това как жертвата може да упражни правата си (юридически съвет) и пълна правна подкрепа, включително представителство в съда по наказателни и по граждански дела (процесуално представителство) (чл. 10-24 от Директива 2011/36/ЕС относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него) (Aninoşanu, Marţiş, Stoian, & D'Amico, 2016).

Правното овластяване трябва да засяга всички области. Например, *„[д]остъпът до социални помощи за жертвите мигранти не винаги е осигурен по подразбиране и е необходима юридическа подкрепа, за да*

могат да се възползват от всички възможности, като социални помощи, право на жилище, работа и други“ (Yonkova, 2020).

Участниците в обучението ще се научат да дават правна информация на лесен и разбираем език, като вместо термини използват по-прости думи, особено ако е необходим превод. Уместно е да се използват пиктограми/изображения, за достига информацията до всички, включително и до жертвите, които са малограмотни или неграмотни (Lilja, 2019).

Центровете за подкрепа следва да гарантират, че в съдебните производства се прилага подход, ориентиран към жертвите, и се избягва **вторичната им виктимизация**.³⁶ Важно е съвместно с жертвите да бъдат изследвани всички правни възможности, за да бъдат съобразени с тяхната индивидуална ситуация. Например, наказателното производство може да не е в интерес на дадена жертва, докато други могат да бъдат силно мотивирани трафикантът/ите да се изправи/ят пред съда.

4.3. Насочване

За да се осигури цялостна подкрепа за жертвите на трафик, обикновено са необходими усилията на няколко служби за подкрепа (Aninoşanu, Marţiş, Stoian, & D'Amico, 2016) (Lilja, 2019). Жертвите често имат проблеми от различен характер и взаимодействието между различни услуги е неизбежно. Включването им в работата по случая гарантира, че всички нужди на жертвите ще бъдат посрещнати по начин, който поставя като приоритет техните интереси. Член 8 и 9 от Директива 2012/29/ЕС за правата на жертвите препоръчва компетентните органи, които идентифицират жертвите, да ги насочват към центрове за подкрепа, като това може се извършва не само от тях, а и от „други съответни звена“ (Rossel, C.F. et al., 2018). Кои служби за подкрепа се считат за подходящи? И как може да се идентифицират надеждни партньори? Настоящият раздел ще подкрепи участниците в обучението да определят службите, програмите и услугите, към които могат да насочват жертви на трафик, и да комуникират конструктивно в мултидисциплинарен екип.

Службите за подкрепа могат да са „агенции или организации, които подпомагат жертвите [...] в [ре]интеграцията. [...] Службите за подкрепа могат да бъдат публични, частни или неправителствени организации, които са специализирани в подкрепата на жертви [...] или предоставят услуги за по-широки групи“ (ILO, 2020). За да помогне на пострадалото лице да се възстанови и интегрира пълноценно и бързо, специалистът, който е водещ на случая, е необходимо да поддържа активно сътрудничество с други служби за подкрепа. Всяка организация трябва да разполага с **база данни за наличните услуги** и редовно да поддържа контакт с тях (Ionescu, 2016). Анализът на потенциалните партньори ще помогне на участниците в обучението да идентифицират:

³⁶ Вж. модул 2.

- Какъв интерес имат доставчиците на услуги да се включат в работата по случаи на трафик?
- Какви са потенциалните конфликти, които могат да застрашат работата с жертви на трафик?
- Как отношенията с партньорските организации могат да бъдат надградени в практиката и кои са пропуските, които могат да бъдат преодолени?
- Кои групи трябва да бъдат насърчавани да участват в различните етапи на подкрепа?
- Кои са подходящите стратегии и подходи за ангажиране на потенциални партньори?
- Как да се минимизират негативните последици за жертвите на трафик (например избягване на дублиране на услуги, което може да навреди на потребителите) (Golder & Gawler, 2005)?

Анализът на потенциалните партньори ще помогне на участниците в обучението да изградят добра система за подкрепа и насочване. За да улесните участниците в тази дейност, е препоръчително да изпълните предварително Упражнение 1.

Обсъдете с участниците **потенциалните проблеми във взаимодействието между различни служби за подкрепа**. Например, качеството на услугите по цялата верига на подпомагане може да бъде компрометирано, ако жертвата има негативен опит с една от услугите, което променя отношението ѝ към всички останали и към помощта като цяло (Lilja, 2019). Други често срещани проблеми са лоша комуникация, неизпълнени ангажименти, липса на ресурси, предразсъдъци към (определени групи от) жертви на трафик и т.н. (Polaris & NHTRC, N.D.). Съществуват стратегии, които участниците в обучението могат да предприемат, за да противодействат на подобни проблеми. Например:

- „Говорете на езика“ на вашите партньори. Използвайте общи разбираеми термини и постигнете общо разбиране за ситуация.
- „Голямата картина“. Не се опитвайте на всяка цена да покажете на партньорите си, напр. миграционните власти, че грешат. Въздържайте се да критикувате, погледнете „голямата картина“ и намерете областите на взаимодействие. Не скривайте собствените си ограничения и търсете сътрудничество за дейности, в които не сте компетентни. Поддържайте сътрудничеството с основните си партньори и търсете нови (Polaris & NHTRC, N.D.).
- Организирайте редовни срещи с партньорите си.

Участниците в обучението ще разберат, че когато извършват насочване, винаги трябва да имат предвид интереса на жертвата и нейната свободна воля. Те трябва да спазват конфиденциалност, да зачитат достойнството ѝ, да уважават правото ѝ на съгласие/несъгласие (Lilja, 2019). Факторите, които трябва да се имат предвид при насочване, са обобщени в графиката по-долу:

Фактори в процеса на насочване

Избягване на дублирането на услуги

Предоставяне на различни варианти за подкрепа, между които жертвата може да избира (напр. лекар от мъжки и женски пол)

Оценка на риска преди да бъде извършено насочване към служби за подкрепа

Получаване на съгласие от страна на жертвата и подкрепа при вземане на окончателно решение за насочване

Осигуряване на приемственост и качество на предоставената услуга

Документът за насочване съдържа лице за контакт, целите и отговорностите на страните, осъществяващи наблюдение и оценка на предоставяните услуги

Източник (Ionescu, 2016)

4.4. Насочване според Закона за социалните услуги в България

Според Закона за социалните услуги (ЗСУ), лицата, търсещи или получили международна закрила, могат да се възползват пълноценно от всички налични социални услуги (вж. 1.7 по-горе).

- За ползване на **общодостъпни услуги** не е необходимо специално насочване или документ за насочване. Желаящите могат да потърсят помощ без предварително обаждане на място в социалната услуга. За информация къде се намират услугите те могат да се обърнат към общината.
- Когато обаче имат нужда от **специализирана социална услуга**, те трябва да представят документ с адресна регистрация по настоящ адрес. Такива услуги се предоставят при настъпването на определен риск за живота, здравето, качеството на живот или развитието на лицето и при необходимост да бъде удовлетворена специфична потребност (чл. 12 ЗСУ). Трафикът на хора попада в тази категория. Нуждаещите се насочват към социална услуга, която е на територията на общината по настоящия им адрес. Ако съответната община няма подходяща услуга, те могат да бъдат насочени да ползват специализирана услуга в съседна община от същата административна област. В този случай ролята на служителите от общината е много важна, за да могат да ориентират и насочат чуждите граждани към подходяща подкрепа. Според чл. 75 ЗСУ всяко лице има право да бъде информирано и консултирано от общината относно социалните услуги, които може да получи.

За достъпът до специализираните услуги е необходим насочващ **писмен документ**. Такъв документ се издава от общинските власти.

Насочване към специализирани услуги може да се направи и от **дирекциите „Социално подпомагане“** по настоящ адрес. Случаите, които попадат в тази категория, са деца в риск и техните семейства, лица, поставени под запрещение, лица в кризисна ситуация, лица, пострадали от домашно насилие, и **жертви на трафик**. При тези случаи насочването става с писмен документ по Закона за закрила на детето или по Закона за социалните услуги.

Специализираните социални услуги се ползват след сключване на **договор** между лицето, което ще ползва услугата, и доставчика на социалната услуга. Това се случва след няколко срещи, по време на които се прави **индивидуална оценка на потребностите** и се определя **индивидуален план за подкрепа** (ЗСУ, чл. 80).

*Когато има условия за спешност и неотложност или когато е нужна **спешна подкрепа** на лице, пострадало от домашно насилие, или на лице – жертва на трафик, социалните услуги се предоставят без насочване, като доставчикът на услугата незабавно уведомява дирекция „Социално подпомагане“ за предприемането на необходимите действия (чл. 77, ЗСУ).*

Основен проблем за чуждите граждани при насочване и ползване на социални услуги е езиковата бариера. Няма гаранция, че общината или социалните услуги ще разполагат с преводач, освен ако това не е целенасочена политика на общината, заради това, че в района има център за бежанци и нуждата от превод е предвидена.

От голямо значение е възможността за предоставяне на подкрепа чрез т.нар. **интегриран подход**, който включва *координация и взаимодействие с други системи (като например здравеопазване, образование) и комбинация на социалните услуги с други услуги, както и предоставяне на интегрирани междусекторни услуги (чл. 129 ЗСУ).*

Според този подход, социалните услуги могат да бъдат само една част от общата подкрепа. Координирането на интегрираната помощ за чужденци може да се осъществява от общините или от институцията, която е ангажирана най-активно с подкрепата, в случая РПЦ. Координиращата институция създава среда, в която да се осъществяват дейностите и услугите (например, предоставяне на услуги на територията на РПЦ), или осигурява достъпа на лицата до различните дейности и услуги (чрез насочване към външни услуги). Координиращата институция осигурява взаимодействието и съвместната работа на специалистите, извършващи дейностите и услугите от различните сектори (чл. 129 ЗСУ).

Социалните услуги имат различен **срок за предоставяне**.

- Общодостъпните социални услуги се предоставят в срок до два месеца, без да се оформя документация с договор за социална услуга.

- Специализираните социални услуги имат три вида продължителност: краткосрочни – за срок до шест месеца, средносрочни – за срок до една година, дългосрочни – за срок от една до три години.

4.5. Обезщетение

Обезщетението в контекста на трафика на хора се основава на принципа, че жертвите имат право на обезвреда и правосъдие. Правото на жертвите на обезщетение е твърдо закрепено в правото на ЕС например в Директива 2004/80/ЕО относно обезщетението на жертвите на престъпления, и предвижда, че жертвите на престъпления имат право да получат финансова компенсация от нарушителя или от държавата. Съгласно съображение 6 от Директивата за обезщетенията от 2004 г., обезщетението трябва да бъде *„справедливо [...] независимо на кое място в Европейската общност е извършено престъплението“*.

Съществуват множество международни, регионални и национални закони, които се отнасят до обезщетения за жертви на трафик, включително следните:

- Протокола на МОТ от 2014 г. към Конвенцията за принудителния труд от 1930 г.;
- Препоръчаните принципи и насоки относно правата на човека и трафика на хора на СВКПЧ;
- Протокола за предотвратяване, възпиране и наказване на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност;
- Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност;
- Декларацията относно основните принципи на правосъдието за жертвите на престъпления и злоупотреба с власт;
- Европейската конвенция за обезщетение на жертвите на насилствени престъпления;
- Директивата за обезщетенията от 2004 г.;
- Директивата за обезщетенията от 2012 г.;
- Директивата за борба с трафика.

Член 12 от Декларацията относно основните принципи на правосъдието за жертвите на престъпления и злоупотреба с власт, която е подписана от всички държави, членки на ЕС, предвижда, че жертвите на тежки престъпления, към които спада трафикът на хора, както и техните подопечни или членове на семейства (особено в случай на тяхната смърт или неработоспособност) имат право да получат обезщетение. Обезщетението може да бъде материално или нематериално (чл. 4 от Европейската конвенция за обезщетение на жертвите на насилствени престъпления). Жертвите на трафик могат да претендират за материално обезщетение, напр. под формата на плащания за пропуснати доходи, както и за данъци и други социални осигуровки (Европейски парламент, 2009 г.).

Това може да бъде осъществено, като се оцени каква сума е щяла да спечели жертвата през съответния период или като се изследват финансовите активи на нарушителя (Planitzer, 2020). Могат да бъдат

претендирани също и погребални и медицински разходи. По отношение на обезщетението за неимуществени вреди, то може да бъде под формата на плащания за морални щети или обезщетение за болка, страдание и пропуснати ползи. На жертвите може да бъде изплатено и обезщетение за психологическа, емоционална, както и физическа болка и страдания (Cusveller & Kleemans, 2018).

Информацията относно обезщетенията за жертвите на трафик, както и процедурите, свързани с претендирането на обезщетение, трябва да бъдат предоставени на жертвите веднага след като те бъдат официално идентифицирани като такива. Това е критично важна стъпка, която може да определи дали те са в състояние да претендират обезщетение.

Обезщетението е форма на възстановително правосъдие, което има за цел да се справи с нараняванията, нанесени на жертвите, и е под формата на финансово плащане за нанесени вреди и признаване на болката, която жертвите са претърпели. Тези плащания могат да бъдат претендирани и получени в гражданско или наказателно производство и могат да бъдат присъдени от държавата. Изплащането на обезщетение може да служи като признание на жертвите, че те наистина са били жертва на тежко престъпление и им се предлага форма на финансова независимост и овластяване. Това на практика намалява вероятността от повторна виктимизация на жертвите (Planitzer, 2020).

Обезщетението има за цел също така да служи като възпиращ фактор за извършителите или като наказание за тях. Това е така, защото те са причинили вреда и са експлоатирали жертвите си, много често за своя финансова изгода. Извършителите трябва да компенсират жертвите си в допълнение към останалите наказателни мерки (GRETA, 2019).

Моля, имайте предвид, че претендирането и получаването на обезщетение може да бъде свързано с редица предизвикателства, като липса на информация, липса на правно представителство и т.н., за които лицата, оказващи подкрепа, трябва да знаят и да са в състояние да предприемат съответните насрещни мерки. За да бъдат подобрени шансовете за присъждане на обезщетение за жертвите на трафик, специализирани НПО могат да им помогнат да получат доклади от лекари, психолози и други експерти, които не само да ги стабилизират по време на производството, но и да предоставят експертно становище за материалните, физическите и психологическите вреди, които трафикът е причинил на жертвите, с оглед представянето им пред съда като доказателство. На жертвите на трафик може също така да бъде предоставена лесноразбираема информация относно процедурите и правата, свързани с обезщетението, за да се облекчи безпокойството им по отношение на процедурата за подаване на иск. Те трябва да бъдат насочени към специализирани НПО или подпомагащи органи веднага след идентифицирането им, за да се гарантира, че получават подходящи съвети и придружаване по време на процедурата, свързана с тези искове, за да могат да изградят доверие в системата.

Процедура за претендиране на обезщетение

Източник: Собствена графика

4.6. Право на обезщетение в България

Жертвите на трафик имат правото на адекватни и ефективни средства за защита. Това включва правото на обезщетение за претърпени имуществени и неимуществени вреди. Обезщетението може да включва плащане на разходите за медицинско физическо или психологическо лечение; пропуснати доходи и дължимо възнаграждение (парите, които жертвата е спечелила за трафиканта); съдебни такси; обезщетение за неимуществени вреди вследствие на емоционалния стрес, болката и страданието, преживени от жертвата в резултат на престъплението, извършено срещу нея.

Правото на обезщетение в България зависи от съдебното производство и може да бъде реализирано по няколко начина:

- Парично обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, изплащано от извършителя, може да бъде търсено в рамките на наказателното производство.

- Може да бъде подадена молба за имуществени и неимуществени вреди, изплащано от извършителя, в отделен, граждански иск.
- Съгласно Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления, жертвите могат да получат обезщетение до 10 000 лв., но само за материални щети и само след приключване на наказателното производство.
- Съгласно Закона за съдебната власт, жертвите могат да получат обезщетение от държавата, в случай че делото им е продължило прекалено дълго и когато са били принудени да свидетелстват многократно.
- Парично обезщетение за липсата на ефективно вътрешно средство да се претендират всички вреди от престъплението, както и реално да се изплати присъденото обезщетение, може да се търси пред Европейския съд по правата на човека.

Как да улесним правото на обезщетение на жертвите на трафик

За успешното обезщетяване на жертвите е важно сътрудничеството между всички участници, които са или следва да бъдат ангажирани – правоприлагащи органи, прокуратура, социални служби и центрове за консултиране. Сътрудничеството подобрява взаимното разбиране и може да предостави на адвокатите много информация за обосноваване на претенцията. Жертвите на трафик трябва да бъдат запознати с правата си, особено с правото на процесуално представителство. В този смисъл е много важно персоналът, извършващ подпомагане на жертвата, да има предвид необходимостта от построяване на теза и събиране на информация във връзка с обезщетението от началния момент на закрилата. Някои факти могат да бъдат документирани в пълнота само в определен момент и е налице риск по-късно да не могат да бъдат доказани. Освен това може да е необходимо други участници, които са ангажирани в процеса, да бъдат насърчавани да документират щетите и обстоятелствата с оглед осигуряване на възможност да бъдат използвани за доказване.

По-долу са описани някои от стъпките, които може да е полезно да бъдат предприети от началния момент на подпомагане на жертвата:

- Уверете се, че претърпените вреди са включени в официалния полицейски доклад и са част от досието по наказателното дело.
- Уверете се, че в изявленията си до властите жертвата записва и описва не само случилото се, но и претърпените вреди.
- В случай на физическо нараняване: проверете дали са направени снимки или си осигурете показания на медицински специалист.
- По отношение на психологически вреди: осигурете писмени показания на психолог, обясняващ психологическото състояние на вашия бенефициент.
- Съберете доказателства: доклади от лекари, болници, психолози, финансови експерти, съдебна практика, дневници и др.

ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Име	Насочване към програми за подкрепа
Вид дейност	Мозъчна атака
Продължителност	45 минути + по избор 10 минути обсъждане в голяма група
Платформа	Zoom или друга онлайн платформа, която позволява разделяне на малки групи, в случай че групата за обучение е повече от 10 човека
Електронни инструменти	напр. Zoom whiteboard
Цели и очаквани резултати	Участниците да се запознаят с последователните стъпки в насочването на жертвите на трафик към услуги, съобразени с техните нужди. Картографиране на програмите за подкрепа и разбиране на комплексните нужди на жертвите.
Описание на дейността	Ако участниците са повече от 10, разделете ги на малки групи, които ще работят по 45 минути. Всяка малка група трябва да излъчи водещ, който ще насочва групата при дейностите, които трябва да извършва.
	Участниците прочитат самостоятелно казуса на Амина: Амина е на 25 години и идва от Гвинея. Тя говори езика фула. Служителка на име Мария в РПЦ, в която е настанена, я идентифицира като жертва на трафик. Когато в центъра пристигат нови хора, сред тях Амина разпознава един от бившите си трафиканти от Италия. Страхува се, че той ще я познае. Амина споделя това с Мария и я моли да не казва на никого. Тя е била принудена да проституира в Италия. Мария я информира, че има право на обезщетение от страна на извършителя, но Амина не желае да сигнализира полицията. Тя е силно изплашена и почти не излиза от стаята си. От страх не може да спи и се налага да пие успокоителни. Междувременно във връзка с молбата ѝ за международна закрила Амина трябва да представи медицинско свидетелство относно вероятността да е била подложена на женско генитално осакатяване. Амина е бременна и молбата ѝ към Мария е да ѝ помогне да намери бащата на бебето. Тя иска да бъде преместена при братовчедка си в друг град. Амина би искала също да посещава езиков курс. Какви насочвания трябва да направи Мария?
	Първоначално всички в групата споделят всички възможни услуги и партньори, които биха били полезни в работата по случая. Всяка група попълва Матрица за анализ на програмите за подкрепа (Материал 1).

	<p>Водещият обобщава резултатите и попълва Списък с потенциални партньори (Материал 2) и записва резултатите от анализа на възможните партньори, напр. на Zoom Whiteboard (20 минути).</p>
	<p>Водещият на малката група представя списъка с контакти/ресурси (Материал 2). Групата обсъжда програмите и услугите за подкрепа, като отговаря на следните въпроси:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Кои партньори са най-лесни за идентифициране? ● Кои партньори не са включени при насочването? ● Има ли проблемни области, за които е особено трудно да се идентифицират партньори? ● Има ли партньори, които се повтарят?
	<p>Водещият представя резултатите в голямата група (10 минути).</p>
Материали	<p>Материал 1 – Матрица за анализ на програмите за подкрепа Материал 2 – Списък с потенциални партньори</p>
Източници	<p>Golder & Gawler 2005 – Cross-Cutting Tool Stakeholder Analysis Payoke 2014 – Human trafficking: What to do? – A practical guide for Healthcare Providers, Law Enforcement, NGOs & Border Guards</p>

Материал 1: Матрица за анализ на програмите за подкрепа

Услуги, програми и центрове за подкрепа	Област на компетентност	По-важно	По-малко важно

Собствена графика, базирана на *Матрицата за анализ на партньорите* и *Таблицата за анализ на партньорите* на WMF (2005 г.) (пак там: 3-5)

Материал 2: Списък с потенциални партньори

Центрове трафик на хора	
Консултативен център за трафик на хора	
Горещи телефонни линии	
Гореща линия за трафик на хора	
Гореща линия за домашно насилие	
Гореща линия за деца	
Гореща линия на БЧК	
Гореща линия за изчезнали лица	
Приюти и подслон и настаняване	
Приют за жертви на трафик	
Подслон/кризисен център за деца и юноши	
РПЦ за бежанци и мигранти	
Център за временно настаняване за бездомни	
Подслон/Кризисен център за жертви на домашно насилие	
Приют на религиозна организация	
Здравни служби	
Програми за сексуално здраве и услуги на терен	
Гинекологичен кабинет и АГ болница	
Общопрактикуващи лекари	
Клиники за алкохолна или наркотична зависимост	
Мобилни клиники и услуги на терен	
Служби за психично здраве и психологическо консултиране	
Специализирани центрове за информиране и консултиране, терапия и рехабилитация	
Специалисти по консултиране, свързано с насилие	
Клиники за психично здраве/психиатрични клиники	
НПО и организации в общността	
В областта на трафика на хора	
В областта на домашното насилие	
Правозащитни организации (напр. права на човека, права на жените или децата, трудови права), бежански или имиграционни служби	
Социални услуги	
Религиозни или организации в общността	
Правни услуги	
Адвокати, специалисти в миграционно и наказателно право	
Програми за правна помощ към НПО	
Бюро за безплатна правна помощ	
Контакти с местните власти	
Национална/местна комисия за борба с трафика	
Отдел за закрила на детето	

Дирекция социално подпомагане	
Община – жилищно настаняване, детски градини	
Посолства и консулски служби	
Посолства и консулски служби на държавите, от които са основните групи мигранти и жертвите на трафик	
Полиция, правоохранителни служби	
Контакти с местната полиция	
Лице за контакт от ГД „БОП“, ГД „Гранична полиция“, Д „Миграция“	
Лице за контакт по въпросите, свързани с деца, Сектор „Детска престъпност“	
Международни организации	
Международна организация по миграция	
Международна организация на труда	
Служба на Върховния комисар на ООН по правата на човека	
Служба на Върховния комисар на ООН по бежанците	
Детски фонд на ООН	
Служба на ООН по наркотиците и престъпността	
Неправителствени организации в други държави	
Организации за подкрепа на жертви на трафик в най-често срещаните страни на произход	
Организации за подкрепа на жертви на трафик в най-често срещаните страни на дестинация	
Преводачи (избройте езиците, които са необходими)	

Източник: Рауоке (2014 г.,: 45-47) базирано на Zimmerman (2009 г.)

Сценарии за възможните предизвикателства при изграждане на сътрудничеството

<p>Сценарий 1: Представете си, че в казуса Амина със случая се занимават едновременно ГД „Гранична полиция“ и ГД „Борба с организираната престъпност“. Всяка институция обвинява другата за малкото присъди и лоши разследващи умения.</p>	<p>Бихте ли:</p> <p>A. ... се намесили, за да улесните диалога между двете институции? B. ... дали еднакви съвети и на двете институции? C. ... продължили да докладвате и на двете служби? D. Никое от горепосочените?</p>
<p>Сценарий 2: Амина се нуждае от спешно преместване в друг бежански център, защото е получила заплаха там, където е настанена в момента. За да се обоснове молбата за преместване, властите изискват много подробен доклад от водещия на случая социален работник. В други подобни случаи не се изискват</p>	<p>Какви действия можете да предприемете?</p> <p>A. Пишете дълъг доклад, въпреки че сте претрупан/а с работа. B. Ангажирате адвокат, който да се занимава с въпроса за прехвърлянето на Амина.</p>

толкова подробни доклади. Вие като социален работник сте разочарован/а.	С. Организирайте среща с властите и социалните работници по случая.
Сценарий 3: Амина решава да отиде в полицията и да подаде жалба. За нея е важно да говори с жена полицаи. Вие се свързвате с полицията, но оттам служител ви информира, че той отговаря за тези случаи и не може да предаде случая на своя колежка, така че Амина трябва да разговаря с него. Той заявява също така: „Историята винаги се повтаря, сякаш са я прочели и научили наизуст от някоя книга“. Не можете да повярвате на това, което чувате, и се чудите как да постъпите.	Какво действие ще предприемете? А. Свързвате се с адвокат, за да получите съвет. В. Свързвате се с друго полицейско управление, за да видите дали там ще намерите някой с по-голяма съпричастност, който да приеме случая. С. Съгласявате се с това, което казва полицаят, и казвате на Амина, че няма други варианти и трябва да подаде жалбата при него.
Сценарий 4: Здравето на Амина се влошава. Тя има сериозни психосоматични симптоми и се обръща към здравната служба в РПЦ, тъй като не знае къде другаде да потърси помощ, не познава и местния език. Там ѝ дават успокоително хапче и чай и това е всичко. След разговор с други настанени Амина разбира, че среща с психотерапевт може да ѝ бъде полезна, и тя решава да опита. Амина се обръща повторно към здравната служба, но отново я отпращат.	Какво бихте направили? А. Свързвате се със здравната служба, за да разберете какъв е проблемът (неправилна комуникация?). В. Обаждате се на няколко психотерапевти и се опитвате да запишете час, за да можете да предложите на Амина час и специалист. С. Опитвате да се свържете с ръководителя на здравната служба, за да обсъдите възможностите и процедурите за насочване и да поговорите за случая на Амина.

Име	Идентифициране на отключващите фактори за натрапчиви спомени
Вид дейност	Мозъчна атака
Продължителност	15 мин.
Платформа	напр. Zoom, който позволява разделяне на малки групи
Електронни инструменти	-
Цели и очаквани резултати	Разпознаване на отключващите фактори в приемните центрове
Описание на дейността	<i>Представяне на дейността (2 минути):</i> Разделете участниците на малки групи (макс. по 5 човека). Всяка група трябва да предложи различни идеи за това, кои фактори в РПЦ могат да отключат травматични спомени.
	<i>Работни сесии в малки групи (7 минути):</i> Участниците записват идеите си, напр. на Zoom whiteboard.
	<i>Всяка група трябва да избере един отключващ фактор.</i> Сравнете/допълнете със следните фактори (6 минути): <ul style="list-style-type: none"> ● Шумове: затвор, прекосяване на Средиземно море ● Задържане: затвор, изтезания

	<ul style="list-style-type: none">● Полицейско присъствие/лица в униформа: арест, полицейско нападение, насилие, изтезания● Миризми на други хора: спомени за извършителите● Душ-кабини, които не могат да се заключват: преживявания, свързани със сексуално насилие
Препратки	Flory (2017 г.) – Traumasensibler und empowernder Umgang mit Geflüchteten.

Име	Възстановяване на чувството за реалност – „тук и сега“
Вид дейност	Мозъчна атака
Продължителност	10 мин.
Платформа	напр. Zoom, който позволява разделяне на малки групи
Електронни инструменти	напр. Zoom whiteboard
Цели и очаквани резултати	Участниците обменят опит и идеи относно стимули, които да използват в практиката си, когато трябва да подпомогнат лица, преживяващи натрапчиви спомени или дисоциация, да възстановят усещането си за реалност.
Описание на дейността	<p><i>Представяне на дейността (2 минути):</i> Разделете участниците на малки групи (макс. по 5 човека), в които да обсъдят възможни стимули, които могат да се използват, за да се върне лицето, преживяващо натрапчиви спомени или дисоциация, в реалността.</p> <p>Работа в малки групи (5 минути): Участниците представят и обсъждат идеи</p> <p>Всяка група представя колкото може повече идеи за стимули, които обучаващият записва напр. на Zoom Whiteboard.</p>

Име	Упражнение 5 – 4 – 3 – 2 – 1
Вид дейност	Техника за работа с лица, преживяващи психична травма
Продължителност	10 мин.
Платформа	напр. Zoom
Онлайн инструменти	Платформа, която позволява разделяне на малки групи
Цели и очаквани резултати	Усвояване на техника за прекратяване на натрапчивите спомени и връщане на жертвата обратно към настоящия момент, „тук и сега“
Описание на дейността	<i>Работа по двойки.</i> Един участник влиза в ролята на социален работник, а друг – на жертва на трафик, която преживява натрапчиви спомени или дисоциация (5 минути).
	Социалният работник инструктира жертвата да заеме удобна поза, след което я моли да изреди на глас пет предмета , които вижда в момента. Например, ако сте в офис, жертвата може да изброи: „Виждам монитор, цвете, принтер, кошче за хартия и картина“. След като жертва изброи петте предмета, които вижда, тя трябва да съсредоточи вниманието си върху пет звука . Ако останем в офиса, тя би казала: „Чувам принтер, чувам звънене на телефон, чувам звук от компютър, чувам коли, които преминават, чувам, че някой говори в коридора“. В следващата стъпка жертвата насочва вниманието си към това, което усеща : „Чувствам краката си на пода, усещам пръстите си в обувките, усещам ръцете си, поставени на краката ми, усещам гърба си опрян на стола, чувствам допира на панталоните си до кожата“. Стъпки 2, 3, 4 се повтарят с четири предмета, звука, усещания. Упражнението продължава с три предмета, звука, усещания, два предмета, звука, усещания и накрая само с по един предмет, звук, усещане.
	Участниците споделят преживяванията си по време на ролевата игра пред цялата група (5 минути)
Източник	Werder-Mörschel (2017 г.) – psychotherapie-potsdam-mitte

Име	Грижа за себе си
Вид дейност	<i>Индивидуална и групов мозъчна атака</i>
Продължителност	15 мин.
Платформа	напр. Zoom, който позволява работа в малки групи
Онлайн инструменти	напр. Zoom whiteboard
Цели и очаквани резултати	Участниците споделят идеи и научават нови техники за грижа за себе си.
Описание на дейността	<i>Представете дейността (2 минути):</i> Кажете на участниците да запишат две неща, които могат да направят, за да се погрижат за себе си на работното място, и две неща, които могат да направят у дома (10 минути).
	<i>Работа в малки групи (15 минути):</i> Разделете участниците на малки групи от около 5 човека. Участниците посочват и записват идеи за техники и методи за грижа за себе си, напр. на Zoom whiteboard.
	<i>В голямата група поканете участниците да споделят идеите си и добавете следните примери за грижа за себе си (15 минути):</i> <ul style="list-style-type: none">● Грижа за себе си на работното място: дейности, които ни помагат да се справим с професионалните задължения (например почивки, участие в програми за обучение, супервизия)● Физически грижи за себе си: дейности, които ни помагат да останем здрави и ни дават достатъчно енергия (напр. достатъчен сън, упражнения, здравословно хранене)● Психологически грижи за себе си: дейности, които ни помагат да се чувстваме спокойни и способни да се справяме с предизвикателствата на нашия професионален и личен живот (напр. техники за релаксация, ходене, консултиране, хобита)● Емоционална грижа за себе си: дейности, които ни позволяват да изпитваме всичките си емоции, без това да застрашава вътрешния ни баланс (напр. срещи с приятели, четене, приятни дейности)● Духовна грижа за себе си: дейности, които подобряват усещането за перспектива и смисъл в живота (напр. медитация, йога, контакт с природата)

	<ul style="list-style-type: none">● Социална грижа за себе си: поддържане на здрави, подкрепящи взаимоотношения и осигуряване на разнообразие във взаимоотношенията с хора извън работната среда● Семинари или обучения за грижа за себе си или психична хигиена: можете да проучите какви институти, организации, терапевти и т.н. предлагат такива обучения и да предоставите тази информация на участниците обучението. Може да съберете всички резултати, напр. на Zoom whiteboard, за да ги представите.
Източници	ARSIS (2020) – Guide on Stress and Self-Care Management. For professionals working with minors and youth on the move survivors of gender based violence. Wells et al. (2019) – Gender-Based Violence against Refugee & Asylum-Seeking Women – A Training Tool – Training Manual CCM-GBV project.

Библиография

- Abbatecola. (2018). *Trans-migrazioni. Lavoro, sfruttamento e violenza di genere nei mercati globali del sesso*. Torino: Rosenberg & Sellier.
- Aninoșanu, L., Marțiș, D., Stoian, G., & D'Amico, M. (2016). *Why is gender an important factor in the process of trafficking for sexual exploitation? – Guide for professionals, with a special focus on the trafficking of sexual exploitation of Romanian women and girls.*
- ASAN. (2016). *Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons*. Retrieved from https://asean.org/wp-content/uploads/2012/05/FAASN_gender_8_email_REV.pdf
- Askin, K. D., & Koenig, D. M. (2000). *Women and International human rights law, vol. II*.
- Askola, H. (2007). *Legal responses to the trafficking in women for sexual exploitation in the EU*.
- Atewologun, D. (2018). *Intersectionality Theory and Practice*. Retrieved from [doi:https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.48](https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.48)
- Baker, C. N. (2018). Moving Beyond "Slaves, Sinners, and Saviors": An Intersectional Feminist Analysis of US Sex-Trafficking Discourses, Law and Policy. *Journal of Feminist Scholarship* 4 (Spring), 1-23. Retrieved from <https://digitalcommons.uri.edu/jfs/vol4/iss4/2>
- BG Gov. (2016). *National Referral Mechanism for Support of Trafficked Persons*. Retrieved from https://antitrafic.government.bg/wp-content/uploads/NRM_Bulgaria_EN.pdf
- Biffi, G.; Pfeffer, T.; Trnka-Kwiecinski, A. (2019). *Joint Efforts of Police and Health Authorities to Combat Trafficking in Human Beings. Handbook for professionals at the interface of police & health authorities*. Retrieved from <https://www.payoke.be/wp-content/uploads/2019/05/Handbook-for-Professionals.pdf>
- British Columbia. (N.D.). *Human Trafficking Glossary*. Retrieved from <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/victims-of-crime/human-trafficking/human-trafficking-training/resources/glossary>
- Brunovskis, A., & Surtees, A. (2017). *Vulnerability and exploitation along the Balkan route: Identifying victims of human trafficking in Serbia*. Retrieved from <https://nexushumantrafficking.files.wordpress.com/2017/02/vulnerability-exploitation-along-the-balkan-route-tip-in-serbia-2017.pdf>
- Brunovskis, A., & Surtees, R. (2012). *Leaving the past behind? When victims of trafficking decline assistance. Summary report*. Retrieved from https://nexushumantrafficking.files.wordpress.com/2015/03/leaving-the-past-behind_declining-assistance_nexus.pdf
-

-
- CEDAW. (2020). *General recommendation No. 38-- seventy-seventh session, on trafficking in women and girls in the context of global migration*. Retrieved from https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CEDAW/C/GC/38&Lang=en
- CoE. (2005). *Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-/conventions/rms/090000168008371d>
- CoE. (2005B). *EU plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings*. Retrieved from https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/council-eu-plan-best-practices-standards-and-procedures-combating-and-preventing_en
- CoE. (2011). *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention)*. Istanbul. Tratto da <https://rm.coe.int/168008482e>
- CoE/UN. (2009). *Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs*. Retrieved from <https://rm.coe.int/16805ad1bb>
- Committee on Women's Right and Gender Equality. (2013). *Report on sexual exploitation and prostitution and its impact on gender equality*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2014-0071_EN.html
- Constant, A., Gataullina, L., & Zimmermann, F. (2006). *Ethnosizing Immigrants*. Retrieved from <http://ftp.iza.org/dp2040.pdf>
- Corbanese, V., & Rosas, G. (2020). *Protection and assistance of victims of labour exploitation. A comparative analysis*. Rome: ILO.
- Counter-Trafficking Data Collaborative. (2018). *Human Trafficking and Gender: Differences, Similarities and Trends*. Retrieved from <https://www.ctdatacollaborative.org/story/human-trafficking-and-gender-differences-similarities-and-trends>
- Cusveller, J., & Kleemans, E. (2018, April 1). Fair compensation for victims of human trafficking? A case study of the Dutch injured party claim. *International Review of Victimology*.
- de Jong, J., & Ambagtsheer, F. (2015). *Trafficking in human beings for the purpose of organ removal. Indicators for judicial and law enforcement authorities, transplant professionals and victim support workers*. Retrieved from <http://hottproject.com/userfiles/IndicatorsTraffickinginHumanBeingsforthePurposeofOrganRemoval.pdf>
- EC. (2012). *Communication The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012-2016*.
- EC. (2016). *Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings*.
- EC. (2020). *Data collection on trafficking in human beings in the EU*. Tratto da https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf
-

-
- EC. (2020b). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Action Plan on Integration and Inclusion 2021-2027*. Retrieved from https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/action_plan_on_integration_and_inclusion_2021-2027.pdf
- EC. (N.D.). *Glossary*. Retrieved from EC – Together against trafficking glossary: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/citizens-corner-glossary/glossary_en
- EC. (N.D.b). *Labour exploitation*. Retrieved from EC – Together Against Trafficking in Human Beings: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/means-acts-purpose/labour-exploitation_en
- EIGE. (2018). *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*. Retrieved from https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/read_the_report_gender-specific_measures_in_anti-trafficking_actions.pdf
- EIGE. (N.D.). *Glossary & Thesaurus*. Retrieved from <https://eige.europa.eu/thesaurus>
- End slavery now. (N.D.). *Domestic Servitude*. Retrieved from End slavery now: <https://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/domestic-servitude>
- EUCPN. (2020). *Unaccompanied minors at risk: preventing child trafficking*. Retrieved from https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/2004_THB_ENG_LR.pdf
- European Parliament. (2016). *Briefing – The gender dimension of human trafficking*. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577950/EPRS_BRI\(2016\)577950_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/577950/EPRS_BRI(2016)577950_EN.pdf)
- EUROPOL. (2018). *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU*. Retrieved from <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>
- Europol. (2020). *Exploiting isolation Report*. Retrieved from <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/exploiting-isolation-sexual-predators-increasingly-targeting-children-during-covid-pandemic>
- EUROPOL. (N.D.). *Child sexual exploitation*. Retrieved from Crime areas and trends: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/>
- EUROPOL. (N.D.). *Trafficking in Human Beings*. Retrieved from <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/trafficking-in-human-beings>
- Feltes, T., Goeckenjan, I., Hoven, E., Ruch, A., & Schartau, L. K.-P. (2018). *Opfererfahrungen von Geflüchteten in Deutschland – Übersichtsarbeit zum Stand der Forschung*. Bochum.
- Flory, L. (2017). *Traumatasensibler und empowernder Umgang mit Geflüchteten. Ein Praxisleitfaden*. Berlin: Bundesweite Arbeitsgemeinschaft der Psychosozialen Zentren für Flüchtlinge und Folteropfer.
-

-
- Fondazione Giacomo Brodolini, C. f. (2014). *Gender Matters! A practical handbook to implement gender sensitive initiatives to better tackle human trafficking*. Retrieved from http://www.fondazionebrodolini.it/sites/default/files/gender_sensitive_handbook_-_eng.pdf
- Forin, R. e. (2018). *Trafficking along Migration Routes to Europe. Bridging the Gap between Migration, Asylum and Anti-Trafficking*. Retrieved from https://childhub.org/sites/default/files/webinars/bridging_the_gap_between_migration_asylum_and_anti-trafficking.pdf
- Golder, B., & Gawler, M. (2005). *Cross-Cutting Tool – Stakeholder Analysis*. WWF.
- GRETA. (2016). *Second GRETA report on United Kingdom*. Retrieved from <https://rm.coe.int/16806abdc>
- GRETA. (2019). *Second Greta report on Germany*. Retrieved from <https://rm.coe.int/greta-2019-07-fgr-deu-en/1680950011>
- GRETA. (2019b). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Italy*. Strasbourg.
- GRETA. (2020). *Guidance note on preventing and combatting trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation*. Retrieved from <https://rm.coe.int/guidance-note-on-preventing-and-combating-trafficking-in-human-beings-/1680a1060c>
- GRETA. (2020b). *Compendium of good practices in addressing trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation*. Retrieved from <https://rm.coe.int/mpendium-of-good-practices-in-addressing-trafficking-in-human-beings-f/16809f9bef>
- GRETA. (2021). *10th General Report on GRETA's activities*. Retrieved from https://www.developmentaid.org/api/frontend/cms/file/2021/04/10th_General_Report_GRETA_activities_en.pdf
- HEUNI. (2021). *Heuni education*. Retrieved from <http://heuni.education>: http://heuni.education/thb_training#rec59328691
- Human Trafficking Capacity Building Center. (2021). *Ask an expert series – implementing a victim-centers, trauma-informed program for survivors of human trafficking*. Tratto da HTCBC: https://htcbc.ovc.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh311/files/media/document/Q_A_Implementing-a-Victim-Centered-Trauma-Informed-Program_508c.pdf
- IASC. (2005). *Guidelines for Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Settings*. Tratto da <https://www.unhcr.org/453492294.pdf>
- ILO. (2016). *Forced labour, modern slavery and human trafficking*. Retrieved from ILO statistics: <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>
- ILO. (2020). *Global guidelines on the economic reintegration of victims of forced labour through lifelong learning and skills development approaches*.
-

-
- Inka, L. e. (2019). *Handbook on counselling asylum seeking and refugee women victims of gender-based violence*. Retrieved from <https://heuni.fi/-/handbook-on-counselling>
- Inka, L. e. (2020). *Unseen Victims. Why Refugee Women Victims of Gender-Based Violence Do Not Receive Assistance in the EU*. Retrieved from https://daten2.verwaltungsportal.de/dateien/seitengenerator/0832ea4e327556b1629db18c84df6f0f186819/heuni_report_series_91_unseen_victims_web_full.pdf
- IOM. (2011). *Guidelines for Assisting Victims of Human Trafficking in the East Africa Region*. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/guidelinesforassistingvictims_en_a5.pdf
- IOM. (2018). *Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centred Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago*. Tratto da https://publications.iom.int/system/files/pdf/investigating_human_trafficking.pdf
- IOM. (2019). *Migrants and Their Vulnerability to Human Trafficking, Modern Slavery and Forced Labour*. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/migrants_and_their_vulnerability.pdf
- IOM. (N.D.). *Key migration terms*. Tratto da IOM webpage: <https://www.iom.int/key-migration-terms>
- Ionescu, G. (2016). *Guide of Good Practice – Chance and Challenge Improve Social Services provided to Victims of Human Trafficking*.
- KOK. (2020). *Betroffene von Menschenhandel im Asylkontext: Erkennen, Problembeschreibung und Handlungsempfehlungen*. Berlin.
- Korićanac, I. (2013). *Human Trafficking: Trauma and Psychotherapy. A Collection of Papers*. . Belgrade: NGO ASTRA, Tamara Vukasović.
- Küstner-Nnetu, H. (2018). *Umgang mit traumatisierten Menschen in der Beratung*. Würzburg. Retrieved from https://www.derparitaetische.de/fileadmin/user_upload/Schwerpunkte/Migration/doc/MBE/Zusammenfassung_fuer_alle_MB_Es_20.-22._Februar_2018.pdf
- La Strada International. (2020). *New EU Migration Pact increases risks of human trafficking*. Retrieved from <https://documentation.lastradainternational.org/lsidocs/3374-La%20Strada%20International%20statement%20-%20EU%20Anti-Trafficking%20Day%2018%20October%202020%20-%20def.pdf>
- Laboratory to Combat human Trafficking. (2017). *Intersectionality and Human Trafficking Survivorship*. Retrieved from <https://combathumantrafficking.org/2017/05/intersectionality-human-trafficking-survivorship/>
- Lilja, I. (2019). *Handbook on counselling asylum seeking and refugee women victims of gender-based violence*. Helsinki: HEUNI.
- OCSE. (2011). *Trafficking in Human Beings: Identification of Potential and Presumed Victims – A Community Policing Approach*. Vol. 10. Retrieved from <https://www.osce.org/files/f/documents/4/e/78849.pdf>
-

-
- Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center. (N.D.). *Human Trafficking Task Force e-Guide: Strengthening Collaborative Responses*. Retrieved from <https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/1-understanding-human-trafficking/13-victim-centered-approach/>
- OHCHR. (N.D.). *Child, early and forced marriage, including in humanitarian settings*. Tratto da OHCHR webpage: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ChildMarriage.aspx>
- OSCE/ODIHR. (2004). *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook*. Retrieved from https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/joining_efforts_to_protect_the_rights_1.pdf
- PICUM. (2020). *What's happening to undocumented people during the COVID-19 pandemic?* Retrieved from PICUM: https://picum.org/whats-happening-to-undocumented-people-during-the-covid-19-pandemic/?fbclid=IwAR3YQve69UkmbR7EN-CDHWhEIKuUO1B_jPx2aaHUc931JG_qYZqFT5uCjrM
- Planitzer, J. S. (2020). *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. Vienna: Edward Elgar Publishing.
- Polaris, & NHTRC. (N.D.). *Building the Global Safety Net for Victims of Human Trafficking – A Toolkit for Hotlines*.
- RACE in Europe. (2014). *Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe. Exploratory Study and Good Practice Examples*. Retrieved from http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/trafficking_for_forced_criminal_activities_and_begging_in_europe.pdf
- Randle, L. (2020). Risk Factors to the Sex Trafficking. Victimization of Female Refugee. *Global connections*, 1(1). Retrieved from <https://tuljournals.temple.edu/index.php/mundi/article/view/380/252>
- Rossel, C.F. et al. (2018). *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*. Vilnius: EIGE.
- Scherrer, A. (2019). *Detecting and protecting victims of trafficking in hotspots*. Brussels: European Parliamentary Research Service.
- Sheldon-Sherman, J. A. (2012). The Missing "P": Prosecution, Prevention, Protection, and Partnership in the Trafficking Victims Protection Act. *Penn State Law Review*, 444-501.
- Sullivan, M. (2020). *Child Sex Abuse Livestreams Increase During Coronavirus Lockdowns*. Retrieved from NPR: <https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/04/08/828827926/child-sex-abuse-livestreams-increase-during-coronavirus-lockdowns?t=1623836551469>
- Sunde, J. (2018). *Child Sexual Grooming: An exploratory study into the grooming of sexually exploited boys*. University of Derby. Retrieved from <https://www.nwgnetwork.org/wp-content/uploads/2018/12/Child-Sexual-Grooming-An-exploratory-study-into-the-grooming-of-sexually-exploited-boys.pdf>
- The Scottish Government. (2019). *Human Trafficking and Exploitation*.
-

-
- Thomson, M. (2020). *Online child abuse rising during lockdown warn police*. Retrieved from BBC news: <https://www.bbc.com/news/world-52773344>
- Together free. (N.D.). *Forced Criminal exploitation*. Retrieved from Together free: <https://www.togetherfree.org.uk/forced-criminal-exploitation>
- U.S. Department of Homeland Security. (N.D.). *Law Enforcement – A victim-centred approach*. Retrieved from <https://www.dhs.gov/blue-campaign/law-enforcement>
- UK Gov. (N.D.). *Sextortion (webcam blackmail)*. Tratto da NCA: <https://nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/crime-threats/kidnap-and-extortion/sextortion-webcam-blackmail>
- UK Gov. (N.D.). *What is forced marriage?* Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/879929/What_Is_Forced_Marriage_leaflet.pdf
- UN. (2000). *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. General Assembly resolution 55/25 of 15 November 2000. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>
- UN Department of Economic and Social Affairs. (2018). *Prejudice and discrimination: Barriers to social inclusion*. Tratto da https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2018/02/RWSS-Policy-Brief-Option-4_6Feb.pdf
- UN General Assembly. (2020). *Trafficking in women and girls – Report of the Secretary-General*. Retrieved from <https://undocs.org/en/A/75/289>
- UN news. (2020). *Report reveals linkages between human trafficking and forced marriage*. Retrieved from Un news: <https://news.un.org/en/story/2020/10/1074892>
- UN Women, OSCE, ODHIR. (2020). *GUIDANCE Addressing Emerging Human Trafficking Trends and Consequences of the COVID-19 Pandemic*. Retrieved from <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/guidance-addressing-emerging-human-trafficking-trends-and-consequences-of-the-covid-19-pandemic-en.pdf?la=en&vs=4743>
- UNHCR. (2002). *GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. Retrieved from <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58ddef4/guidelines-international-protection-1-gender-related-persecution-context.html>
- UNHCR. (2006). *Guidelines on International Protection No. 7: The Application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked*.
- UNHCR. (2010). *Convention and Protocol relating to the status of refugees*. Retrieved from <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>
-

-
- UNHCR. (2020). *Global Trends 2019*. Retrieved from UNHCR: <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/globaltrends2019/>
- UNHCR. (2021). *Global Report on Trafficking in Persons 2020*. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf
- UNICEF. (2018). *Children account for nearly one-third of identified trafficking victims globally*. Retrieved from UNICEF: <https://www.unicef.org/press-releases/children-account-nearly-one-third-identified-trafficking-victims-globally>
- UNODC. (2021). *Global report on trafficking in persons 2020*. Tratto da https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf
- UNODC. (N.D). *Migrant smuggling*. Tratto da UNODC webpage: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/migrant-smuggling/migrant-smuggling.html>
- Villacampa, C., & Torres, N. (2019). Human trafficking for criminal exploitation: Effects suffered by victims in their passage through the criminal justice system. *International Review of Victimology*.
- VV.AA. (2020). *Guide for integrated service provision to support access to employment for Third Country National Women Victims of Trafficking for sexual exploitation*. Retrieved from https://www.tolerantproject.eu/wp-content/uploads/2020/12/Guide_Final.pdf
- VV.AA. (2020b). *A world I can trust. The needs of third country national victims of trafficking transitioning from shelter to independent living*. Retrieved from <https://libes.org/wp-content/uploads/2020/01/needs-assessment.pdf>
- VV.AA. (2021). *Action plan for developing victim-centred and trauma-informed criminal justice systems*. Retrieved from https://daten2.verwaltungsportal.de/dateien/seitengenerator/0832ea4e327556b1629db18c84df6f0f186819/action-plan-for-developing-victim-centred-and-trauma-informed-criminal-justice-systems_1.pdf
- Wang, Z., de Graaf, T., & Nijkamp, P. (2018). Barriers of Culture, Networks, and Language in International Migration: A Review. *Region – The Journal of ERSA*, 5(1). Retrieved from <https://openjournals.wu.ac.at/ojs/index.php/region/article/view/203>
- Wells, A., Freudenberg, D., & Levander, M. (2019). *Gender-Based Violence against Refugee & Asylum-Seeking Women – A Training Tool – Training Manual CCM-GBV project*. Boppard: SOLWODI Deutschland e.V.
- Yonkova, D. N. (2020). *Assisting Trafficked Women Assisting Trafficked – Best Practice Principles of Assistance to Migrant Female Victims of Trafficking for Sexual Exploitation*. Dublin & Brussels: ASSIST & ENOMW.
-

www.activateproject.eu

